

+372 5663 0069

Detsember 2024

LÄÄNE-VIRU
OMAAVALITSUSTE LIIT

1 Sisukord

1. Sissejuhatus	3
2. Hetkeolukorra kokkuvõte	4
3. Hetkeolukorra analüüs ja ettepanekud	9
4. Strateegia	14
4.1. Üldeesmärk ja peamised mõõdikud aastaks 2030+	14
4.2. Alaeesmärgid, mõõdikud ja tegevussuunad	15
4.2.1. Ettevõtluskeskkond	15
4.2.2. Tööjõud	17
4.2.3. Tugiteenused	20
4.2.4. Kestlik areng ja ringmajandus	21
4.3. Elluviimine, seire ja riskid	23
4.3.1. Osapooled	23
4.3.2. Rollijaotus	23
4.3.3. Koostöövorm	24
4.3.4. Seire	24
4.3.5. Riskid strateegia elluviimisel ja nende maandamine	24
5. LISAD	26
5.1. Piirkonna ülevaade	26
5.2. Rahvastik ja selle muutus	27
5.3. Lääne-Viru ettevõtluskeskkonna ülevaade	30
5.3.1. Lääne-Viru ettevõtluskeskkonna hetkeolukord	30
5.3.2. Konkurentsipositsioon	34
5.4. Lääne-Viru ettevõtete tulevikusuundumused	54
5.4.1. Ettevõtluskeskkonna arendamine	54
5.4.2. Noorte ettevõtlusalased hoiakud	55
5.4.3. Ettevõtete tulevikuprioriteedid	56

5.4.4. Nutika spetsialiseerumise lahenduste kasutamine	56
5.4.5. Ettevõtjate ootused kohalikele omavalitsustele	58
5.4.6. Ettevõtjate ootused Lääne-Viru Omavalitsuste Liidule	60
5.5. Ettevõtluskeskkonna tugevused, nõrkused, võimalused ja ohud	61
5.5.1. Ettevõtluskeskkonna tugevused	61
5.5.2. Ettevõtluskeskkonna kitsaskohad	63
5.6. Võimalused ettevõtluskeskkonna arendamiseks	64
5.6.1. Väikeettevõtted	64
5.6.2. Kaitsetööstus	65
5.6.3. Sadama arendus	66
5.6.4. Maavarad	66
5.6.5. Ringmajandus	67
5.7. Kasutatud allikate loetelu	70
5.8. Intervjuudel ja seminaridel osalenud	71
5.8.1. Ettevõtetega läbi viidud intervjuu kava	71
5.8.2. Kohalike omavalitsustega läbi viidud intervjuude kava	73
5.8.3. Haridusasutustega läbi viidud intervjuu kava	74
5.8.4. Töötukassaga läbi viidud intervjuu kava	75
5.9. Küsitlusankeedi vorm	76

1. Sissejuhatus

MTÜ Lääne-Virumaa Omavalitsuste Liit (edaspidi VIROL) koostöös kohalike omavalitsuste ja ettevõtjatega on loonud Lääne-Virumaa ettevõtlusstrateegia, mille eesmärgiks on maakonna ühtlase, tasakaalustatud ja jätkusuutliku arengu tagamine.

SA Lääne-Viru Arenduskeskuse ülesanded on üle võetud VIROL-i poolt, et tugevdada organisatsiooni ettevõtluse arendamise kompetentsi. VIROL-i eesmärk on luua tugev ja usaldusväärne struktuur, võimekas tiim ja koostöövõrgustik, mis toetavad ettevõtlust ja ettevõtlikkust maakonnas. Selleks kogutakse ettevõtjatelt teavet nende vajaduste ja arengu toetamise vajaduste kohta. VIROL on saanud toetust PEEK meetmest, et tõsta ettevõtluse tugiteenuste võimekust ja arendada tööstusalasid. Üheks PEEK projekti osaks on Lääne-Virumaa ettevõtlusstrateegia raamdokumendi loomine, mis toetab maakonna ettevõtluse kasvu partnerite koostöö kaudu.

Lääne-Viru ettevõtlusstrateegia eesmärk on luua alusdokument Lääne-Viru maakonna majandusarengu edendamiseks ja kohalike ettevõtjate toetamiseks. Ettevõtlusstrateegiaga luuakse põhjalik, selge ning teostatav raamistik, et suurendada ettevõtluskeskkonna mitmekesisust ja arengut. Seejuures on strateegia eesmärk soodustada innovatsiooni ja parandada piirkonna ettevõtete konkurentsivõimet nii riiklikul kui rahvusvahelisel tasandil.

Lääne-Virumaa ettevõtjate hinnang kohalike omavalitsuste tööle on kõrge, kuid suurem rõhk peaks tulevikus olema suunatud koostöö arendamist soodustavale suhtlusele. Maakonna ettevõtted soovivad parandada konkurentsivõimet läbi toodangu ja teenuste kvaliteedi tõstmise, kõrgema lisandväärtusega toodete ja teenuste osakaalu suurendamise, uute ja soodsamate võimaluste leidmise tooraine ja materjalide hankimiseks, tootmisseadmete uuendamiseks investeringute suurendamise, turundustegevuste ja uute klientide leidmisesse panustamise ning lao- ja tootmishoonete uuendamise.

Käesolev strateegia tutvustab Lääne-Viru maakonna ettevõtluskeskkonna hetkeolukorda, tulevikuvajadusi ning Lääne-Virumaa ettevõtluskeskkonna visiooni ja eesmärki. Hetkeolukorra ja tulevikuvajaduste kaardistamiseks viidi läbi dokumendianalüüs, küsitlus ettevõtjate seas, intervjuud ettevõtete, kohalike omavalitsuste esindajate, haridusasutuste ja arendusorganisatsioonidega. Lisaks viidi läbi SWOT analüüs ning tööseminarid, et seada paika olulisemad prioriteedid arengukava koostamiseks.

Käesolevas strateegias sisalduvad lisaks **eesmärkidele** ka **möödikud**, **tegevussuunad** ja **osapoolte rollid**, millele tuginedes strateegiat rakendada.

Lääne-Virumaa ettevõtluskeskkonna hetkeolukorra analüüsi kokkuvõte

2. Hetkeolukorra kokkuvõte

Tabel 1 Rahvaarv ja selle muutus aastatel 2018 ja 2023

Piirkond	2018	2023	Muutus	% muutus
Kogu Eesti	1 319 133	1 365 884	+46 751	3.5
Lääne-Viru maakond	59 791	59 608	-183	-0.31
Harju maakond	589 610	638 076	48 466	8.22
Ida-Viru maakond	138 266	133 358	-4 908	-3.5
Jõgeva maakond	29 119	27 739	-1 380	-4.7
Järva maakond	30 661	30 072	-589	-1.92

Lääne-Virumaa rahvaarv vähenes 2018-2023. aastatel 0,31%, mis on väiksem langus kui naabermaakondades (Ida-Virumaal, Jõgevamaal ja Järvamaal), samal ajal kasvas Harjumaa elanikkond 8,22% (Tabel 1). **Demograafiline trend näitab noorte ja tööealiste arvu vähenemist ning vanemaealiste**

arvu kasvu. Noorte ja tööealiste elanike hoidmine kohapeal nõuab piirkonna atraktiivsuse suurendamist, töökohtade loomist ja kõrgema lisandväärtusega tööstuste arendamist, et vähendada väljarännet. Vananev elanikkond suurendab survet tööturule. Vähenev tööealiste osakaal võib mõjutada majanduse kasvu ja tööjõu kättesaadavust. Harjumaa töövõimalused ja naaberomavalitsustega sarnased kinnisvarahinnad meelitavad noori Lääne-Virumaalt lahkuma.

Lääne-Virumaa rahvastikku iseloomustavad peamiselt järgmised trendid ja väljakutsed:

- Elanike arv on pikas perspektiivis vähenemas (tööealine elanikkond ja noored rändavad välja) – kuidas hoida noored maakonnas ja pakkuda konkurentsivõimelisi töökohti elanikele?
- Pensioniealiste arv kasvab – millised võimalused on vanemaealiste kaasamiseks tööturule?

Ettevõtluse ja tööjõu vaatest on Lääne-Virumaa võrdne naabermaakondadega, kuid negatiivsete trendide jätkumine võib pidurdada maakonna ettevõtluse ja hõive arengut. Peamisteks trendideks ja väljakutseteks ettevõtluse ja hõive valdkonnas on:

- Järgmise viie aasta jooksul väheneb tööealise elanikkonna arv 2000 inimese võrra;
- Ukraina tööjõu sidumine piirkonnaga – kuidas tagada Ukraina tööjõu jäämine piirkonda ka peale sõja lõppu?
- Prognoositav tööstussektori kasv 2026a II kvartalist – kuidas tagada vajalik tööjõud?
- Vähe töökohti haritud spetsialistidele

Lääne-Virumaal on ettevõtlusaktiivsus viimastel aastatel kasvanud, kusjuures suurim osa ettevõtetest tegutseb põllumajanduse, ehituse ja kaubanduse valdkonnas. Ettevõtete arv on kasvanud kõikides sektorites, välja arvatud põllumajanduses, metsamajanduses ja kalapüügis, kus on märgata väikest langust (ettevõtete arv vähenes 959-lt 900-le). 2023. aastal oli Lääne-Viru maakonnas 68 aktsiaseltsi, 3962 osaühingut, 18 tulundusühistut, 5 täisühingut, 11 usaldusühingut ja 937 füüsilisest isikust ettevõtjat. Populaarseimad tegevusvaldkonnad olid põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük (900 ettevõtet), ehitus (756), hulgi- ja jaekaubandus (624).

Lääne-Virumaal on kõige olulisemateks sektoriteks **töötlev tööstus, ehitus ja põllumajandus**, kuid palgatasemed jäävad tihti alla Eesti keskmise. Maakonnas tegutseb kokku 4 606 ettevõtet, mille kogukäive on 2,67 miljardit eurot. Kokku on töötajaid 17 885, kelle keskmine brutopalk aastal 2023 oli 1 426 eurot, võrdluseks Eestis oli keskmine brutokuupalk samal perioodil 1 952 eurot. Lääne-Virumaa ettevõtted ekspordivad 116,3 miljoni euro eest kaupu aastas. Eestis keskmiselt eksporditakse maakondade lõikes 246,03 miljoni euro väärtuses kaupa (aritmeetiline kesmine). Kui võtta aluseks Eesti keskmine ekspordi näit ilma Harjumaata, on tulemuseks 95,4 miljonit. Naabermaakondades – Harju-, Ida-Viru, Jõgeva- ja Järvamaal – eksporditakse vastavalt 2,35 miljardi ning 205,1, 60 ja 32,4 miljoni eest kaupa. Ekspordi osakaalud on maakonnas seotud energiahindade tõusuga, mis suurendavad tootmiskulusid ja vähendavad rahvusvahelist konkurentsivõimet. Lisaks on ekspordimahtude puhul oluliseks Ukrainas toimuv sõda, mistõttu on kaupade eksportimine Venemaale peatatud. Maakonna olulisemad sektorid ettevõtete ja töötajate arvu, ekspordi ja käibe suuruse ning palga poolest on (Tabel 2):

Tabel 2 Maakonna olulisemad sektorid (2023)

Sektor	Tegutsevate ettevõtete arv	Käive (eurot)	Ekspord (eurot)	Töötajate arv
Avalik haldus ja riigikaitse	0	305 859 355	0	
Ehitus	757	154 956 211	802 874	1 699
Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	45	10 743 527	0	68
Haldus- ja abitegevused	246	17 875 446	45 847	287
Haridus	55	3 625 469	343	150
Hulgi ja jaekaubandus, mootosõidukite ja mootorrataste remont	628	747 907 248	9 613 439	4 259
Info ja side	144	8 049 405	60	113
Kinnisvaraala tegevus	269	30 591 296	530 802	197
Kunst meelelahutus ja vaba aeg	91	8 227 366	13 756	93
Kutse-, teadus-, ja tehnikaala tegevus	413	27 843 883	23 072	371
Mäetööstus	12	4 030 291	3	94
Majutus ja toitlustus	152	31 131 928	23 262	729
Põllumajandus, metsandus ja kalapüük	740	212 480 865	4 000	1 404
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	102	23 365 638	0	1 281
Töötlev tööstus	414	963 370 658	105 204 242	5 696
Veondus ja laondus	266	112 364 510	93 800	1 104
Kokku	4 606	2 673 686 412	116 318 482	17 885

Maakonna ettevõtlusstruktuuri iseloomustavad eelkõige väikeettevõtted. Enamus töötajaid on hõivatud väikeettevõtetes (alla 10 töötajaga ettevõtted), mis moodustavad 94,4% tööandjatest. Samas on piirkonnas ka suuri ankruettevõtteid, mis pakuvad tööd suurele hulgale inimestest. Suurima töötajate arvuga ettevõtted:

- AS OG Elektra: 1128 töötajat (jaekaubandus).
- Maag Eesti AS: 1092 töötajat (lihatöötlemine ja säilitamine).

Maakonna suurima müügituluga ettevõtte on:

- AS OG Elektra: 229,5 miljonit eurot.
- Maag Eesti AS: 204,9 miljonit eurot.

Suurima käibega sektorites on esindatud jaekaubandus, puidutööstus ja tsemendi tootmine. Väikeettevõtete ja ankurettevõtete koostöö on piiratud, sest väikeettevõtted ei suuda pakkuda sellist mahtu, mida suurettevõtted vajavad. Peamiselt tehakse koostööd transpordi, toitlustuse ja hooldusteenuste valdkonnas.

Lääne-Virumaa **SKP** kasvas perioodil 2018-2022 46,3%. Võrdluses Eesti keskmine SKP näitaja kasvas 36,1%. Naabermaakondadest oli kõige suurem SKP muutus 2018-2022 Jõgevamaal: 65,7%. Lääne-Viru SKP elaniku kohta on 68% Eesti keskmisest. Suurima SKP osatähtsusega sektorid on **põllumajandus (11%), tööstus ja ehitus (35,7%), teenused (53,3%)**. Samuti on maakonnas suurem tööstuse osatähtsus kui Harju- ja Jõgevamaal ning põllumajanduse sektoris edestatakse Harju- ja Ida-Virumaad.

Ettevõtluse areng Lääne-Virumaal peegeldab üldisi suundumusi Eestis. Aastatel 2018-2022 tõusis ettevõtete sünni- ja surmamäär, jõudes kõrgpunkti 2021. aastal. 2022. aastal langes Lääne-Virumaa ettevõtete sünnimäär 14,8%-ni (Eesti keskmine 16,6%) ja surmamäär tõusis 21,8%-ni (Eesti keskmine 14,8%). Ligikaudu 95% Lääne-Viru ettevõtetest on väikeettevõtted, mis on majanduskeskkonnas toimivatele muutustele vastuvõtlikumad. Samal aastal oli Harjumaal sünnimäär 17,6% ja Jõgeva maakonnas 15,4%, samas kui Ida-Virumaal ja Järvamaal vastavalt 14,1% ja 13,5%.

Hetkeolukorra analüüsi raames läbiviidud küsitlusest selgus, et Lääne-Virumaa ettevõtjad tunnevad suurimat puudust oskus- ja käsitöölised (22 vastajat), millele järgnesid tehnikud ja keskastme spetsialistid (13), tippspetsialistid (11) ning seadme- ja masinaoperaatorid (10). Samas Töötukassa andmetel on Lääne-Virumaal registreeritud töötute hulgas enim lihttöölisi (338), millele järgnesid oskus- ja käsitöölised (268), seadme- ja masinaoperaatorid (218) ning tehnikud ja keskastme spetsialistid (137). Kokku oli septembrikuu lõpu seisuga maakonnas registreeritud 1733 töötut, kellest 668 on olnud töötuna arvel kuni 3 kuud, samas kui 287 inimest on olnud töötuna arvel rohkem kui aasta. Kuigi 23% töötutest on terviseprobleemide tõttu tööturul eemal, viitab töötute arv sellele, et maakonnasisene tööjõupotentsiaal on vabade töökohtade täitmiseks (teoreetiliselt) olemas.

Veebiküsitluse tulemuste kohaselt on tööjõu hoidmisel ja arendamisel suurimaks väljakutseks töötasu. 25 vastajat tõi esile, et palgad Lääne-Virumaal on madalamad kui Harjumaal, mis paneb paljusid kohalikke töötajaid eelistama töökohti, kuhu tuleb igapäevaselt Harjumaale pendeldada. Töötukassaga läbiviidud intervjuude põhjal selgus, et suur osa töötajatest on erialase hariduseta ja elavad hajaasustusega piirkondades, kus tööle ja koju liikumine on keeruline. Piirkondlikud transpordihendused on sageli ebapiisavad ning paljud ettevõtted ei suuda pakkuda töötajatele firmasest transporti. Ettevõtted ootavad tihti töötajatel digipädevust või füüsilist jõudu, mis võib olla probleemiks vanemaealistele töötajatele, kellel puudub soov või võimalus karjääripöördeks, ning noorte seas ei ole tihti valmidust asuda tööle põllumajanduses või töötlevas tööstuses. Töötösimist vanusegrupis

16–29 raskendab ka vähene eesti keele oskus. Ettevõtjad näevad lahendusena vajadust süvendada koostööd haridusasutustega, et pakkuda rohkem koolitusi ja motiveerida noori jääma kohapeale tööle. Pikemas perspektiivis võib tööturu probleemide leevendamiseks abi olla ka suuremast digitaliseerimisest ja automatiseerimisest, mis omakorda eeldab pädevate spetsialistide olemasolu.

Lääne-Viru maakonda läbivad mitmed olulised riiklikud raudteeühendused, sh Tallinn–Peterburi ja Tallinn–Pihkva. Lisaks on olemas head maanteeühendused ja Kundas asub regionaalne kaubasadam. Olulisemateks tööstuspiirkondadeks on Haljala, Palmse, Roodevälja, Aluvere, Tapa, Kunda, Aseri, Vinni, Tehno ja Ebavere tööstuslad, kus on nii *brownfield*- kui *greenfield*-tüüpi alasid. Tapa linna ettevõtlusalad toetavad kaitsetööstust, Kunda sadam tegeleb aga aastas 1,5–1,8 miljoni tonni kaupade käitlemisega. Hoolimata heast ühendatusest Tallinna ja teiste suuremate keskustega, on siiski valdkondi, kus taristut tuleb arendada. Näiteks vajab Rakvere–Kunda raudteelõik uuendamist, et raskete veoste vedu oleks võimalik ning maapiirkondades tuleks parandada internetiühenduse kättesaadavust, et toetada ka kaugtööd. Ettevõtjad tõid esile ka renditavate büroopindade nappuse ja vajaduse tööstusparkide taristu arendamiseks, et toetada ettevõtete laienemist.

Kuigi Lääne-Virumaal ei ole spetsiaalseid tugiteenuseid pakkuvaid organisatsioone, on erinevate teenuste osutajate hulgas VIROL, Tallinna Tehnikakõrgkooli Mõdriku Teenindusmajanduse Instituut, Rakvere Ametikool ja kohalikud omavalitsused. VIROL pakub näiteks toetuste info vahendamist ja koolitusi. Rakvere Ametikool jälgib oma õppekavade koostamisel kohalike ettevõtete vajadusi ning korraldab erialade praktikaid. Mõdriku Teenindusmajanduse Instituut teeb koostööd ettevõtjatega ning plaanib ettevõtlusHUB-i loomist.

Läbiviidud küsitluse kohaselt hindasid 48 vastajat kohalike tugiteenuste kvaliteeti keskpäraseks ning ettevõtjate sõnul on puudu üldisest nõustamisest ja koolitustest. Samas tunnistavad intervjuueeritud, et teenusepakkuja ei pea tingimata maakonnas kohapeal olema. Tulevikus nähakse vajadust energiatõhususe ja ühistranspordi valdkonnas paremate toetuste järele ning oluliseks peetakse ka ettevõtjate ümarlaudade korraldamist.

Ettevõtjate hinnangul takistab süsteemne koostöö puudumine ühistegevust ja ühisprojektide elluviimist. Ettevõtjad on isiklike kontaktide kaudu valmis koostööks, kuid ühtset piirkondlikku ettevõtlusvõrgustikku napib. Samuti tõdeti, et kohalikud omavalitsused teevad ettevõtetega koostööd erinevalt – mõne omavalitsuse puhul on koostöö regulaarne ja struktureeritud, samas kui teistes tehakse koostööd pigem vajaduspõhiselt.

Lääne-Virumaal on tööstus- ja ehitusjäätmete taaskasutamiseks mitmeid lahendusi, kuid võimalused on piiratud. Suuremad ettevõtted taaskasutavad tootmisjääke koostööpartnerite kaudu, kuid ringmajanduse võimalusi takistab partnerite nappus, kes suudaksid väärindada spetsiifilisi materjale nagu kile, papp ja ehituspraht. Veebiküsitluse tulemuste kohaselt oleks kolmveerand ettevõtjatest valmis investeerima rohkem jätkusuutlikkusse ja keskkonnasõbralikkusesse, kuid väiksemate ettevõtete valmisolek seda teha on madalam. Samas rõhutasid ettevõtjad paremate toetusmeetmete vajadust energiatõhususe ja ühistranspordi valdkonnas, et soodustada rohelist majandust ja kestlikkust maakonnas.

Läbi viidud küsitluse analüüsist selgus, et Lääne-Virumaa eelisteks on **tööstuse mehhaniseerituse tase, hea logistiline asukoht ning koostöö omavalitsustega**. Maakonnas on tugevad traditsioonid metalli- ja põllumajandussektoris ning tugevad sidemed suuremate keskustega, mis lihtsustab kaubavedu. Oluline tegur on kohalike omavalitsuste **kiire lubade** (ehitusload, tegevus- ja tegutsemisload, kasutusload) **väljastamine**, mis toetab ettevõtluse arengut. Piirkonna mitmekesisus, sealhulgas suured tootmisettevõtted ja väikesed teenindus- ja turismiettevõtted, koos hea ühenduvuse ja turvalise elukeskkonnaga, muudavad Lääne-Virumaa atraktiivseks.

Peamiseks probleemiks on küsitluse tulemusel **tööjõu nappus ja selle kvaliteet**. Seejuures ei vasta haridusasutused ettevõtete vajadustele, mis viib kvalifitseeritud tööjõu puuduseni. Samuti on probleemiks **rahvaarvu vähenemine**, kuna noored kolivad suurematesse keskustesse, nagu Tallinn. Elamispindade nappus Rakverest väljaspoolt ja kõrged hinnad takistavad uute elanike meelitamist ning ühistranspordi kättesaadavus mõjutab töötajate võimalusi tööle jõuda. Kohalikud omavalitsused töid intervjuude käigus välja, et soovitakse paremat koostööd riigiga taristuprojektide ja planeeringute osas ning vajatakse kiiremaid lubade menetlemise protsesse, et toetada ettevõtluse arengut. Täiendavateks väljakutseteks on ka kohaliku taristu arendamine ja **jätkusuutlikkusse investeerimise toetamine**.

Täpsem ülevaade ettevõtluskeskkonnast on leitav peatükist LISAD.

3. Hetkeolukorra analüüs ja ettepanekud

Alljärgnevalt on SWOT-analüüsi kujul välja toodud maakonna sisemised tugevused ja nõrkused ning välised võimalused ja ohud. Seejärel on TOWS analüüsi kaudu välja toodud võimalikke lahendusi tugevuste võimendamiseks, nõrkuste likvideerimiseks, võimaluste kasutamiseks ja ohtude vältimiseks.

Tabel 3 Lääne-Viru ettevõtluskeskkonna SWOT-analüüs

Tugevused	Nõrkused
• Logistiliselt soodne geograafiline asukoht: Piirkond paikneb strateegiliselt olulisel logistikakoridoril, mis võimaldab lihtsamat ligipääsu nii siseturu kui ka rahvusvaheliste turgude jaoks. • Mitmekesine ettevõtluskeskkond ja tugevad ankurettevõtted: Piirkonnas on välja kujunenud tugevad sektorid, nagu transpordi ja logistika, metalli-, puidu- ja toidutööstus, mis pakuvad võimalusi sünergia loomiseks ja majandusliku mitmekesisuse säilitamiseks. • Raudtee ja Kunda sadam: Transpordi- ja logistikataristu aitab arendada ekspordivõimalusi ja toetab piirkonna rahvusvahelist konkurentsivõimet. • KOV-ide koostöövalmidus ettevõtluskeskkonna kujundamisel: Kohalikud omavalitsused näitavad üles koostöövalmidust ja reageerimisvõimet ettevõtlust toetava keskkonna arendamiseks. • Kaitseväge ja liitlaste kohalolek: Kaitseväge ja rahvusvahelised liitlased toovad piirkonda tugeva ja püsiva nõudluse teenuste ja taristutugevduste järele. • Ettevõtlust toetav haridusstruktuur: Kõrg- ja ametikoolid (TKTK, Rakvere ametikool) pakuvad vajalikke teadmisi ja oskusi piirkonna tööturule.	• VKE-de killustatus ja koostöö puudumine: Väikeettevõtete koostöövõrgustiku ja süsteemse lähenemise puudumine takistab ressursi- ja teadmiste jagamist ning vähendab konkurentsivõimet. • Tugistruktuurid ja -teenused vajavad turutingimustele kohandamist: Tugistruktuurid ei vasta alati tööjõu vajadustele ega toeta piisavalt ettevõtete innovatsioonivajadusi. Esineb avaliku sektori võimekuse ressursside piiranguid. • Tööealise elanikkonna vähenemine: Töövõimaluste nappus (eriti kõrgharitud spetsialistidele), elamispindade nappus Rakverest väljaspool ja Tallinna lähedus suurendab elanikkonna väljavoolu. • Oskus- ja käsitöölise vähesus: Tööstus ja käsitöösektorid kannatavad kvalifitseeritud tööjõu puuduse all, mis pidurdab ettevõtete kasvu ja konkurentsivõimet. • Digitaliseerimise ja automatiseerimine tase ei ole piisav, et tõsta lisandväärtust tootmises. • Ettevõtlust toetava taristu kaasajastamisvajadus: Teede, raudtee, büroopindade ja energialahenduste moderniseerimine on ettevõtluse arengu toetamiseks vajalik, samuti kiire internet kättesaadavuse tagamine.

- **Tugiteenuste konsolideeritus:** VIROL loomine ja muud algatused parandavad ettevõtete koostööd ja pakutavate tugiteenuste kvaliteeti.
- **Elukeskkond vajab järeleaitamist** (ühistranspordi kättesaadavus maapiirkondades, elamispiindade nappus Rakverest väljaspool)
- **Tootmismaade vähesus:** Tootmisettevõtluse laiendamiseks vajalik maaressurss on piiratud (sh kaitsetööstus jm tööstuspargid).
- **Noorte ja vanemaealiste värbamisprobleemid:** Noorte ja vanemaealiste osalust takistavad digioskuste ja füüsilise töö valmisoleku puudused.
- **Madal kestlike lahenduste kasutus:** Materjalide ringlus ja jätkusuutlike lahenduste kasutamine on piirkonnas veel tagasihoidlik.

Võimalused	Ohud
• Tööstuse laiendamine ja tugevdamine: Ettevõtete kasvav huvi arendada maakonnas tööstust loob uued võimalused töökohtade ja väärtuse lisamiseks. • Koostöö maavarade jätkusuutlikuks kasutamiseks: Ettevõtted, avalik sektor ja teadusasutused on valmis koostööks, et kasutada maavarasid parimal võimalikul viisil. • Tuumajaama arendusvõimalused: Tuumajaama potentsiaalne rajamine võiks luua töökohti kõrgelt kvalifitseeritud tööjõule ja meelitada piirkonda energiamahukaid tööstuseid. • Haridusasutuste koostöö ettevõtlusega: Tallinna Tehnikakõrgkool ja Rakvere Ametikool on valmis koostööks, et kohandada teenuseid vastavalt turu vajadustele ning toetada ümber- ja täiendõpet. • Piirkonnas resideeruvate kaitseväge ja liitlaste kasvav nõudlus teenuste järele: Kaitseväge ja liitlased suurendavad kohaliku teenusepakkumise vajadust, eriti hooldus- ja tehnikasektoris. • VKE-de kasvupotentsiaal: Väikeettevõtted näitavad potentsiaali laienemiseks ja ekspordivõimekuse suurendamiseks.	• Tallinna tõmbekeskus: Tallinna kui tõmbekeskuse atraktiivsus võib kaasa tuua noorte ja tööealise elanikkonna lahkumise piirkonnast. • Konfliktid maavarade kaevandamise ja tuumajaama arenduse ümber: Potentsiaalsed vastuolud kohalike elanike ja keskkonnakaitsjatega võivad takistada projektide elluviimist. • Maksutõusud ja energiahindade kallinemine, majanduslangus: Suurenevad maksud ja energiahinnad võivad vähendada eelkõige väikeettevõtete konkurentsivõimet ja elujõulisust. • Ebasoodsad seadusandlikud muudatused: Uued maksuseadused ja muud regulatiivsed muudatused võivad tekitada ebakindlust ja pidurdada ettevõtete investeeringuid piirkonda (nt kasumi maksustamise ettepanek) • Kõrg- ja kutsehariduse jätkumine maakonnas piiratud mahu • Kohaliku elu korraldamiseks vajalike finantsressursside puudumine • Ida-Virumaale suunatakse jätkuvalt palju riiklikke investeeringuid

- **Kasvav huvi kestlike ja ringmajanduse lahenduste vastu:** Ettevõtted tunnevad üha enam huvi ressursisäästlike lahenduste vastu, mis võib soodustada investeeringuid ja innovatsiooni.
- **Raudtee ja Kunda sadam:** Taristu võimaldab parandada ühendust rahvusvaheliste turgudega.
- **Ukraina oskustööjõu olemasolu:** Piirkonnas töötav kvalifitseeritud tööjõud Ukrainast võib täita kohaliku tööjõupuuduse lünki, sh. on oluline Ida-Virumaalt vabaneva tööjõu meelitamine.

TOWS-analüüsi baasil on maakonna ettevõtluse parandamiseks järgmised võimalused:

SO (Strengths-Opportunities) strateegiad

Eesmärk: Kasutada tugevusi võimaluste maksimaalseks ärakasutamiseks.

- **Ettevõtluskeskkonna ja haridusvõrgustiku koostöö süvendamine:** Luua uusi koostööprogramme Tallinna Tehnikakõrgkooli (TKTK) ja Rakvere Ametikooliga, et arendada praktilisi koolitusi tööstusele vajalike oskuste omandamiseks. Näiteks tuleb korraldada regulaarselt spetsialiseeritud ümberõppeprogramme masinaehituses ja automatiseerimises.
- **Kaitseväge ja liitlaste kohaloleku kasutamine ettevõtluse arendamiseks:** Koostöös kaitseväega arendada välja uusi hooldus- ja tehnoloogiateenuseid, mis pakuvad kohalikke töövõimalusi ja teenuseid liitlasvägedele. Näiteks tuleb koostöös VIROL-i ja KOV-idega luua kaitseväge tehnilise hoolduse keskuse, mis suurendaks töökohtade arvu ja aitaks leevendada noorte väljarännet.
- **Ekspordi edendamine logistikataristu toel:** Luua Kunda sadama ja raudteetaristu baasil koostööplatvorm, kus ettevõtted saavad hõlpsasti kokku puutuda ekspordivõimalustega. Näiteks peab korraldama aastaseid logistikakonverentse, kus tutvustatakse kohalike ettevõtete ekspordivõimalusi ja pakutakse praktilist abi eksportturgudele sisenemiseks.

ST (Strengths-Threats) strateegiad

Eesmärk: Kasutada tugevusi, et vältida ohte ja maandada riske.

- **Logistilise taristu tugevdamine kohaliku koostöö ja arengu toetamiseks:** Luua piirkondlik projekt KOV-ide ja ettevõtjate koostööplatvormiks, et parandada ühendusi peamiste tööstuspiirkondade ja sadamate vahel, hõlbustades kaupade liikumist ja tööjõu mobiilsust.
- **Ühistranspordi ja teedevõrgu täiustamine tööjõu liikumiseks:** Koostöös kohalike omavalitsuste ja riigi transpordiametiga arendada ühistranspordisõlmi ja parandada teedevõrku, et muuta töökohtadele ligipääs mugavamaks. Näiteks tuleb kaaluda KOV ja ettevõtete koostöös spetsiifiliste liinide avamist.

WO (Weaknesses-Opportunities) strateegiad

Eesmärk: Vähendada nõrkusi, kasutades ära võimalusi.

- **VKE-de koostöövõrgustiku ja konsortsiumide loomine:** Töötada välja kohalik VKE-de konsortsium, mille raames saavad väikeettevõtted jagada ressursse ja ideid, sealhulgas eksportturgudele sisenemiseks. Näiteks tuleb VIROL toetusel luua veebipõhine platvorm, kus ettevõtted saavad jagada kontakte ja koostöövõimalusi, vahendada riskasutatava ressursi infot, keskendudes piirkondlikule ja rahvusvahelisele turule.
- **Ettevõtlust toetavate tugistruktuuride ja teenuste edasiarendamine:** Töötada välja uus programm, mis pakub väiksematele ettevõtetele praktilist tuge tööjõuvajaduste katmiseks (nt värbamisteenused, praktikakohad), koostöös kohalike haridusasutustega. Näiteks tuleb koostada ettevõtetele mõeldud toetus, mis katab praktikakohtade loomise kulud ja pakub mentorlust uutele töötajatele.
- **Tööjõupuuduse leevendamine elamistingimuste parandamise kaudu:** Algatada projektide konkurss uute elamispindade rajamiseks tööstuspiirkondade lähedale, et tagada spetsialistidele elukohad ja lihtsustada tööle asumist.

WT (Weaknesses-Threats) strateegiad

Eesmärk: Vähendada nõrkusi ja vältida ohte.

- **Tööjõu ja ettevõtlust toetava taristu uuendamine:** Luua piirkonna arengu töögrupp KOV-ide, ettevõtjate ja transpordiameti vahel, et koordineerida investeringuid teedesse ja internetitaristusse, mis võimaldavad tööjõu mobiilsust ja digilahenduste kasutust. Näiteks peab keskenduma kiire interneti kättesaadavuse parandamisele maapiirkondades, mis aitab luua kaug- ja hübriidtöökohti.
- **Noorte ja vanemaealiste digioskuste arendamine tööjõupuuduse leevendamiseks:** Arendada välja digipädevuste koolitusprogramm koostöös Rakvere Ametikooli ja kohalike ettevõtetega, et pakkuda noortele ja eakatele vajalikud oskused tööturule sisenemiseks. Näiteks tuleb korraldada regulaarseid töötubasid ja digioskuste kursuseid, mis keskenduvad konkreetsetele töökohtadele vajalikele tehnoloogiatele.
- **Tööstusparkide ja tootmisalade arendamine maaressursi nappuse vähendamiseks:** Kaardistada KOV-ide ja kinnisvara arendajatega koostöös sobivad piirkonnad uute tööstusparkide loomiseks ja töötada välja strateegia maaressursside kasutamiseks. Näiteks tuleb luua eraldi tootmisalade arendamise fond, mis aitab katta infrastruktuuri ja logistika arendamise kulud uutes tööstusparkides.

Kokkuvõte ja täiendavad ettepanekud

1. **Tugevuste tugevdamine:** Süvendada KOV-ide ja haridusasutuste vahelist koostööd praktiliste koolituste ja ümberõppeprogrammide kaudu. Arendada tugevaid sidemeid kaitseväge ja rahvusvaheliste liitlastega, et toetada kohaliku teenuste pakkumise võimekust.
2. **Nõrkuste vähendamine:** Töötada välja uus VKE-de ja SE-de koostöövõrgustik(ud) ja tugistruktuurid, mis toetavad väikeste ettevõtete eksporti ja tööjõu arengut. Samuti investeerida kohaliku taristu ja ühistranspordi täiustamisse, et tagada töökohtadele ja teenustele ligipääs.
3. **Võimaluste ärakasutamine:** Luua võimalusi ressursitõhusate ja kestlike lahenduste arendamiseks koostöös teadusasutustega. Edendada kohalike ettevõtete eksporti ja rahvusvahelist konkurentsivõimet läbi logistikataristu.
4. **Ohtude vältimine:** Suurendada investeringuid elamistingimuste, digioskuste arendamise ja logistika täiustamisse, et maandada riske, mis on seotud tööjõu ja ettevõtluse lahkumisega.

4. Strateegia

4.1. Üldeesmärk ja peamised mõõdikud aastaks 2030+

Üldeesmärk:

Lääne-Virumaa: jätkusuutliku ja innovaatilise ettevõtlusega maakond, mis väärtustab tarka ettevõtlust, meelitab investoreid ja talente.

Peamised fookusvaldkonnad:

- **Maakonna ettevõtluse tugiteenuste arendamine**, sh koostööpõhise ettevõtluse arendamine ning maakonna maine tõstmine.
- **Teenuskeskuste konsolideerumine Lääne-Virumaale**, et tõsta teenusmajanduse osakaalu ja pakkuda kaitsetööstusele tugiteenuseid.
- **Tööjõu hoidmine ja arendamine maakonnas**, sh kõrgharitud spetsialistidele hea elu- ja töökeskkonna rajamine, Ukraina tööjõu integreerimine, noorte insenertehniliste oskusteabe arendamine, vanemaealiste ümber- ja täiendõppe toetamine.
- **Tööstussektori automatiseerimine, digitaliseerimine** ning kestlike lahenduste kasutamine.

Mõõdikud:

Tabel 4 Üldeesmärgi mõõdikud

Peamised mõõdikud	Baastase (2023)	Sihttase (2030)
Elanikkonna arv	59 608	↔ Langustrendi pidurdumine
Tööealise elanikkonna osakaal	39 162 (65,7%)	↔ Langustrendi pidurdumine
“Hea teada” näitajad		
SKP (eurot elaniku kohta)	18 150,35 (68%) (2022)	↑ Eesti keskmine 26 698€
Aktiivsete ettevõtete arv (käibe ja töötajatega ettevõtted Äriregistri andmetel)	3115 (2023a keskmine)	↔
Keskmine brutopalk	1426	↑ Eesti keskmine 1832€

4.2. Alaeesmärgid, mõõdikud ja tegevussuunad

4.2.1. Ettevõtluskeskkond

Ettevõtluskeskkonna eesmärk:

Lääne-Virumaa on soodne keskkond kõrge lisandväärtusega ettevõtluse arenguks, sh tark tootmine, teenusmajanduse laiendamine.

Mõõdikud:

Tabel 5 Ettevõtluskeskkonna mõõdikud

Peamised mõõdikud	Baastase (2023)	Sihttase (2030)
Mikroettevõtete osakaal	94,4% (4721)	↓
VKE-de osakaal	5% (246)	↑
Tulumaksu laekumine elaniku kohta	59,7 mln € (1001€/elaniku kohta) ¹	↑ Eesti keskmine 1236€/el kohta
“Hea teada” näitajad		
Vabade ametikohtade määr	1	↓ Eesti keskmine 1,9
Keskliste (50-249) ja suurettevõtete osakaal (250+)	0,6% (29) / 0,1% (6)	↑
Eksportivate ettevõtete arv	358	↑ Ida-Virus 513
Eksporti maht	550 mln €	↑ Ida-Viru 736 mln €
Otseinvesteeringuteks ettevalmisatud tööstusmaa (ha)	Baastase täpsustub 2025	
Kunda sadama kaubamaht	Kuni 2 mln tonni lasti aastas (2022)	

Tegevussuunad:

- Koostöö korraldamine ettevõtjate vahel (vt ka 4.2.3. Tugiteenusedamine):
 - Ettevõtjate ja maakonna ettevõtlust arendavate **koostööpartnerite regulaarsete kohtumiste korraldamine**, sh kontaktide vahetus, koostöö teadusasutustega, koolitused, ühiskülastused, ümarlauad, valdkonnapõhine mentorlus, välispraktika toomine ettevõtjateni;
 - Ettevõtete **koostööprojektide algatamine** ja koordineerimine;

¹ EMTA

- **Maakonna vajaduste ja potentsiaaliga ühilduvate teenuskeskuste arendamine**, sh teenuskeskuste võrgustiku optimeerimine ja teenuste ühine/koordineeritud pakkumine (nt logistikakeskused, raamatupidamine, IT);
- **Koostöö teiste inkubaatorite ja ettevõtluskeskustega** (nt Kesk-Eesti inkubaator) – ressursside jagamine, teenustele suunamine, ühiste rahvusvaheliste projektide elluviimine, ühiskülastuste korraldamine (vt ka Kesk-Eesti ettevõtluskeskkonna arenguleppe tegevussuund Regionaalse ettevõtluse innovatsioonivõime);
- Ettevõtete ja haridusasutuste koostöös uute algatuste võimestamine (VIROL kui vahendaja ja koostöö koordineerija):
 - Tööstusvaldkonna **ekspertide kontaktvõrgustiku kujundamine**, eesmärgiga toetada liikumist **kõrgtehnoloogilisema ja kõrgema lisandväärtusega tootmise poole**;
 - Koostöövõimaluste ja partnerluste koordineerimine **inkubaatorite ja kiirendite**, sh- ringmajanduse ja iduettevõtete inkubaatorite, loomiseks;
 - Teenusmajanduse inkubatsiooniteenuste väljatöötamine;
- Riigi tasandi info ja algatuste vahendamine:
 - EIS investorite kaasamise programmide info vahendamine;
 - EIS rakendusuringute läbiviimise soodustamine; välisinvestoritele ja -ettevõtetele turu-uuringute ja muude ärianalüüside teostamise võimaluste vahendamine;
 - Ettevõtluse toetusmeetmete info vahendamine ettevõtjatele, eesmärgiga tõsta investeringute tasuvust ning automatiseerimise taset tootmisettevõtetes;
- Kohalike omavalitsuste toetamine ja võimestamine ettevõtluskeskkondade ja kompetentside kujundamisel:
 - **Riigile kuuluvate kinnistute kasutuselevõtu ülevaadete koostamise nügimine**, sh tehakse antud algatuse puhul maakonnaülest koostööd (vt ka Kesk-Eesti ettevõtluskeskkonna arenguleppe tegevussuund Piirkondlike keskuste elujõulisus);
 - Vaba/kasutamata maaressursi info vahendamine ettevõtjatele koostöös KOV-idega;
 - **Täiendavate tööstusalade väljaarendamine** ja nende ühisturunduse korraldamine;
 - **Ühtse ühistranspordi liinivõrgu arendamine koostöös kohalike omavalitsuste ja Ühistranspordikeskusega**, sh nõude- ja sotsiaaltransport, tariifide, info- ja piletimüügisüsteemi rakendamine, nutikate lahenduste kasutuselevõtt liikumise kindlakstegemiseks ja liikumisvajaduste prognoosimiseks. Tööjõu liikumist soodustavate liikuvuskeskuste rajamine (vt

ka Kesk-Eesti ettevõtluskeskkonna arenguleppe tegevussuund Tööjõu liikuvus);

- **Nõudetranspordi võimaluste arendamine**, sh piirkonna marsruutidega kaetuse kaardistamine ja vajadusel täiendava transpordi rakendamine, koostöös ettevõtjate ja kohalike omavalitsustega (vt ka Kesk-Eesti ettevõtluskeskkonna arenguleppe tegevussuund Tööjõu liikuvus);
- **Ettevõtluseks vajalike teede korrastamine** (vajaduse määramine, ressursside kavandamine) (Kesk-Eesti ettevõtluskeskkonna arenguleppe tegevussuund Ettevõtluseks vajalik taristu);
- Koostöös ettevõtjatega (uute) **elamupiirkondade arendamine/laiendamine**, sh potentsiaalsete üürielamute asukohtade kaardistamine, planeeringute algatamine (vt ka Kesk-Eesti ettevõtluskeskkonna arenguleppe tegevussuund Kaasaegne elamufond);
- **Proaktiivne suhtlus ettevõtjatega planeeringute menetlemisel**, sh ettevõtjate vajaduste tuvastamine; jooksev info jagamine planeeringu menetlemise seisust (vt ka Kesk-Eesti ettevõtluskeskkonna arenguleppe tegevussuund Ettevõtluseks vajalik taristu);
- **Vajaduspõhine co-working ruumide rajamine**, sh kaugtöökohtade tagamine;
- **Energiataristu arendamise soodustamine maakonnaüleselt**, et võimaldada taastuvenergia tootmist ja võrku müümist ning energiamahukate ettevõtete suurtarbimist (vt ka Kesk-Eesti ettevõtluskeskkonna arenguleppe tegevussuund Ettevõtluseks vajalik taristu);
- Koostöö kogukondadega ettevõtluse laiendamise projektide **kohaliku kasu mehhanismide arendamiseks**, sh parimate praktikate jagamine, kokkulepete saavutamise toetamine;
- **KOV pädevuste tõstmine** ettevõtluskeskkonna arendamisel ja toetamisel.

4.2.2. Tööjõud

Tööjõu valdkonna eesmärk:

Maakonna tootvatel ettevõtetel on tagatud piisav kvalifitseeritud töötajaskond. Maakonnas leiavad rakendust nii kõrgharitud spetsialistid kui ka oskustöölised. Maakonna haridusvõrgustik toetab fookusvaldkondades noorte oskusteabe kasvatamist.

Mõõdikud:

Tabel 6 Tööjõu valdkonna mõõdikud

Peamised mõõdikud	Baastase (2023)	Sihttase (2030)
Tööealise elanikkonna arv	39 162 (65,7%)	↔ Langustrendi pidurdumine
Tööhõive määr (15-74-aastased)	65,7%	↑ Eesti keskmine 69,2%
Töötuse määr	6,8% (2022, viimase kolme aasta libisev keskmine)	↓ Eesti keskmine 6,1
“Hea teada” näitajad		
Noorte töötute osakaal (16-24.aastased) (6481 noort vanuses 16-24)	316 töötut (4,9%) (2024 aasta keskmine)	↓
Keskmine brutopalk	1426	Erinevus Eesti keskmisega ei kasvaks, vaid väheneks
Rändesaldo	Välisränne 458, Siseränne -65	↓ Järva mk, välisränne 234
Õpilasfirmade arv	19 registreeritud firmat (2024) ²	↑
Õpilasfirmade asutamise meetodikat kasutavate koolide arv	7 kooli (20%)	↑
65+ vanusegrupi osalus tööturul (15-64-aastased hõivatud lahutatud kõikidest hõivatutest)	Ca 1500 hõivatut vanuses 65+	Vanemaealiste tööturul osaluse trendi jälgimine
55 ja vanemad vanuserühma registreeritud töötute osakaal kõikidest töötutest	457 töötut (2024)/ 23,5% kõikidest töötutest	Trendi jälgimine

Tegevussuunad:

- Koostöös haridusasutustega pakutavad teenused:
 - **Nõustamisteenuste ja koolituste pakkumine koostöös Töötukassaga tööprotsesside paindlikumaks kujundamiseks ning uute töövormide – kaug- ja hübriidtöö – võimaldamiseks**, sh ettevõtjate koolitamine tarkade töökohtade loomise oskuse arendamiseks, keeleõpe e-õppena jms;
 - **Kutse- ja karjäärinõustamise mahu suurendamine (kutse- ja ametikoolid)** (vt ka Kesk-Eesti ettevõtluskeskkonna arenguleppe tegevussuund Ettevõtlik haridusruum ja tööjõud);
 - **Ettevõtliku kooli programmi elluviimise koordineerimine maakonna tasandil ja koostöös teiste maakondadega** (vt ka Kesk-Eesti

² Junior Achievement; opilasfimad.ee

ettevõtluskeskkonna arenguleppe tegevussuund Ettevõtlik haridusruum ja töäjõud);

- **Õpilasfimade loomise soodustamine**, sh maakonnaüleses koostöös;
- **Noorte töömessi korraldamine koostöös Töötukassa, ettevõtjate ja haridusasutustega**;
- **Tootmissektori ja inseneri karjääri populariseerimine noorte hulgas**, sh robotikaringide korraldamine, ettevõtete külastuste organiseerimine (põhikooliõpe), kutse-, ametikoolide ja kutsekõrgkoolide külastuste organiseerimine kooliõpilastele, sh laborite külastused; Lääne-Virumaa ettevõtete info jagamine koolides (põhikooli lõpetajad); fookuses olevate ettevõtlusvaldkondade lõimimine huviharidusega (vt ka Kesk-Eesti ettevõtluskeskkonna arenguleppe tegevussuund Ettevõtlik haridusruum ja töäjõud);
- **Praktikabaaside süsteemi loomine** koostöös haridusasutustega (haridusasutused hoiavad kontaktid ajakohased, VIROL toetab kommunikatsiooniga) (vt ka Kesk-Eesti ettevõtluskeskkonna arenguleppe tegevussuund Ettevõtlik haridusruum ja töäjõud);
- **hõbeakadeemia tegevuste toetamine**, sh koolituste ja kursuste korraldamine vanemaealistele (digipädevuse tõstmine), kommunikatsiooni korraldamine, eakate tööturul hoidmise programmide väljatöötamine;
- Koostöös ettevõtjatega elluviidavad algatused:
 - **Stipendiumid ja toetused** praktikantidele (VIROL – kommunikatsioon ja edulugude vahendamine; ettevõtjad – väärtuspakkumise koostamine), sh vastava info jagamine põhikoolide, gümnaasiumide ja kutsekoolide sisseastumise info raames;
 - **Täiendõppe võimaluste kohandamine piirkonna ettevõtete vajadustele vastavaks**, sh täiendav vajaduspõhine keeleõpe, praktika ja töökohapõhise õppe osakaalu suurendamine täiendõppes;
 - **Ametiõppe tihenend seose loomine piirkonna ettevõtete vajadustega**, sh ümarlaudade korraldamine, info ja kommunikatsiooni suunamine osapooltele;
 - **Välistööjõu pikaajalise kaasamise strateegia** koostamine, sh uute sisserändajate kaasamise toetamine (vt ka Kesk-Eesti ettevõtluskeskkonna arenguleppe tegevussuund Ettevõtlik haridusruum ja töäjõud);
- Lääne-Virumaa ettevõtjate huvide edasiviimine riigi tasandile. Koostöös kohalike omavalitsustega elluviidavad tegevused:
 - **Välisspetsialistidele vajaliku tugisüsteemi ja teenuste loomine** (nt inglisekeelne kooliõpe, lasteaiakohad, tervishoiuteenuste kättesaadavuse tagamine, kaasaegsed elamistingimused jms).
- Kommunikatsiooni tagamine:

- **Maakonna ettevõtlus- ja karjäärivõimaluste populariseerimine**, sh karjääri edulugude, ettevõtjate väärtuspakkumiste tutvustamine (sh töökohapõhine õpe, täiendõpe, rahvusvahelised töökohad, stipendiumid jms).

4.2.3. Tugiteenused

VIROL koos KOV-idega pakub ettevõtluse toetamiseks tugiteenuseid turunduse ja mainekujunduse, info- ja kommunikatsiooni, nõustamise ja kompetentside arendamise ning koostöö valdkondades.

Tugiteenuste valdkonna eesmärk:

Maakonnas on tugev ettevõtluskeskkonda arendavate partnerite võrgustik ja väljatöötatud tugiteenuste süsteem.

Mõõdikud:

Tabel 7 Tugiteenuste valdkonna mõõdikud

Peamised mõõdikud	Baastase (2023)	Sihttase (2030)
Teenuste kasutamise indeks (TKI) (pakutavate teenuste koguarv/teenuseid kasutatavate ettevõtete arv)	Tekib 2025	
Ettevõtjate rahuloluindeks tugiteenustega (10 palli süsteemis)	Tekib 2025	
Ettevõtluskeskkonna soovitusindeks (küsitluse baasil, 10 palli skaala)	6,94	↑

Tegevussuunad:

- VIROL tugiteenuste paketi loomine:
 - **Tervikliku teenuste paketi väljatöötamine ja tutvustamine ettevõtjatele** (nõustamine, koolitused, koostöö koordineerimine, kommunikatsioon ja mainekujundus), sh osutamiseks vajalike ressursside määramine. Täpsustada, milliseid teenuseid pakub EIS ning milliseid teenuseid on vajalik täiendavalt maakonna tasandile dubleerida. Täpsustada, millised nõustamised/koolitused organiseeritakse maakonna hariduspartnerite poolt ning mida jääb osutama VIROL.
 - Esmane äridiagnostika teenuste vajaduse täpsustamiseks;
 - Alustavate ettevõtjate, noorte ja eakate ettevõtluse toetamine;
 - Koolituste korraldamine, sh digipädevuse koolitused, tööstuse kasvuvaldkondades nutika spetsialiseerumise toetamine;
 - *Hackatonide* jm ettevõtlust soosivate ürituste korraldamine;
 - Analüüside, uuringute ja kaardistuste koostamise korraldamine;

- EIS jt riiklike ettevõtlust toetavate teenuste vahendamine maakonda (vt ka Kesk-Eesti ettevõtluskeskkonna arenguleppe tegevussuund Kohapõhise ettevõtluskoosluse edendamine);
 - Ekspertide kontaktvõrgustiku loomine ja kontaktide vahendamine;
 - Maakonnaüleste ja maakondadevaheliste arendusprojektide elluviimine;
- Koostöö koordineerimine maakonnas (vt täpsemalt ka 4.2.1. Ettevõtluskeskkond ja tööjõu arendamise tegevussuundi):
 - Ettevõtjate ja maakonna ettevõtlust arendavate koostööpartnerite regulaarsete kohtumiste korraldamine, sh kontaktide vahetus, koostöö teadusasutustega, koolitused, ühiskülastused, ümarlauad, valdkonnapõhine mentorlus, välispraktika toomine ettevõtjateni
 - Koostööprojektide algatamine;
- Kaitsetööstuse tugiteenuste arendamine
- Info ja kommunikatsioon:
 - VIROL kui esmane ettevõtluse teenuste kontaktpunkt maakonnas, sh maakondliku turundus- ja kommunikatsioonispetsialisti koha loomine;
 - Maakonna ettevõtlusinfo vahendamiseks sobivate kanalite kasutamine, sh infokiri ettevõtjatele, VIROL kodulehekülg ja sotsiaalmeedia lehekülg;
 - Projektide, taotlusvoorude ja rahastusvõimaluste kohta info edastamine ettevõtjatele;
 - Kuulumine erinevatesse siseriiklikesse ja rahvusvahelistesse koostöövõrgustikesse ning nende sisendi, parima praktika vahendamine maakonna koostööpartneritele;
 - Kvaliteetse elukeskkonna turundus nii maakonnast väljapoolse kui maakonna sees;
 - Lääne-Virumaa toodete tunnusmärgi kasutusele võtmine (VIROL, ettevõtjad);
 - Uudiskirja formaadis müügiplatvormi kujundamine;
 - Ettevõtete lõpetamiseks unikaalse nõustamisteenuse pakkumine.

4.2.4. Kestlik areng ja ringmajandus

Kestliku arengu eesmärk:

Lääne-Virumaa ettevõtted väärtustavad kestlikke lahendusi, mis toetavad efektiivseid tootmisprotsesse ja vähendavad keskkonnamõju.

Mõõdikud:

Tabel 8 Kestliku arengu ja ringmajanduse mõõdikud

Peamised mõõdikud	Baastase (2023)	Sihttase (2030)
Installeeritud taastuenergia võimsus (MW, päikesepaneelid, tuuleenergia, biomass)	Baastase 2025	
KOV territooriumil taastuenergia tootmiseks eraldatud pindala osakaal	Baastase 2025	
Taastuenergia osakaal energia summaarsest lõpptarbimisest	40,96% (2021)	↑
Elukeskkond: Energiatõhususe miinimumõuetele, liginullenergia nõuetele või plussenergianõuetele vastavaks rekonstrueeritud hoonete pindala	0,6% (2022)	↑ 20%
Võrku müüdud taastuenergia maht, MW/a	10 826,4 (2021)	↑
Maakonnas registreeritud väiksema CO ₂ jalajäljega sõidukite arv	1680 sõidukit (elekter, vesinik, gaas, biodiisel, hübriid), 5% maakonnas registreeritud sõidukitest	↑

Tegevussuunad (vt ka ettepanekud lisas):

- Maakonnaülesed algatused:
 - Maakonnaplaneeringus arvestatakse kestlike lahenduste taristu paiknemisega (nt biogaasitanklad, ringmajanduskeskused);
 - Piirkondliku jäätmete ümbertöötlemise ja uute tehnoloogiate kasutuselevõtmise soodustamine;
- Analüüsid, kaardistused jm eeltöö:
 - Ringmajanduse tegevusplaani väljatöötamine;
- Kompetentside tõstmine:
 - Praktiliste koolituste korraldamine keskkonnasäästliku ettevõtluskeskkonna teemadel, mille käigus lahendatakse elulisi kaasusi ja jõutakse arusaamadeni, kuidas tekib kasu ettevõttele, keskkonnale jne;
 - Praktilised keskkonnahoidlike riigihangete koolitused nii hankijatele kui hankel osalejatele (avalik sektor ja ettevõtjad) (vt ka Kesk-Eesti ettevõtluskeskkonna arenguleppe tegevussuund Kestlik ettevõtlus);
 - Ettevõtte jalajälje arvutamise meetoodika pakkumine ja kasutamine;
 - Rohepöörde teemaliste koolituste ja infopäevade läbiviimine ettevõtjatele (rohepöörde nõuete, muudatuste ja tegevuste tutvustamiseks ja elluviimiseks; ettevõtete toetamine üleminekul kliimakindlatele lahendustele).

- Koostöö (vt ka Kesk-Eesti ettevõtluskeskkonna arenguleppe tegevussuund Kestlik ettevõtlus);
 - Regionaalse ringmajandusvõrgustiku kujundamine;
 - Jäätmejaamade võrgustiku laiendamine tugijaamade näol ning korraldatud jäätmeveo raames rohkemate jäätmeliikide haaramine korraldatud jäätmeveo süsteemi (arvestades ettevõtjate vajadusi);
 - Ringmajanduse ja kestlikkuse ekspertteadmise tagamine maakonnas, sh maakonnaülese ekspertvõrgustiku kujundamine arengu toetamiseks;
- Kommunikatsioon:
 - Infovoogude suurendamine ringmajanduse arendamise ja võimaluste kohta maakonnas, sh. ettevõtjate julgustamine materjale ja tootmisjääke ringselt kasutama.

4.3. Elluviimine, seire ja riskid

4.3.1. Osapooled

Lääne-Viru ettevõtlusstrateegia elluviimine põhineb Lääne-Virumaa organisatsioonide ja ettevõtjate tihedal koostööl. Vajadusel kaasatakse strateegia eesmärkide saavutamiseks ka partnereid väljaspool maakonda. Olulised osapooled strateegia elluviimisel on:

- Lääne-Viru Omavalitsuste Liit (VIROL);
- Lääne-Virumaa ettevõtjad;
- Lääne-Virumaa kohalikud omavalitsused;
- Lääne-Virumaa haridusasutused, sh, üldhariduskoolid, Tallinna Tehnikakõrgkooli Teenusmajanduse Instituut (TKTK) ja Rakvere Ametikool;
- Töötukassa Lääne-Virumaa osakond.

4.3.2. Rollijaotus

Strateegia elluviimisel toimivad eelmainitud osapooled võrgustikuna, milles kõige olulisemaks komponendiks on infovahetus. **VIROL** täidab diskussiooni algataja, võrgustiku eestvedaja ja maakonna turundaja rolli. Samuti on VIROL esimene kontaktpunkt ettevõtjate teemade käsitlemisel, viies läbi esmase ettevõtlusnõustamise vajaduste auditeid ning vahendades ettevõtjatelt kogutud sisendit Töötukassale ja haridusasutustele. VIROL tegutseb ka infovahendajana riigi ja maakonna tasandi vahel, tuues riiklikku infot ja rahastust maakonda ning edastades maakonna ettevõtjate huvisid ja vajadusi riigile.

Kohalikud omavalitsused on partnerid ettevõtluse arendamisel kohapeal, tagades vajalike võimaluste ja tingimuste loomise ettevõtluse arenguks. Samuti koguvad ja edastavad nad ettevõtjate huvisid ja vajadusi VIROLile, et need jõuaksid laiemasse arutellu ja tegevustesse.

Haridusasutuste roll on keskenduda ettevõtjate ja tööturu vajaduste põhjal vajalike kompetentside arendamisele. VIROL toimib haridusasutuste jaoks maakonna ettevõtjatelt saadud sisendi vahendajana, et tagada haridussüsteemi ja tööturu vajaduste vastavus.

Töötukassa ülesanne on teha tihedat koostööd VIROL-i, kohalike omavalitsuste, haridusasutuste ja ettevõtjatega, et tagada tööjõu kompetentside vastavus piirkonna vajadustele. Töötukassa saab VIROLilt ettevõtjatelt kogutud sisendit, mis aitab planeerida tööturuteenuseid ja koolitusprogramme.

Ettevõtjad on koostöövõrgustiku peamised sisendiandjad, kelle vajadused ja ootused juhivad erinevate osapoolte tegevusi. Huvid ja vajadused suunatakse VIROL-i kaudu vastavatele osapooltele - Töötukassale, haridusasutustele ja kohalikele omavalitsustele. Kuigi VIROL vahendab infot eelmainitud osapooltele, peab samasugune infovoog toimuma teiste osapoolte poolt ka VIROLile.

4.3.3. Koostöövorm

Ettevõtjate ja partnerite – VIROL, KOV-id, haridusasutused, Töötukassa ja teised partnerid – koostöö põhineb peamiselt kohtumistel, mis toimuvad minimaalselt kord kvartalis erinevate ümarlaua vormis.

4.3.4. Seire

Lääne-Virumaa ettevõtlusstrateegia elluviimist seiratakse regulaarselt, tuginedes nii valdkondlikele mõõdikutele kui ka strateegia üldeesmärkidele. Strateegia rakendamist jälgitakse mõõdikute kaudu, mis keskenduvad **ettevõtluskeskkonna, tööjõu, tugiteenuste ning kestliku arengu ja ringmajanduse** edendamisele. Seire eest vastutavaks osapoolteks on VIROL, kes koostab iga-aastase ülevaate strateegia eesmärkide saavutamise kohta.

Strateegia seire ja hindamise tulemused kajastatakse aastase hindamistsükli jooksul VIROLi aruannetes ning olulised edusammud ja väljakutsed esitatakse sidusgruppidele. Strateegia eesmärgi võidakse täpsustada või täiendada vastavalt vajadusele või uute väljakutsete ja võimalustega ilmnemisel piirkonna ettevõtluse arengus.

4.3.5. Riskid strateegia elluviimisel ja nende maandamine

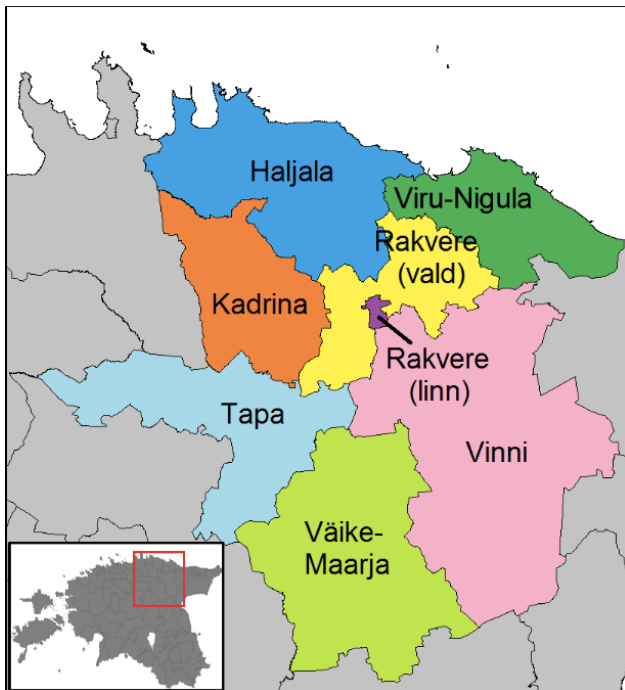
Tabel 9 Riskide maandamismeetmed

RISK	RISKI AVALDUMISE TÕENÄOSUS	RISKI MÕJU	RISKIMAANDAMISE MEETMED
SISEMISED RISKID			
Arengukavas planeeritud tegevuste elluviimisel ei võta kõik osapooled vastutust	Kõrge	Suur	Osaliste rollid on ettevõtlusstrateegias lahti kirjutatud, sh koostöös tegevuste elluviimisel. Kõiki osapooli on läbivalt kaasatud kava ettevalmistusse ning tegevuste eest vastutuse võtmine on osapooltega läbiräägitud.
Investeeringuvahendite puuduse tõttu ei suudeta järgida strateegiliste eesmärkide saavutamise ajakava	Kõrge	Suur	Tegevuste ja investeeringute prioriseerimine, sh mõjude hindamine, maakonna eelarvestrateegias lähtuvalt strateegilistest eesmärkidest. Kulude läbipaistvus ja põhjendatus

Ebapiisav koostöö eesmärkide elluviimisel osapoolte vahel, sh. madal kaasatus	Keskmine	Suur	Selgete rollide ja vastutusalade määratlemine, regulaarsete kohtumiste korraldamine, pideva infovahetuse arendamine
Piisava (pädeva) personali puudumine ettevõtete nõustamiseks ja toe pakkumiseks	Keskmine	Suur	Koolitusprogrammide pakkumine maakonna spetsialistidele, partnerluse loomine erasektori ja haridusasutustega ekspertteadmiste kaasamiseks
VÄLISED RISKID			
Elanikkonna võimalik vastasseis mõne tegevuse suhtes kandub poliitilisele tasandile ning mõjutab üldist meelestatust ja võimalusi eesmärkide suunas liikuda	Keskmine	Keskmine	Avalikkuse piisav ja proaktiivne teavitamine otsustest ja tegevustest (sh neist saadavatest hüvedest) ning otsuste ja tegevuste põhjendamine. Elanike kaasamine oluliste otsuste tegemisse.
Poliitilise võimu muutus nii riiklikul kui maakondlikul tasandil	Keskmine	Suur	Strateegia eesmärkide sidumine riiklike ja maakondlike arengudokumentide eesmärkidega, maakonna autonoomsuse suurendamine
Riiklikud seadusandluse muutused	Keskmine	Suur	Ettevõtjate julgustamine ja toetamine uutesse tehnoloogilistesse lahendustesse investeerimisel, et suurendada nende autonoomsust ja välistele teguritele vastupanuvõimet
Vähene koostöö riigi- ja/või naabermaakondadega	Keskmine	Suur	Pidev suhtlus kõikide osapooltega ja regulaarsete kohtumiste korraldamine protsesside optimeerimiseks

5. LISAD

5.1. Piirkonna ülevaade

Joonis 1 Lääne-Viru maakonna haldusjaotus¹

Lääne-Viru maakond on Eesti maakondadest territooriumilt kolmas (3696km²) Pärnu ja Harjumaa järel. Lääne-Viru maakonda kuulub haldusreformi järgselt kaheksa omavalitsust (Joonis 1): Haljala vald, Kadrina vald, Rakvere linn, Rakvere vald, Tapa vald, Vinni vald, Viru-Nigula vald ja Väike-Maarja vald³. Ida suunalt piirneb Lääne-Viru maakond Ida-Virumaaga, Lõunast Jõgevamaa ning Läänest Järvamaa ja Harjumaa. **Aastal 2024 elab Lääne-Viru maakonnas 59 536 inimest** – 28 476 meest ja 31 060 naist – ning on elanike arvu poolest suuruselt viies maakond Eestis. Elanike arvult ületavad Lääne-Virumaad Harju-, Tartu-, Ida-Viru ja Pärnu maakond. Kuigi elanike arvult on Lääne-Virumaa Eestis viies, mõjutavad Harjumaa lähedus ja sealsed võimalused noorte väljavaateid, mistõttu võivad noored

välja rännata ja Lääne-Virumaa tööjõu struktuur võib veelgi enam muutuda. Võrdluses piirnevate maakondade – Harju- ja Ida-Virumaaga - ei saa Lääne-Virumaa kasutada samaväärset tööjõupotentsiaali nagu eelmainitud maakondades.

Lääne-Virumaa tööstuse arendamise üheks eeliseks on **soodne geograafiline asukoht**, sealhulgas võimalus kasutada erinevaid transpordiliike ning Tallinna suhteline lähedus. Lääne-Viru maakonnakeskusest Rakverest on Tartusse umbes 120 km, Narva 110 km ja Tallinnasse 100 km. Kunda kaubasadamast on üle Soome lahe Kotkasse ligikaudu 120 km ja Loviisasse 100 km. **Maakonda läbivad olulised Eesti riiklikud raudteeühendused** Tallinnast Peterburi, Pihkva ja Riia suunal. Samuti kulgevad läbi maakonna Tallinn-Narva ja Pärnu-Rakvere-Sõmeru põhimaanteed. Kundas asub regionaalne kaubadam. Ühendus Tallinnaga on väga hea tänu neljarealisele põhimaanteele, tihedale kommertsbussiliiklusele ja raudteeveondusele. Lääne-Virumaal on suur potentsiaal kaubavoogude teenindamisel logistilistes sõlmpunktides nagu Tapa, Rakvere, Kunda ja Aseri⁴.

Lääne-Virumaa majanduslik konkurentsivõime sõltub kahest arengukoridorist. **Põhjakoridor** (Tapa–Rakvere–Kunda–Kotka–Helsingi–Turu–Stockholm) pakub võimalusi logistilisteks muutusteks Rail Balticu valmimisel. **Lõunakoridor** (Sankt-Peterburg–Narva–Rakvere–Tapa–Tallinn–Paldiski–Stockholm) on aga seiskunud Venemaa agressiooni tõttu. Kunda

³ Regionaal- ja Põllumajandusministeerium. Lääne-Virumaa. [Link](#).

⁴ OÜ Geomedia. (2023). Lääne-Virumaa tööstus ja ettevõtlusalade analüüs. [Link](#).

sadama regulaarne laevaühendus Soomega avaks võimalusi rahvusvaheliseks koostööks ja kaitsetööstuse arendamiseks, millele annavad tuge Tapa sõjaväelinnak ja NATO partnerite kohalolu.

5.2. Rahvastik ja selle muutus

Tabel 10 on esitatud rahvaarvu muutus Lääne-Viru ja ümbritsevates maakondades aastatel 2018-2023. Viie aastaga kasvas Eesti elanikkond 46 751 inimese võrra (+3,5%), suurim kasv toimus Harjumaal (+48 466, +8,22%). Samas mitmes maakonnas rahvaarv vähenes, sh Ida-Virumaal (-4 908, -3,5%) ja Jõgevamaal (-1 380, -4,7%), kus oli ka suurim protsentuaalne langus. Järva- ja Lääne-Viru maakonnas vähenes elanike arv vastavalt -1,92% ja -0,31%.

Ettevõtjatega peetud intervjuudest selgus, et üha suurem hulk võib Lääne-Virumaa asemel kolida Harjumaale ka kohaliku kinnisvara hinna tõttu, mis sarnaneb Harjumaaga.

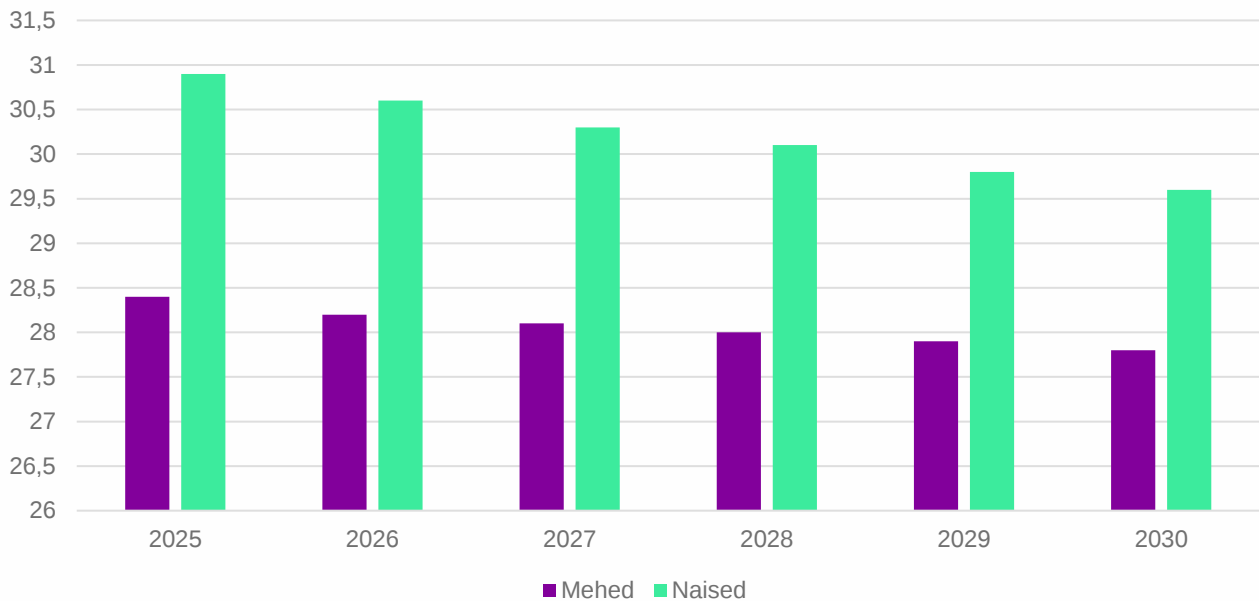
Tabel 10 Rahvaarv ja selle muutus aastatel 2018 ja 2023

Piirkond	2018	2023	Muutus	% muutus
Kogu Eesti	1 319 133	1 365 884	+46 751	3.5
Lääne-Viru maakond	59 791	59 608	-183	-0.31
Harju maakond	589 610	638 076	48 466	8.22
Ida-Viru maakond	138 266	133 358	-4 908	-3.5
Jõgeva maakond	29 119	27 739	-1 380	-4.7
Järva maakond	30 661	30 072	-589	-1.92

Elanikkonna kasv Harjumaal peegeldab peamiselt noorte töövõimalusi, mis piirkonda tõmbavad. Ettevõtjate sõnul võib Lääne-Virumaalt noorte lahkumist soodustada ka kohaliku kinnisvara hind, mis on võrreldav Harjumaaga tasemega.

Statistikaameti andmetel⁵ prognoositakse Lääne-Viru maakonna rahvaarvuks aastaks 2030 57 456 inimest, mis on umbes 2000 võrra väiksem kui 2024. aastal. Rahvastikuproгноosi (Joonis 2) järgi väheneb meeste arv 2,2% (28,4 tuhandelt 27,8 tuhandele) ja naiste arv 4,3% (30,9 tuhandelt 29,6 tuhandele).

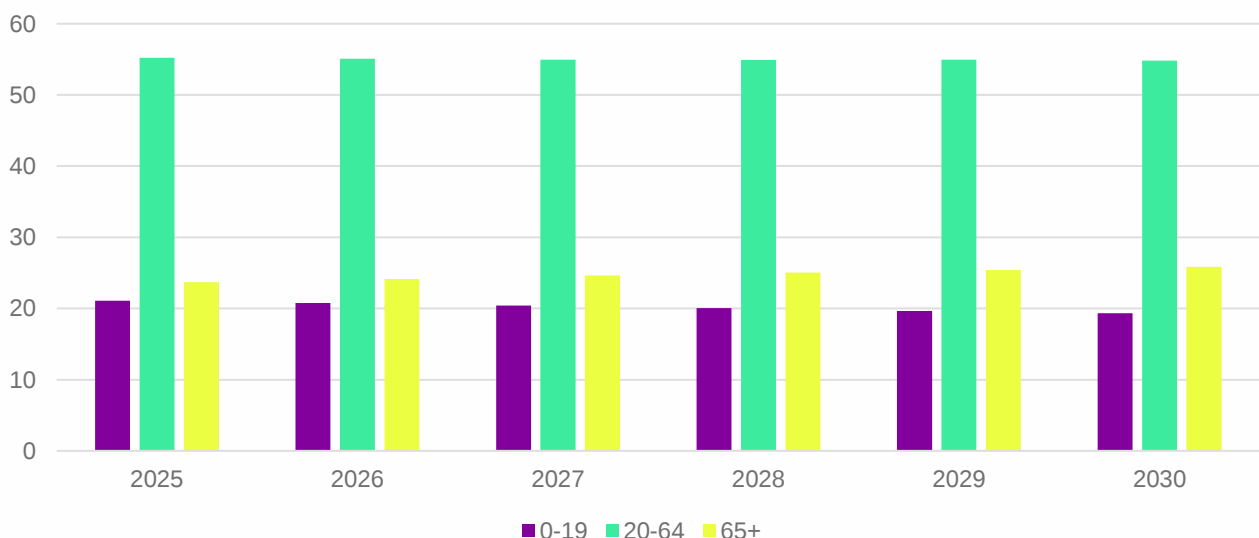
⁵ Statistikaamet. RV085: RAHVASTIKUPROGNOOS 2025-2085: RAHVASTIKUNÄITAJAD | Aasta, Maakond, Stsenaarium ning Näitaja. [Link](#).

Joonis 2 Lääne-Virumaa rahvastikuprognosis aastani 2030 (tuhanded)⁶

Langustrend võib olla tingitud elanikkonna vananemisest, noorte väljarändest suurematesse linnadesse ja välismaale paremate töövõimaluste otsimiseks ning sündimuse vähenemisest. Täiendavalt mõjutavad rahvaarvu piirkonna majandusareng ja töökohtade kättesaadavus.

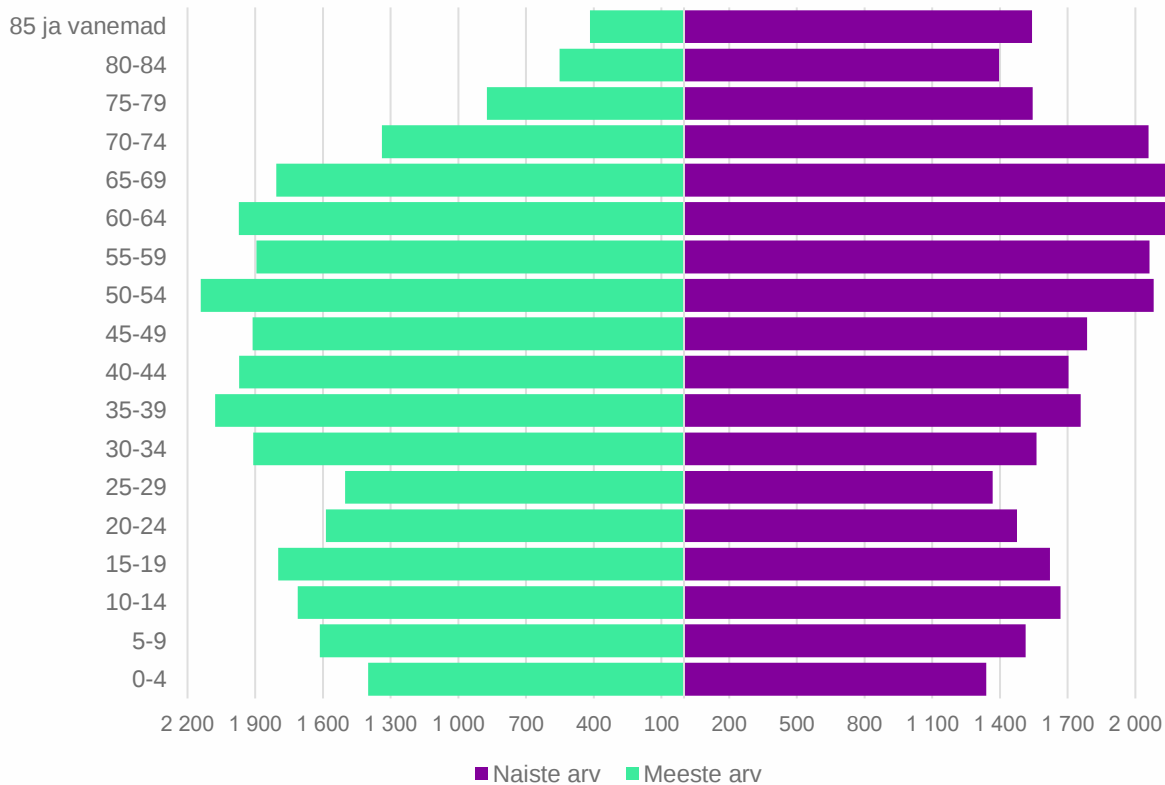
Joonis 3 on kujutatud Lääne-Viru maakonna vanusegruppide osakaalu prognoos aastani 2030. Noorte (0-19-aastased) osakaal väheneb aastaks 2030 2%. Tööealiste (20-64-aastased) osakaal jääb suhteliselt stabiilseks, vähenedes 0.4%. Samal ajal suureneb eakate (65+ aastased) osakaal 2,2%. Vananev elanikkond ja noorte arvu vähenemine suurendab tööturul survet, kuna töövõimelisi inimesi jääb vähemaks.

Joonis 3 Lääne-Virumaa rahvastiku vanusegruppide osakaalu prognoos aastani 2030 (protsentid)

⁶ Statistikaamet. rv085: rahvastikuprognosis 2025-2085: rahvastikunäitajad soo ja maakonna järgi. [Link](#).

Maakonna elanike vanuselisest jaotusest annab ülevaate alljärgnev rahvastikupüramiid (Joonis 4). Kõige suurema osa moodustavad rahvastikust 60-64-aastased – 4254 inimest. 30% Lääne-Viru maakonnas elavatest inimestest on vanemad kui 60 eluaastat.

Joonis 4 Lääne-Viru maakonna rahvastikupüramiid 2024

Noori (0-19-aastased k.a) elab maakonnas 21%. Tööealisi elanikke (15-74-aastased⁷) elab maakonnas 2024 aastal ligikaudu 44 tuhat, mis moodustab 74% elanikkonnast.

Lääne-Viru maakonna rahvastik väheneb ning elanikkond vananeb, mis suurendab piirkonna tööturule survet ja võib süvendada majanduslikke väljakutseid. Noorte väljaränne Harjumaale ja mujale on seotud suuremate töövõimaluste ning sarnase kinnisvara hinnatasemega, mis vähendab Lääne-Virumaa atraktiivsust noortele peredele. Rahvastikuproгноos aastaks 2030 näitab märkimisväärset vanemaealiste osakaalu kasvu ja noorte vähenemist, mis kokkuvõttes viitab vajadusele keskenduda noorte hoidmisele ja töökohtade loomisele, et piirkonna majandus ja tööturg jääksid jätkusuutlikuks.

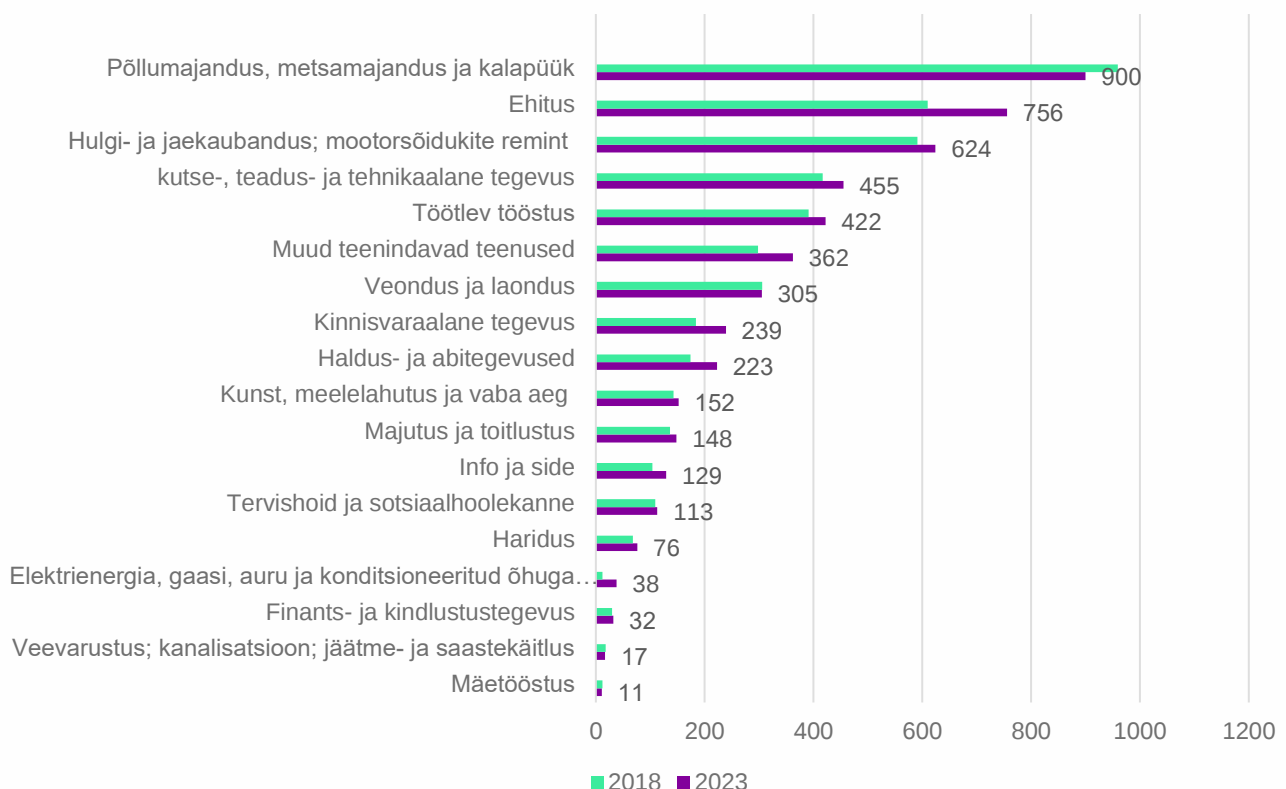
⁷ Tööealine rahvastik – rahvastiku majandusliku aktiivsuse uurimisel aluseks võetavas ehk tööjõu-uuringu objektiks olevas vanusevahemikus rahvastik (15–74-aastased).

5.3. Lääne-Viru ettevõtluskeskkonna ülevaade

5.3.1. Lääne-Viru ettevõtluskeskkonna hetkeolukord

5.3.1.1. Ettevõtluskeskkonna põhinäitajad

Statistikaameti andmetel (Joonis 5) oli 2023. aastal Lääne-Viru maakonnas registreeritud 68 aktsiaseltsi, 3962 osaühingut, 18 tulundusühistut, 5 täisühingut, 11 usaldusühingut ja 937 füüsilisest isikust ettevõtjat (FIE). Maakonna populaarseimateks ettevõtete tegevusvaldkondadeks oli 2023. aastal põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük (900 ettevõtet), ehitus (756) ning hulgi- ja jaekaubandus (624). Kõige vähem on ettevõtteid mäetööstuses (11 ettevõtet), veevarustuses (17) ning finants- ja kindlustustegevuses (32).

Joonis 5 Lääne-Virumaa ettevõtted tegutsemisala järgi 2018 ja 2023⁸

2018 aasta andmetega võrdluses on näha, et kõikide sektorite puhul, väljaarvatud põllu- ja metsamajanduse ning kalapüügi sektoris, kus 2018 aastal oli 959 ettevõtet (2023 aastal 900), on ettevõtete arv kasvanud. Põllumajandussektori ettevõtete vähenemine võib olla seotud sisendhindade kallinemisega pärast Covid-19 kriisi, mistõttu võisid ettevõtjad tootmisest loobuda.

5.3.1.2. Lääne-Virumaa ettevõtluskeskkonda iseloomustavad näitajad

Alljärgnevas tabelis (Tabel 11) on toodud Lääne-Virumaa ettevõtluskeskkonda iseloomustavate näitajate ülevaade. Piirkonnas tegutseb **4 606 ettevõtet**, mille kogukäive on

⁸ Statistikaamet. er0270: statistilisse profiili kuuluvad ettevõtted maakonna ja tegevusala (emtak 2008) järgi. [Link](#).

2,67 miljardit eurot. Ettevõtetes töötab kokku **17 885⁹ inimest** ja keskmine brutokuupalk on **1 426 eurot**, Eestis 1 952 eurot. Statistikaameti andmetel on Lääne-Virumaal tööjõu näitaja **30 100 inimest¹⁰**. Kokku **ekspordivad Lääne-Viru ettevõtted 116,3 miljoni euro väärtuses kaupa**. Eestis keskmiselt eksporditakse maakondade lõikes 246,03 miljoni euro väärtuses kaupa (aritmeetiline kesmine). Kui võtta aluseks Eesti keskmine ekspordi näit ilma Harjumaata, on tulemuseks 95,4 miljonit. Naabermaakondades – Harju-, Ida-Viru, Jõgeva- ja Järvamaal – eksporditakse vastavalt 2,35 miljardi ning 205,1, 60 ja 32,4 miljoni eest kaupa.

Kõige enam ettevõtteid, **757**, on **ehitussektoris**, mis annab tööd 1 699 inimesele ja keskmine palk on 1 292 eurot. Eesti maakondade keskmine tööliste arv ehitussektoris on 3 143 inimest ja keskmine palk on 1 563 eurot. Teisel kohal on Lääne-Virumaal **740 ettevõttega põllumajanduse, metsanduse ja kalapüügi sektor**, kus töötajate arv on 1 404 ja keskmine palk on 1 441 eurot. Eesti maakondades töötab keskmiselt põllumajandussektoris 919 inimest ja keskmine palk on 1450 eurot. Lääne-Virumaa majanduse jaoks on kõige olulisem **töötleva tööstuse sektor**, kus tegutseb 414 ettevõtet, mis **annavad tööd 5 696 inimesele**, võrdluses Eesti keskmine on 6 776. Antud sektor on Lääne-Virumaal ka üks suurima keskmise palgaga, 1 632 eurot (Eestis keskmiselt 1 586), ja suurima käibega - 963,4 miljonit eurot - ning suurim eksportija, mille koguväärtus on 105,2 miljonit eurot. **Hulgi- ja jaekaubandus** on töötajate arvult teine suurim sektor, kus töötab **4 259 inimest** (Eesti maakondades keskmiselt 6 223). Samuti on sektori käive kõrge, 747,9 miljonit eurot ning sektor ekspordib kaupa 9,6 miljoni euro väärtuses.

Kõrgeim keskmine palk on **mäetööstuse** sektoris - 2 126 eurot. Samas on see on väga väike valdkond, mis pakub tööd vaid 94 inimesele. Teine kõrgema palgaga sektor on Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne, 2084 eurot. Kõige madalam keskmine palk on **finants- ja kindlustustegevuste** sektoris, **majutus ja toitlustussektoris** ning **muude teenindavate tegevuste** sektoris, kus palk on vastavalt 857, 1012 ja 1044 eurot.

Tabel 11 Lääne-Virumaa ettevõtluskeskkonda iseloomustavad näitajad. (Allikas: Maksu ja Tolliamet)

Sektor	Tegutsevate ettevõtete arv	Käive (eurot)	Töötajate arv	Keskmine palk (eurot)	Eksport (eurot)
Avalik haldus ja riigikaitse	0	305 859 355		1 765	0
Ehitus	757	154 956 211	1 699	1 292	802 874
Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	45	10 743 527	68	1 400	0
Finants- ja kindlustustegevus	26	700 193	9	857	0
Haldus- ja abitegevused	246	17 875 446	287	1 173	45 847
Haridus	55	3 625 469	150	1 482	343

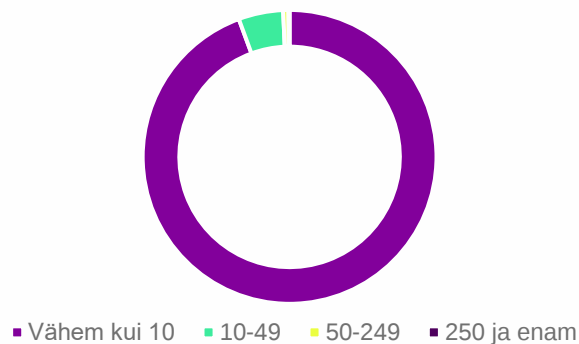
⁹ Kui arvestada juurde MTÜ-d, sihtasutused ning valitsus- ja riigiasutused, töötab Lääne-Virumaal 23 119 inimest.

¹⁰ Statistikaamet. Tööjõupoliitika näitajad. [Link](#).

Hulgi ja jaekaubandus, mootosõidukite ja mootorrataste remont	628	747 907 248	4 259	1 452	9 613 439
Info ja side	144	8 049 405	113	1 549	60
Kinnisvaraala tegevus	269	30 591 296	197	1 050	530 802
Kunst meelelahutus ja vaba aeg	91	8 227 366	93	1 135	13 756
Kutse-, teadus-, ja tehnikaala tegevus	413	27 843 883	371	1 662	23 072
Mäetööstus	12	4 030 291	94	2 126	3
Majutus ja toitlustus	152	31 131 928	729	1 012	23 262
Muud teenindavad tegevused	231	6 325 406	273	1 044	0
Põllumajandus, metsandus ja kalapüük	740	212 480 865	1 404	1 441	4 000
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	102	23 365 638	1 281	2 084	0
Töötlev tööstus	414	963 370 658	5 696	1 632	105 204 242
Veevarustus, kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus	15	4 237 717	58	1 671	0
Veondus ja laondus	266	112 364 510	1 104	1 264	93 800
Kokku	4 606	2 673 686 412	17 885	1426 (aritmeetiline keskmine)	116 318 482

Lääne-Virumaa prioriteet peab olema suunatud töötleva tööstuse arendamisse. Selle sektori ekspordimahud on suured ning palk ja käive on samuti märkimisväärsed. Samuti tuleb rõhku pöörata **ehitussektorile**. Kuigi ettevõtteid on ehitussektoris palju, siis osakaal võiks olla suurem. Lääne-Virumaa ettevõtluskeskkonnal on võimalik suunata ettevõtteid **tootlikkuse ja efektiivsuse tõstmiseks**, eriti ehitustehnoloogiate kasutuselevõtuks. Samuti peab kaaluma ekspordivõimaluste suurendamist.

5.3.1.3. Lääne-Virumaa ankurettevõtted

Joonis 6 Lääne-Virumaa majandusüksused töötajate arvu järgi 2023¹¹

Lääne-Viru maakonna ankruettevõteteks saab pidada suurima töötajate arvu (Tabel 12) või suurima käibega (Tabel 13) ettevõtteid. Statistikaameti andmetest¹² järeldub, et 94,4% töötajatest on hõivatud alla 10 töötajaga väikeettevõtetes, ca 5% töötajatest teenib 10-49 töötajaga ettevõtetes, 0,6% 50-249 töötajaga ettevõtetes ja 0,1% 250 ja enama töötajaga ettevõtetes (Joonis 8).

Lääne-Viru suurima töötajate arvuga ettevõtteks on jaekaubanduses tegutsev AS OG Elektra, kus töötab 1 128 inimest (Tabel 12). Üle tuhande töötajaga ettevõtteks on veel liha töötlemise ja säilitamisega tegelev Maag Eesti AS, kus töötab 1 092 inimest

Tabel 12 Lääne-Viru top 10 ettevõtet töötajate arvu järgi¹³

Ettevõte	Töötajate arv ¹⁴
AS OG Elektra	1 128
Maag Eesti AS	1 092
Jeld-Wen Eesti AS	639
AS Rakvere haigla	348
RR Lektus AS	314
Weekend Eesti OÜ	277
AS Aru Grupp	167
OÜ Bellus Furniture	211
Flexa Eesti AS	138
OÜ Baltic Log Cabins	125

¹¹ Statistikaamet. (2023). Majandusüksused töötajate arvu järgi. [Link](#).

¹² Statistikaamet. [Link](#).

¹³ E-äriregister

¹⁴ FTE

Müügitulu poolest on suurimaks ettevõtteks AS OG Elektra. Samast sektorist võib leida ka käibelt 3. ja 5. ettevõtte, vastavalt OÜ Aldar Eesti ja RR Lektus AS. Suurima käibega ettevõtete seas on veel puidutööstuse ettevõtteid – Jeld-Wen Eesti OÜ ja OÜ Leventek – ning tsemendi ja paberimassi tootjaid.

Tabel 13 Lääne-Viru top 10 ettevõtet müügitulu järgi¹⁵

Ettevõte	Müügitulu (eurot)
AS OG Elektra	229 490 752
Maag Eesti AS	204 916 000
OÜ Aldar Eesti	103 453 223
AS Estonian Cell	86 432 000
RR Lektus AS	73 677 846
Jeld-Wen Eesti AS	73 658 000
Heidelberg Materials Kunda AS	37 793 601
OÜ Palmse Mehaanikakoda	34 301 702
OÜ Leventek	18 233 060

Intervjueeritute sõnul on Lääne-Virumaa väike- ja ankurettevõtete koostöö pigem piiratud ja sõltub eelkõige konkreetsetest sektoritest ja ettevõtjate isiklikest kontaktidest. Näiteks tehakse koostööd transporditeenuste, toitlustuse ning haljastuse ja hooldusteenuste osas, kus väikeettevõtted toetavad suuremate ettevõtete igapäevast tegevust. Kuigi potentsiaali koostööks on, jääb see tihti tahaplaanile, kuna väiksemate ettevõtete mahud ja konkurentsivõime ei vasta suuremate ettevõtete vajadustele.

5.3.2. Konkurentsipositsioon

5.3.2.1. SKP ja selle muutus 2018 ja 2022

Piirkonna tugevusteks on pikaajalised tootmistraditsioonid ja rahvusvaheliselt edukad eksportivad ettevõtted. Kuigi Tallinna suhteline lähedus pakub Lääne-Virumaale soodsaid ühendusvõimalusi ja ligipääsu suuremale turule, esitab see ühtlasi konkurentsiväljakutseid tööjõu ja investeeringute osas. Harjumaa ja Ida-Virumaa suurem majanduslik võimekus ja kõrgem SKP tase võivad tõmmata ressursse ja töökohtade pärast konkureerivaid ettevõtteid ja töötajaid, vähendades Lääne-Virumaa konkurentsivõimet.

Tabel 14 on kujutatud SKP muutuses aastatel 2018–2022 Lääne-Virumaal ja naabermaakondades. Selle perioodi jooksul kasvas Eesti SKP 36,1%, kõige enam suurenes SKP Jõgevamaal (+65,7%). Lääne-Viru ja Ida-Viru maakondades oli SKP tõus vastavalt 46,3% ja 46,5%, Harjumaal 26,6% ning Järvamaal 47%.

¹⁵ E-äriregister

Tabel 14 SKP ja selle muutus aastatel 2018 ja 2022 (miljonit elaniku kohta)

Piirkond	2018	2022	Muutus	% muutus
Kogu Eesti	19 616,21	26 697,86	7 081,65	36,1
Lääne-Viru maakond	12 409,59	18 150,35	5 740,76	46,3
Harju maakond	27 338,14	34 615,41	7 277,27	26,6
Ida-Viru maakond	13 496,10	19 777,76	6 281,66	46,5
Jõgeva maakond	10 120,28	16 767,86	6 647,58	65,7
Järva maakond	13 879,85	20 405,07	6 525,22	47

Lääne-Viru SKP elaniku kohta on 68% Eesti keskmisest¹⁶. Kõrgem on SKP näitaja elaniku kohta Harju maakonnas, Tallinnas, Ida-Viru-, Järva-, Pärnu-, Tartu- ja Viljandi maakonnas¹⁷.

Tabel 15 on välja toodud majandussektorite osatähtsuse protsent maakondade SKP näitajast.

Tabel 15 Majandussektorite osatähtsus maakonna lisandväärtuses, %.¹⁸

Piirkond	Põllumajandus, metsandus ja kalapüük	Tööstus ja ehitus	Teenused
Harju maakond	0,4	21,3	78,3
Lääne-Viru maakond	11,0	35,7	53,3
Ida-Viru maakond	1,4	54	44,6
Jõgeva maakond	15,7	30,8	53,5
Järva maakond	14,7	37,9	47,4

Lääne-Virumaa konkurentsieelised võrreldes teiste maakondadega:

- Lääne-Virumaa põllumajandussektori osatähtsus (11%) on märkimisväärselt kõrgem kui Harju (0,4%) ja Ida-Viru (1,4%) maakondades.
- Lääne-Virumaa tööstus ja ehitus moodustavad 35,7% maakonna SKP-st, mis ületab Harjumaa (21,3%) ja Jõgeva (30,8%) näitajaid.
- Lääne-Virumaa teenindussektori osatähtsus (53,5%) on kõrgem kui Ida-Virumaa (44,6%) ja Järva (47,4%) maakondade näitajad.

¹⁶ Statistikaamet. RAA0050: Sisemajanduse koguprodukt maakonna järgi (ESA 2010). [Link](#).

¹⁷ Statistikaamet. Rahvamajanduse arvepidamine. [Link](#).

¹⁸ Statistikaamet. raa0051: sisemajanduse koguprodukt maakonna ja majandussektori järgi (esa 2010) | Aasta, Maakond, Komponent/Majandussektor ning Näitaja. [Link](#).

5.3.2.2. Palgatöötaja kuu keskmine sissetulek 2018 ja 2022

Tabel 16 on kujutatud palgatöötaja kuu keskmine sissetulek 2018 ja 2022 aastal Lääne-Virumaal ja ümbritsevates maakondades. Aastatel 2018–2022 on Eestis toimunud üldine kasv, kus kogu riigi keskmine palk kasvas **385,79 euro võrra**, mis tähendab **31,3%** kasvu. Kõige enam kasvas keskmine palk **Harjumaal, 460,4 euro võrra ehk 33,5%**. Kuigi tegemist ei olnud kõige kõrgema kasvuprotsendiga, oli siiski tegemist suurima tõusuga absoluutnumbrites. Lääne-Viru ja Ida-Viru maakonnas kasvas keskmine palk vastavalt **26,7% võrra, tõustes 292,58 ja 268 eurot**. Kuigi nende kasvuprotsendid olid võrdsed, oli Lääne-Viru maakonnas absoluutarvudes suurem tõus. Järva ja Jõgeva maakondades tõusis keskmine palk vastavalt **304,83 (27%) ja 275,13 (25,7%) euro võrra**.

Tabel 16 Palgatöötaja kuu keskmine sissetulek 2018 ja 2022

Piirkond	2018	2022	Muutus	% muutus
Kogu Eesti	1 234	1 619,79	385,79	31,3
Lääne-Viru maakond	1 097,62	1 390,20	292,58	26,7
Harju maakond	1 374,80	1 835,20	460,4	33,5
Ida-Viru maakond	995,97	1 263,97	268	26,7
Jõgeva maakond	1 072,23	1 347,36	275,13	25,7
Järva maakond	1 127,99	1 432,82	304,83	27

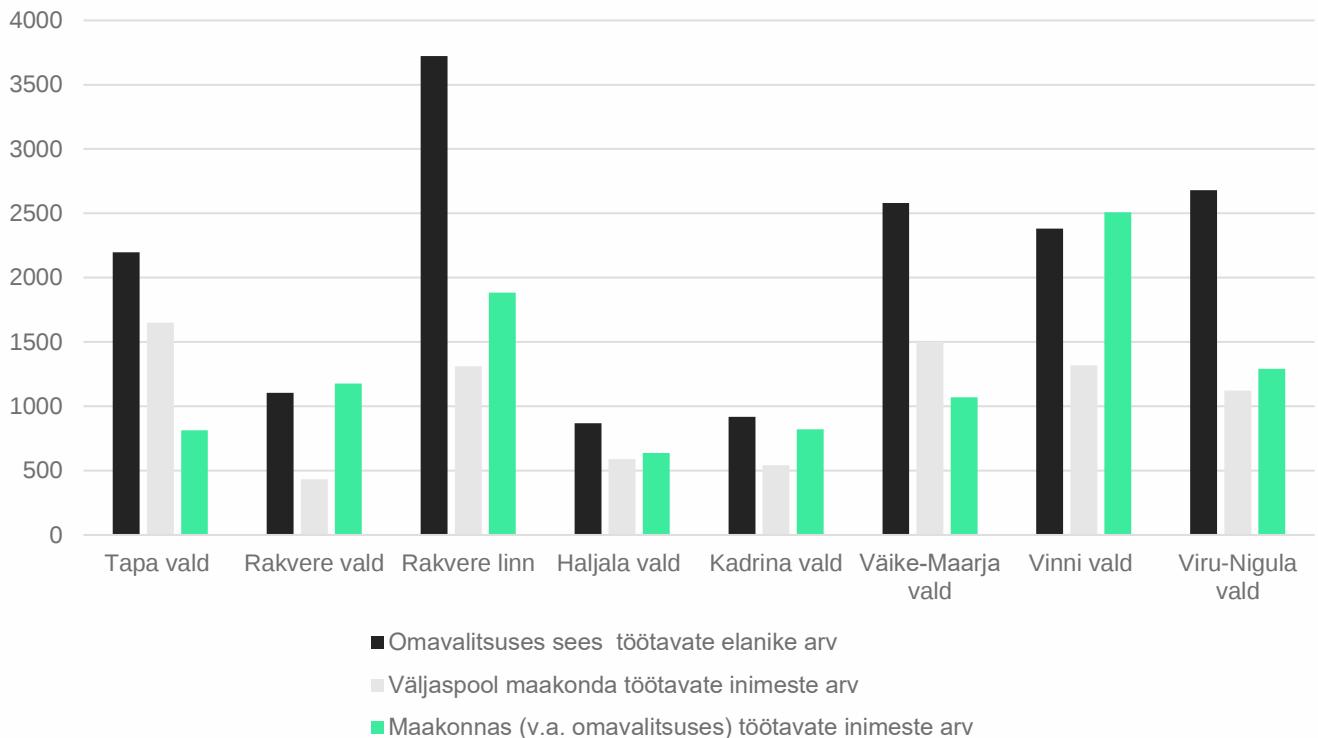
Harjumaa palga taseme võib ligi meelitada tööjõudu ka mujalt, sh Lääne-Virumaalt. Kuigi Lääne-Viru ja Ida-Viru palk kasvasid protsentuaalselt sarnaselt, jäävad need Harjumaa tasemest madalamaks, süvendades töötajate liikumist kõrgema sissetulekuga piirkondadesse.

5.3.2.3. Tööalane pendelränne

Joonis 7 on kujutatud Lääne-Virumaa elanike tööalane pendelränne. Lääne-Virumaa tööhõive liikumist on iseloomustatud kolme kategooria alusel:

- omavalitsuse territooriumil töötavad inimesed;
- väljaspool maakonda töötavad elanikud;
- maakonna territooriumil, välja arvatud omavalitsuses, töötavad elanikud.

Omavalitsuses elavate ja töötavate inimeste arv on suurim Rakvere linnas (3722), mis on ka mõistetav, kuna tegemist on piirkonna tömbekeskusega. Samas on ka näha, et suur hulk inimestest käib tööle väljapoole omavalitsust. Maakonnasiseselt liigutakse tööle kõige enam Rakvere valda (1106) ning maakonnast välja käiakse peamiselt Tallinnasse (820). Kokku töötab Statistikaameti andmetel Rakvere linnas elavatest inimestest väljaspool maakonda 1311 inimest. Rakvere vallas töötab aga teiste omavalitsuste võrreldes vähem inimesi. Omavalitsuses elavatest inimestest töötab Rakvere valla territooriumil 1106 inimest, maakonnas 1178, neist Rakvere linnas 851, ja väljaspool maakonda 434 inimest, kellest 275 töötab Tallinnas.

Joonis 7 Töötajate ränne Lääne-Virumaa omavalitsustes¹⁹

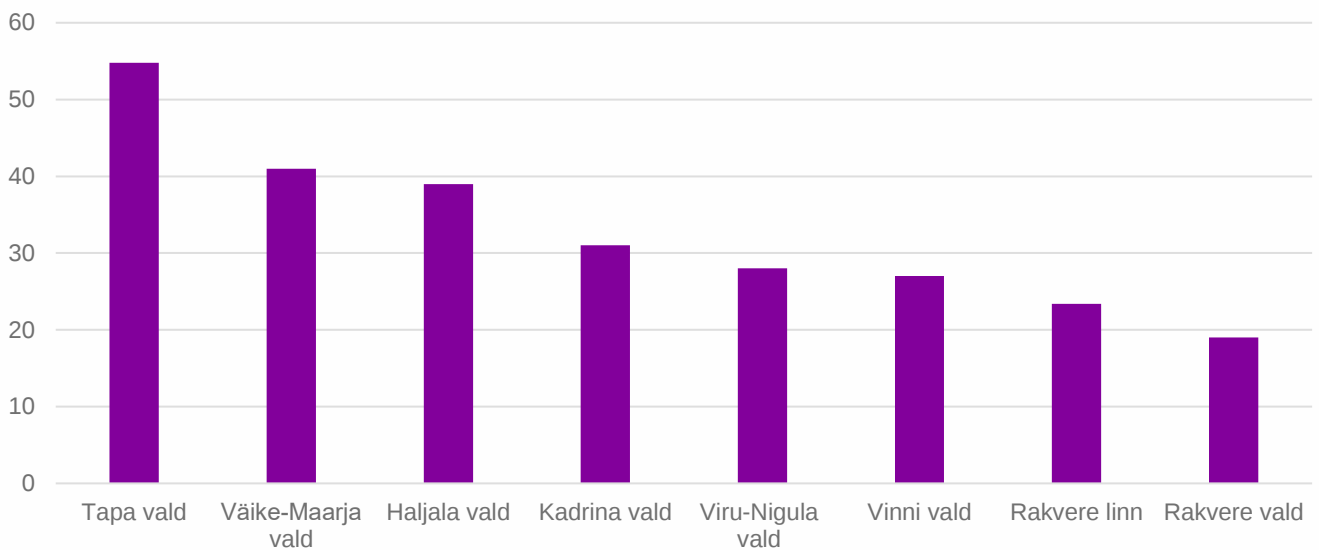
Kõige vähem töötab inimesi Haljala ja Kadrina vallas. Omaavalitsuse territooriumil töötab vastavalt 869 ja 919 inimest. Eelmainitud omavalitsuste elanikud töötavad väljaspool omaavalitsuse territooriumi kõige enam Rakvere linnas, kus töötab vastavalt 339 ja 395 inimest. Väljaspool maakonda töötab vastavalt 375 ja 348 inimest.

Kõige enam inimesi reisib tööga seoses väljapoole maakonda Tapalt ja Väike-Maarjast. Tapal töötab 2198 seal elavat inimest ja maakonna territooriumil töötab 813 inimest, 393 inimest Rakvere linnas. Väljaspool maakonda töötab 1649 inimest, kellest 1006 töötab Tallinnast. Väike-Maarja omavalitsuse territooriumil töötab 2580 inimest. Maakonna sees töötab 1071 Väike-Maarjas elavat inimest ning maakonnast väljaspool töötab 1500 inimest, neist 571 Rakvere linnas. Väljaspool maakonda töötavatest inimestest kõige enam käiakse tööle Tallinnasse, kus töötab 571 inimest.

Vinni valla territooriumil töötab seal elavatest inimestest 2382 inimest. 2508 töötab väljaspool omaavalitsust, kuid samas maakonnas, neist Rakvere linnas 1463 inimest. 1319 inimest käib tööle väljapoole maakonda, 573 neist Tallinnasse.

Viru-Nigula valla territooriumil töötab 2681 seal elavat inimest ja Lääne-Virumaa piirides töötab 1122 inimest, neist 639 Rakvere linnas. Väljaspool maakonda töötab 1292 Viru-Nigula inimest, neist 564 Tallinnas.

¹⁹ Statistikaamet. Töötajate ränne omavalitsustes. [Link](#).

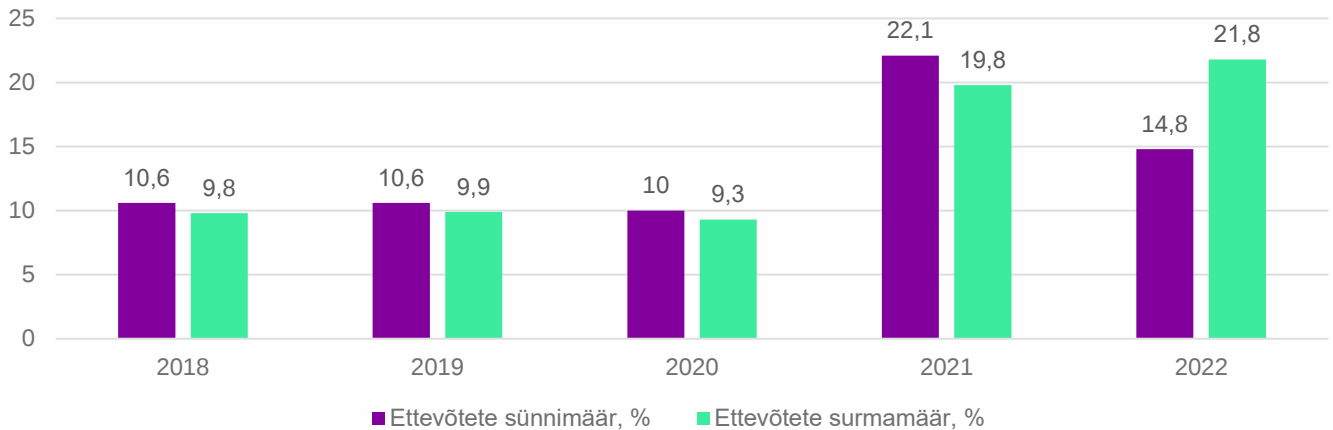
Joonis 8 Väljaspool maakonda töötavate inimeste osakaal omavalitsuste kaupa (%)²⁰

Protsentuaalselt reisib töö jaoks maakonnast väljapoole kõige enam Tapal elavatest inimestest (Joonis 8) (54,8%), kõige vähem Rakvere vallas elavatest inimestest (19%). Tapalt käiakse sedavõrd suures mahus väljaspoole maakonda, eelkõige Tallinnasse, tööle ilmselt seetõttu, et logistiliselt asub Tapa rongiga liikumiseks soodsas kohas. Väike-Maarjast käib väljapoole maakonda tööle 41% inimestest, Haljalast 39% ja Kadrinast 31% inimestest. Viru-Nigula vallast käib väljapoole maakonda tööle 28%, Vinni vallast 27% ja Rakvere linnast 23,4% inimestest.

5.3.2.4. Ettevõtete sünni ja surmamäär

Ettevõtte sünnimäär on võrdlusperioodil loodud ettevõtete arv protsendina aktiivsete ettevõtete koguarvust. **Surmamäär** vastupidi tegevuse lõpetanud ettevõtete arv protsendina aktiivsete ettevõtete koguarvust. Joonis 9 on kujutatud Lääne-Viru ettevõtete sünni- ja surmamäära vahemikus 2018-2022.

²⁰ Statistikaamet. Töötajate ränne omavalitsustes. [Link](#).

Joonis 9 Ettevõtete sünni- ja surmamäär Lääne-Virumaal²¹

Jooniselt ilmneb, et 2021. Aastal on ettevõtete sünni- ja surmamäär oluliselt tõusnud. Sarnast trendi on märgata ka Eesti keskmiste näitajate puhul ning Lääne-Virumaa naabermaakondade puhul. 2022. aastal langes Lääne-Virumaa sünnimäär 14,8%-ni (Eesti keskmine 16,6%), samas kui surmamäär tõusis 21,8%-ni (Eesti keskmine 14,8%). Kõrgemad surmamäärad olid Harjumaal (26,5%) ja Jõgevamaal (23,4%). Kuna ca 95% Lääne-Viru ettevõtetest on väikeettevõtted, milles on vähem kui 10 töötajat, mõjutavad muutused majanduskeskkonnas olulisel määral ettevõtete tegutsemist ja seetõttu võib olla ka ettevõtete surmamäär olla keskmisest kõrgem. Sünnimäär oli 2022. aastal kõrgem Harjumaal (17,6%) ja Jõgeva maakonnas (15,4%), madalam Ida-Viru (14,1%) ja Järva maakonnas (13,5%).

5.3.2.5. Eksport

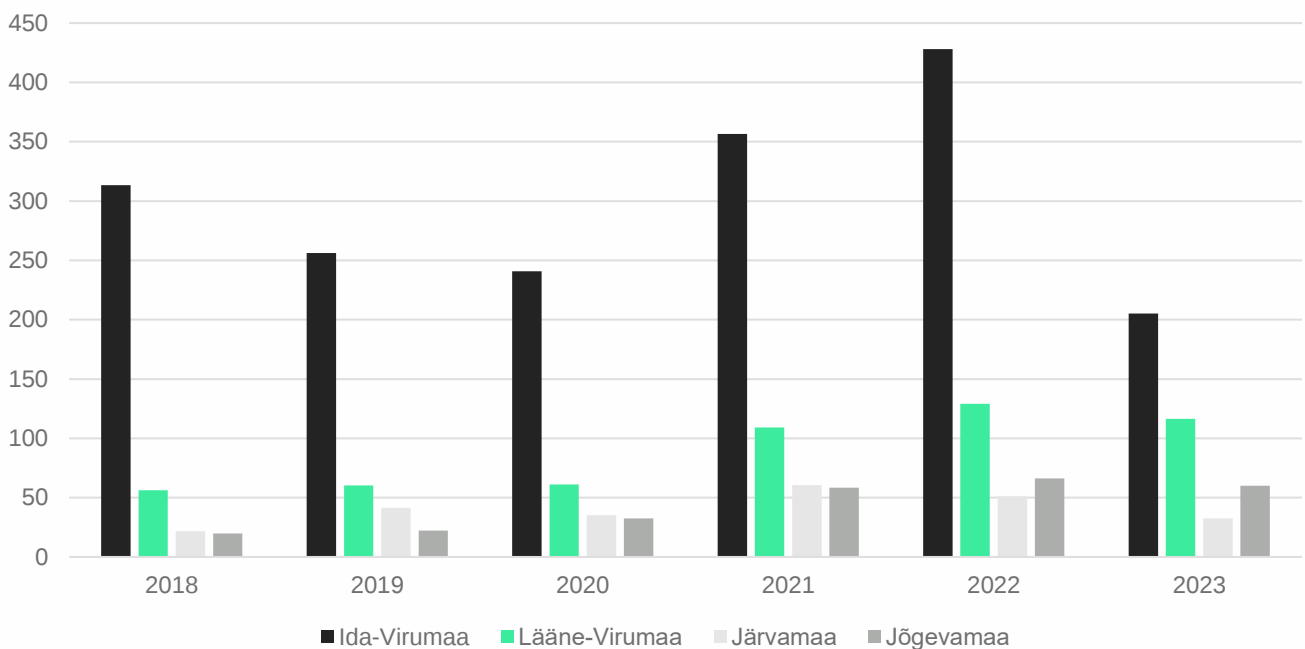
Joonis 10 on esitatud Lääne-Virumaa ja seda ümbritsevate maakondade ekspordinäitajad aastatel 2018–2023. Joonisel ei ole esitatud Harjumaal andmeid, kuna Harjumaal ekspordimaht on märkimisväärselt suurem, mis tekitab ülejäänud piirkondade suhtes ebaproportsionaalse skaala ja seeläbi vähendaks joonise ülevaatlikkust. Lääne-Virumaa ekspordi mahud on olnud 2018 aastast kasvavas trendis. Kui 2018 aastal oli piirkonna eksport 56,1 miljonit eurot, siis aastal 2023 116,3 miljonit eurot. Võrreldes 2018. aastaga, on 2023 Lääne-Viru ekspordi maht kasvanud 107,3%.

Kõige madalam on maakondadest 2018-2023 olnud Järva- ja Jõgeva maakondade ekspordi näitaja. 2018-2023 oli Järvamaal ekspordi näit 21,8 ja 32,5 miljoni vahele, ulatudes 2021 aastal 60,5 miljoni euroni. Jõgevamaal ekspordimaht on teiste maakondadega võrreldes näidanud stabiilset kasvu, kuid sarnaselt teistele piirkondadele on see pärast 2022. aastat vähenenud: 66,1 miljonilt 60 miljonini. Suurimat langust on näha Ida-Virumaal, kus ekspordimaht vähenes 2022. aasta 428 miljonilt eurolt 2023. aastal 205,2 miljonile eurole. Samuti langes Harjumaal eksport, mis 2022 oli 2,7, kuid 2023 ligikaudu 2,4 miljardit eurot.

Suurim eksportija Lääne-Virumaal oli 2023 aastal töötleva tööstuse sektor, mis ekspordib kaupu ja teenuseid 105,2 miljoni euro väärtuses (Tabel 11), olles piirkonna majanduse jaoks

²¹ Statistikaamet. Ettevõtete sünni- ja surmamäär 2022. [Link](#).

võtmetähtsusega ja moodustades valdava osa piirkonna ekspordist. Hulgi- ja jaekaubandussektor on ekspordivõimekuselt teine – ekspordimaht on 9,6 miljonit eurot. Muude sektorite panus eksporti on oluliselt väiksem. Näiteks ehitussektor ekspordib 802 874 euro eest, samas kui haldus- ja abitegevused 45 847 euro eest. Eksportivate sektorite hulka kuuluvad veel majutus ja toitlustus, mis ekspordib 23 262 euro väärtuses, ning kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus 23 072 euroga. Mitmed sektorid, näiteks avalik haldus ja riigikaitse, tervishoid ja sotsiaahoolekanne, elektrienergia tootmine ja veevarustus, ei ekspordi üldse. 2023 aastal oli Lääne-Virumaast kõrgem ekspordi tase Ida-Virumaal, kus eksporditi 205,2 miljoni euro eest. Järvamaal ja Jõgevamaal oli ekspordi tase madalam, vastavalt 32,5 ja 60 miljonit.

Joonis 10 Maakondlikud ekspordi näitajad. (Allikas: Maksu ja Tolliamet)

2022 aastal oli maakonna ekspordimaht 129,1 miljonit eurot. Ekspordi mahu vähenemise üheks põhjuseks võrreldes 2022 aastaga võivad olla varasemate aastatega võrreldes kõrged energiahinnad. Energiahindadest tulenevalt on suurenenud tootmiskulud, mis omakorda vähendab eksportijate konkurentsivõimet välisurgudel. Samuti on koroonapandeemia järelmõjust mitmed tööstussektorid kokku puutunud tooraine- ja varuosade nappusega, mis on vähendanud ekspordimahtusid. Samuti on Ukraina sõjast tingitud sanktsioonid Venemaale ja Valgevenele piiranud ettevõtete kaubavahetust nende turgudega ning selle mõju näeb kõige selgemalt Ida-Virumaa ekspordi näitajates.

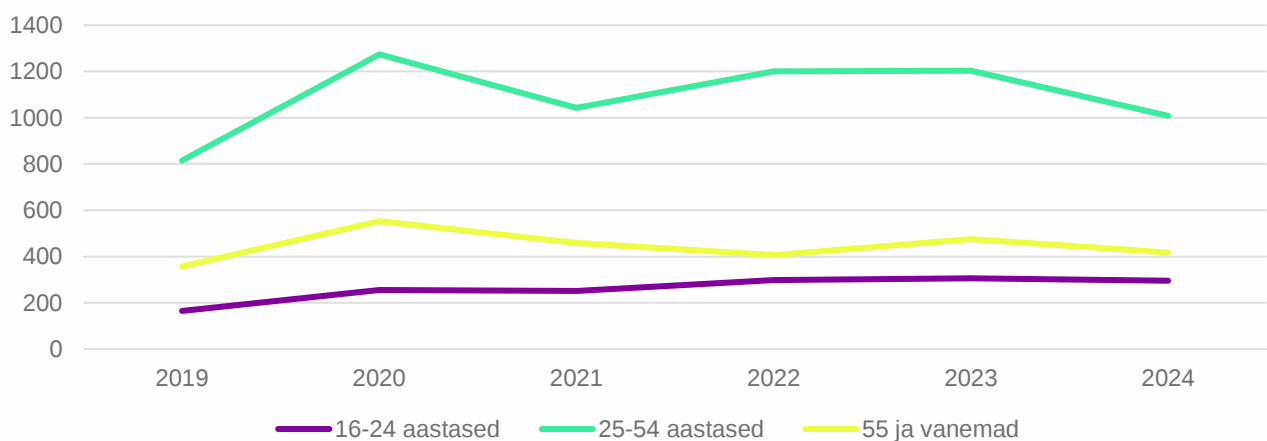
5.3.2.6. Tööturg

Tööhõive määr (Joonis 11) näitab, kui suur osa tööealisest rahvastikust on tööga hõivatud. Lääne-Viru tööhõive määr 2023. aastal oli 65,7%, mis on Eesti keskmisega (69,2%) ning naabermaakondade, Harju- (73,2%) ja Järvamaaga (68,6%) võrreldes veidi madalam, kuid oluliselt kõrgem võrreldes Ida-Viru (55,4%) ja Jõgeva maakonnaga (58,5%).

Joonis 11 Tööhõive määr vanusegrupiti | 2023, 15 kuni 74 aastat, % (Statistikaamet)

Lääne-Viru maakonnas kasvas **töötuse määr** 2020. aasta III kvartalis (Joonis 12), mis on ilmselt tingitud koroonakriisist. Kõige enam töötuid on 25-54-aastaste elanike seas ning alates 2022. aastast on töötute arv antud vanuseklassis olnud languses. Kõige vähem töötuid on 16-24-aastaste elanike seas ning aastal 2024 septembris oli töötute arv 295. 55+ vanuseklassis inimeste hulgas on töötuid 2024 III kvartalis 417. Kõikide vanusegruppide puhul on näha töötute arvu langust alates 2024. aasta veebruarist, kuid viie aasta tagusele tasemele ei ole ühegi vanusegrupi töötute arv langenud.

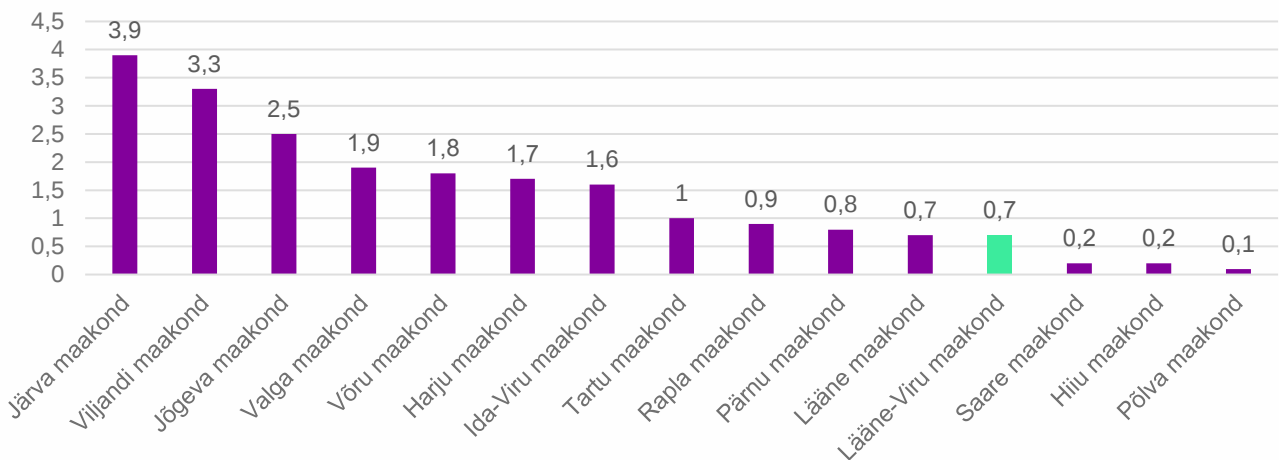

Joonis 12 Registreeritud töötute arv Lääne-Viru maakonnas vanuserühma järgi 2019-2024 septembris²²

²² Töötukassa. Statistika ja uuringud, Registreeritud töötud. [Link](#).

Kuna 25-54-aastaste töötuse määr on kõrgeim, on oluline sellele tähelepanu pöörata, sest see vanusegrupp moodustab enamiku tööjõust. Oluline on aidata **25-54-aastaseid** tööturule naasmisel ja nende tööturul püsimisel. Töötuse vähendamiseks tuleb Lääne-Virumaal korraldada näiteks koolitusprogramme, et vähendada töötust kriitilistes vanuserühmades ning aidata neil kiiremini tööle naasta.

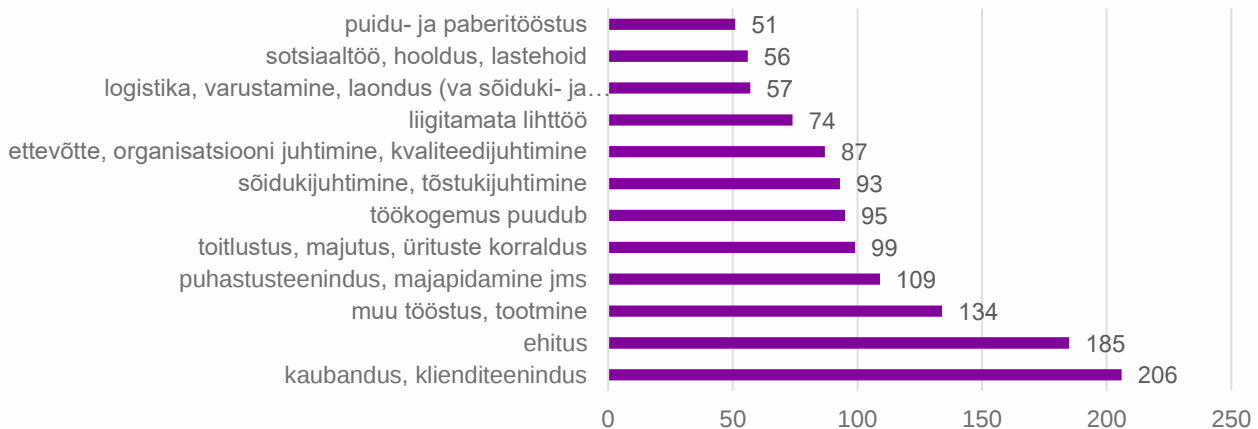
Alljärgnevalt on kujutatud Lääne-Virumaa vabade ametkohtade määra võrdluses teiste Eesti maakondadega (Joonis 13). Lääne-Viru maakonnas on vabade ametkohtade määr aastal 2024 0,7%. See tähendab, et kõigelt 0,7% piirkonna vabadest töökohtadest on täitmata. Võrdluses teiste Eesti maakondadega paigutub Lääne-Viru maakond 14 ja 15 kohale. Madalam ametkohtade määr on Eesti saartel ja Põlva maakonnas.

Joonis 13 Vabade ametkohtade määr Lääne-Viru maakonnas 2024 I kvartalis. ²³

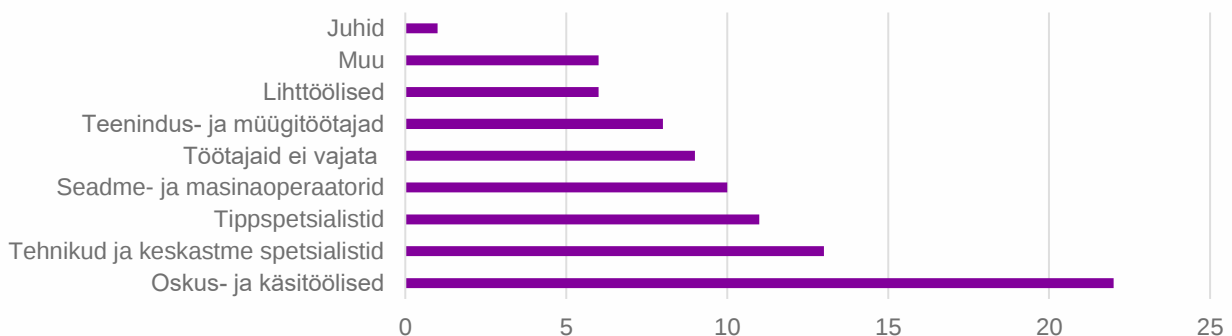
Madal vabade ametkohtade määr võib näidata, et tööhõive on stabiilne ja töötajad püsivad oma töökohtadel, mistõttu töökohti vabaneb harva. Samas on Lääne-Virumaa ettevõtjate sõnul **tööjõupuudus**, mis tähendab, et ettevõtetel on raskusi kvalifitseeritud tööjõu leidmisega. Lisaks tähendab madal vabade ametkohtade määr ka seda, et **tööandjad on ettevaatlikud uute töötajate palkamisel** või ei oma vahendeid/võimalusi, et uusi ametikohti luua. Samuti võib madal ametkohtade määr olla **märk stabiilsest tööturust**, kuid ka sellest, et **töötajad on rahulolematud ja ei leia uusi töövõimalusi**.

²³ Statistikaamet. Vabade ametkohtade määr. [Link](#).

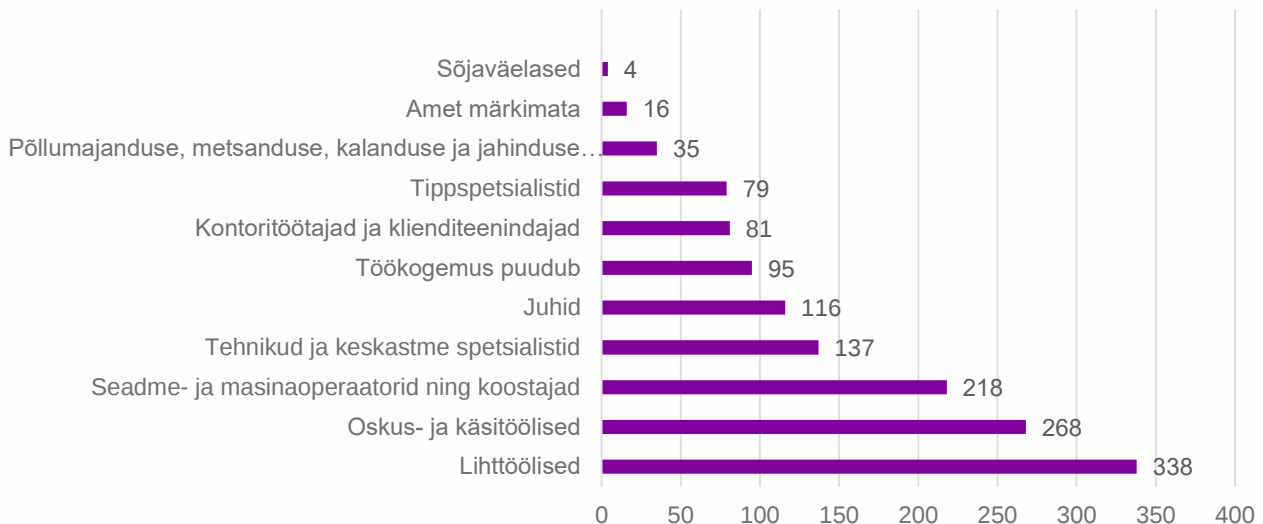
Joonis 14 Registreeritud töötud viimase ameti valdkonna ja ametinimetuse järgi (Allikas: Töötukassa)

Hetkeolukorra analüüsi raames läbiviidud küsitluses paluti ettevõtjatel hinnata, **millist liiki tööjõust tuntakse enim puudust**. Vastustest (Joonis 15) selgus, et suurim puudus on oskus- ja käsitöölised (22 vastajat), millele järgnesid tehnikud ja keskastme spetsialistid (13), tippspetsialistid (11) ning seadme- ja masinaoperaatorid (10).

Joonis 15 Millist liiki tööjõust tunnete enim puudust? Palun valige loetelust üks variant. (86/86)

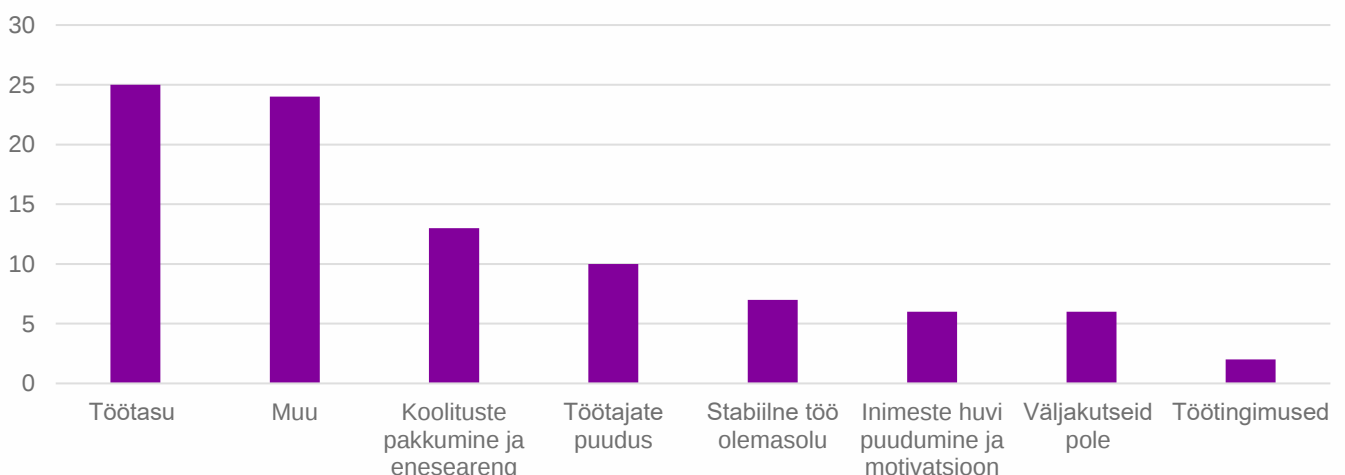
Töötukassa andmetel on käesoleva aasta septembrikuu lõpu seisuga **Lääne-Virumaal registreeritud töötute** hulgas ametiala poolest enim lihttöölisi (338), millele järgnevad oskus- ja käsitöölised (268), seadme- ja masinaoperaatorid ning koostajad (218) ja tehnikud ning keskastme spetsialistid (137). Kokku 1733 töötut hulgas on 668 arveloleku kestuseks kuni 3 kuud, samas kui 287 inimest on olnud töötuna arvel rohkem kui aasta. Kuigi ligi veerand töötutest, ehk 23% on töötuna arvel tervisest tulenevate takistuste tõttu, näitab töötute arv seda, et vabade töökohtade täitmiseks on (teoreetiliselt) olemas maakonnasisene potentsiaal.

Joonis 16 Registreeritud töötud ametiala järgi (2024 septembris) (Allikas: Töötukassa)

Töötukassa andmetel on käesoleva aasta septembrikuu lõpu seisuga Lääne-Virumaal enim registreeritud töötuid kaubanduse ja klienditeeninduse valdkonna kogemusega (206) (Joonis 16). Üle 100 töötut on eelnevalt olnud hõivatud ehituses (185), tööstuses ja tootmises (134) ning puhastusteeninduses ja majapidamises (109). **Registreeritud töötute profiili** on maakonna ettevõtluskeskkonna seisukohalt oluline jälgida, kuna see annab indikatsiooni, milline on antud hetkel maakonnas potentsiaal vabade ametikohtade täitmiseks.

Läbiviidud veebiküsitlusel paluti ettevõtjatel hinnata ka seda, millised on suurimad takistused tööjõu hoidmisel ja arendamisel. Tulemustest järeldus, et kõige suuremaks väljakutseks peavad ettevõtjad töötasu (25 vastajat) (Joonis 17). Ka ettevõtjatega läbi viidud intervjuudes toodi välja, et suur osa kohalikust tööjõus käib igapäevaselt tööle Harjumaale, kus keskmine töötasu on võrreldes Lääne-Virumaaga kõrgem.

Joonis 17 Millised on suurimad väljakutsed tööjõu arendamisel ja hoidmisel? 80/86

Töötukassaga läbiviidud intervjuust selgus, et **suur osa töötajatest on erialase hariduseta ning elavad hajaasustusega piirkondades, kust keskustesse tööle ja koju liikumine on keeruline**. Seejuures **ei ole maakondlik bussitransport piisav**, et saada

tööle ja koju. Ka ettevõtjad tõid intervjuudel esile transpordi tagamise keerukust: ettevõtjad on kursis töötajate transpordiprobleemiga, kuid **paljudel ettevõtetel ei ole võimalust firmasisese transpordi tagamiseks**. Samuti selgus intervjuudest, et töötsijatelt eeldatakse tihtipeale digipädevust või füüsilist jõudu, mida vanemaealistel töötsijatel tihtipeale aga ei ole. Samuti, juhul kui vanemaealised sooviksid teha karjääripööret, ei ole ettevõtetel võimalusi ümberõppe pakkumiseks. Samas **noortel puudub tihtipeale valmisolek tööle asuda põllumajanduses või töötlevas tööstuses**. Töötukassa esindajate sõnul raskendab vanusegrupis 16-29 töötamist ka **eesti keele vähene oskus**.

Tööturu olukorra parandamiseks rõhutavad ettevõtjad intervjuudel vajadust **süvendada koostööd haridusasutustega**, et koolitada rohkem vajalike oskustega noori ning pakkuda täiendõpet. Oluline on ka kutseõppe laiendamine ja noorte motiveerimine jääma kohapeale töötama. Lisaks nähakse lahendusena **bussiliinide tihendamist ja elamispiindade pakkumist** Rakverest väljaspool, et hõlbustada tööjõu liikumist piirkonnas. Pikemas perspektiivis võib tööturu probleeme leevendada ka suurem **digitaliseerimine ja automatiseerimine**, kuid see omakorda nõuab spetsialiste, kes suudaksid neid süsteeme hallata.

5.3.2.7. Infrastruktuur

Lääne-Viru maakonda läbivad olulised Eesti riigi raudteeühendused Tallinnast Peterburi, Pihkva ja Riia suunal. Maakonda läbivad Tallinn-Narva ja Pärnu-Rakvere-Sõmeru põhimaanteed. Kundas asub regionaalne kaubasadam. Maakonna ühendatust eelkõige Tallinnaga tuleb lugeda heaks: neljarealine põhimaantee, tihe kommertsbussiliiklus, millele lisandub raudteeveondus. Lääne-Virumaal on selge potentsiaal kaubavoogude teenindamiseks logistilistes sõlmpunktides nagu Tapa, Rakvere, Kunda ja Aseri.²⁴

Lääne-Virumaal on mitmeid toimivaid või potentsiaali omavaid tööstusalasid (vt Tabel 17). Lisaks toimub analüüsi koostamise hetkel Vinni valla tööstuspargi²⁵ ja Väike-Maarja Tehno tööstuspargi²⁶ arendamine.

Tabel 17 Lääne-Viru tööstusalade iseloomustus²⁷

Tööstusala nimetus	Tüüp	Eelistatud tegevusvaldkonnad
Haljala aleviku tööstusala	Brownfield	Tööstus, hulgi- ja jaekaubandus, logistika
Palmse tööstusala	Brownfield	Tööstus
Roodevälja tootmisala	Greenfield	Tööstus, hulgi- ja jaekaubandus, logistika

²⁴ OÜ Geomedia (2023). Lääne-Virumaa tööstus- ja ettevõtlusalade analüüs

²⁵ <https://www.virol.ee/vinni-toostuspark>

²⁶ <https://www.virol.ee/vaike-maarja-tehno>

²⁷ OÜ Geomedia (2023). Lääne-Virumaa tööstus- ja ettevõtlusalade analüüs

Aluvere tööstusala	<i>Greenfield</i>	Tööstus, hulgi- ja jaekaubandus, logistika
Tapa linna ettevõtlusalad (3 ala)	<i>Greenfield</i>	Tööstus, sh kaitsetööstus hulgi- ja jaekaubandus, logistika
Kunda sadama tööstusala	<i>Greenfield</i>	Tööstus, hulgi- ja jaekaubandus, logistika, keskkonnatundlikud ettevõtted
Aseri tööstusala	<i>Brownfield</i>	Tööstus, hulgi- ja jaekaubandus, logistika, keskkonnatundlikud ettevõtted
Vinni aleviku tööstusala	<i>Brownfield</i>	Tööstus, hulgi- ja jaekaubandus, logistika
Tehno ettevõtlus-piirkond	<i>Brownfield</i>	Tööstus, hulgi- ja jaekaubandus, logistika
Ebavere tööstusala	<i>Brownfield</i>	Tööstus, hulgi- ja jaekaubandus, logistika

Tööstusparkide arendamise perspektiivi Lääne-Virumaal on põhjalikumalt analüüsinud Geomedia OÜ (2023).

Lääne-Virumaal asub kokku 6 sadamat (lisaks 3 ehitusjärgus): Eisma, Kunda, Käsmu Majaka, Vainupea, Vergi, Võsu.²⁸ Kaubavedu toimub Kunda sadama kaudu, mis on üheks seitsmest üle miljoni tonni kaupu aastas käitlevast Eesti sadamast. Kunda sadamat külastab aastas 400-600 kaubalaeva ning seal käideldakse 1,5-1,8 mln tonni kaupu aastas.²⁹

Intervjueeritud Lääne-Virumaa ettevõtjate sõnul hinnatakse kohalikku taristut üldiselt heaks, kuid siiski on nii kohalike omavalitsuste kui ettevõtete hinnangul arendamist vajavaid sektoreid. **Maantee- ja raudteeühendused, eriti Tallinna ja Tartu suunal, on head ja toetavad ettevõtete arengut.** Samas vajab Rakvere-Kunda raudteelõik uuendamist, et võimaldada raskete veoste vedu. Elektrivõrk on toimiv, **kuid liitumistasud ja võrguarenduse kulud on ettevõtjate ja kohalike omavalitsuste hinnangul liiga kõrged**, takistades majandustegevuse laienemist. Ühistranspordiühendused on head peamiste keskuste vahel, kuid piirkondlikud ühendused vajaksid paremat korraldust, et hõlbustada tööjõu liikumist. Samas näevad kohalikud omavalitsust ka kergliiklusteede võrgustiku arendamise vajadust.

Internetiühendust hinnatakse keskuste lähistel heaks, kuid maapiirkondades tekitab kiire interneti kättesaadavus jätkuvalt probleeme. **Eriti olulist tähelepanu vajab valguskaabli paigaldus hajaasustatud aladele, mille puudumine mõjutab hetkel ka kaugtöö võimalusi.** Tööstusparkide taristu ja tööstusmaa kättesaadavus vajavad samuti arengut, et toetada ettevõtete laienemist. Lisaks on puudus renditavatest büroopindadest.

²⁸ <https://www.sadamaregister.ee/sadamad>

²⁹ <https://www.kundasadam.ee/>

5.3.2.8. Tugiteenused ja nende kasutamine

Lääne-Virumaal puuduvad kohalikud organisatsioonid, mille põhitegevusalaks on ettevõtetele tugiteenuste pakkumine. Siiski pakuvad ettevõtetele ja töötajatele erinevaid teenuseid VIROL, TKTK Mõdriku Teenusmajanduse instituut, Rakvere Ametikool ja väiksemal määral kohalikud omavalitsused.

VIROLi ettevõtetele pakutavate teenuste hulgas on muuhulgas:

- Toetuste info vahendamine;
- Koolituste/ korraldamine ja info vahendamine;
- Tööstusparkide arendamine;
- Ettevõtjatele suunatud ürituste korraldamine;
- Piirkonna ärivõimaluste ja ettevõtete tutvustamine³⁰.

Intervjueeritud **Rakvere Ametikooli** esindaja sõnul jälgib õppekavade portfelli maakonna ettevõtete profiili. Samuti korraldatakse koostöös piirkonna ettevõtetega erialade praktikaid (ka ettevõtetes kohapeal). Ettevõtetel on võimalik Ametikoolilt tellida sisekoolitusi ja rentida nende tarbeks ruume. Ametikooli mehaanika ja metallitöö õppekavarühmas on kavandatud erinevaid tegevusi valdkonna populariseerimiseks õpilaste seas, praktikavarjude võõrustamine, erialade turunduskampaania, kutsevaliku õppes moodulõppe rakendamine ja töökohapõhises õppes õppijate arvu suurendamine. Lisaks on õppekava hindamise käigus soovitatud koolile näha ette ettevõtete külastused ja muu koostöö ettevõtetega, et suurendada töökohapõhises õppes õppijate arvu.³¹

Ka **Mõdrikul asuv Tallinna Tehnikakõrgkooli Teenindusmajanduse Instituut** teeb aktiivselt ettevõtjatega koostööd, nii erinevaid üritusi korraldades - näiteks iga-aastane ettevõtlusnädal - ja kaasates ettevõtete esindajaid lõputööde kaitsmiskomisjonidesse ja lõputööde juhendajatena. Kohapeale kavandatakse tuua erialade koolitusi ja mikrokraade Tallinnast. Täiendavalt kavandatakse Mõdrikule ka ettevõtlusHUB-i loomist, mis oleks multifunktsionaalse iseloomuga koostöökeskuse võimalusi pakkuv keskkond ning koondaks erinevaid lahendusi ja teenuseid ettevõtlikkuse ning ettevõtluse toetamiseks.³²

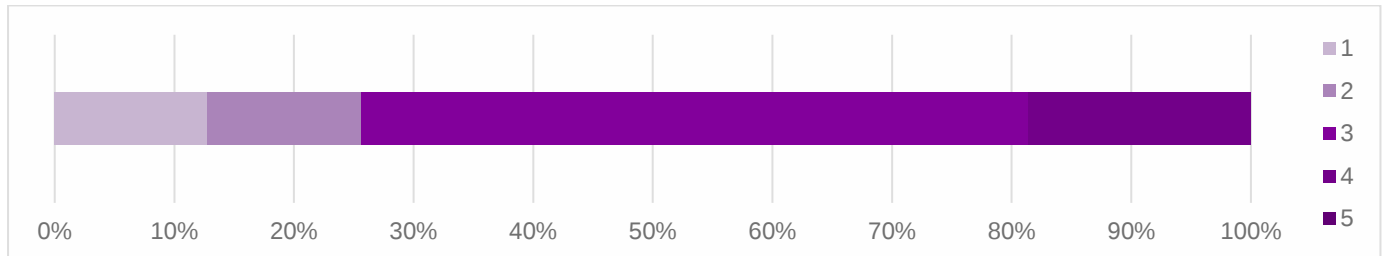
Kohalikud omavalitsused pakuvad tuge peamiselt infrastruktuuri arenduse, info jagamise ja planeeringute kaudu. Kuigi otseseid ettevõtlustoetusi on vähe, pakutakse abi alustavatele ettevõtetele ja toetatakse elukeskkonna arendamist, et meelitada piirkonda uusi elanikke ja töötajaid. Enamik tuge on suunatud väikestele ettevõtetele, kes vajavad rohkem infot ja nõustamist, samas kui suured ettevõtted saavad enamasti iseseisvalt hakkama. Kovid keskenduvad ka kiirele asjaajamisele ja bürokraatia vähendamisele, mis on oluline investeeringute ligimeelitamiseks ja projektide kiireks elluviimiseks.

³⁰ <https://www.virol.ee/koolitused>

³¹ OÜ Geomedia (2023). Lääne-Virumaa tööstus- ja ettevõtlusalade analüüs

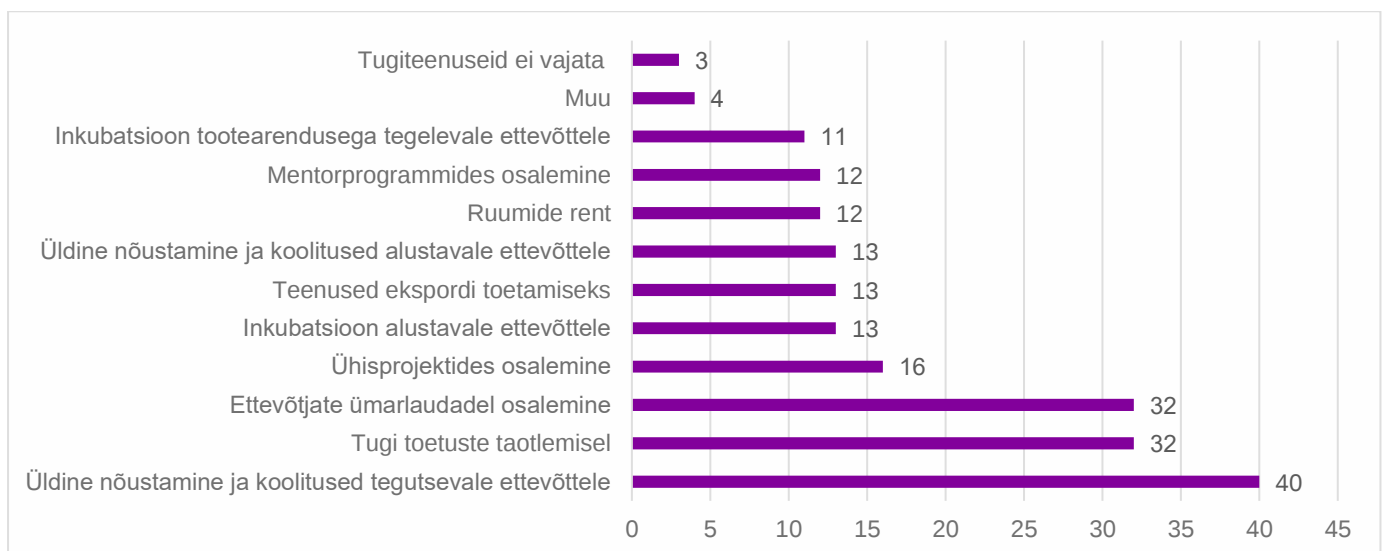
³² OÜ Geomedia (2023). Lääne-Virumaa tööstus- ja ettevõtlusalade analüüs

Hetkeolukorra analüüsi raames läbi viidud veebiküsitluses paluti ettevõtjatel hinnata Lääne-Viru maakonnas pakutavate tugiteenuste kvaliteeti skaalal 1-5 (vt Joonis 18). 48 vastajat hindasid tugiteenuste kvaliteeti keskpäraseks (3), ligi veerand vastajatest hindas kvaliteeti madalaks või väga madalaks (1-2) ja ca 20% vastajatest pidas kvaliteeti keskmisest kõrgemaks (4). Mitte ükski vastaja ei hinnanud kohalike tugiteenuste kvaliteeti väga kõrgeks (5).

Joonis 18 Kuidas hindaksite praegu Lääne-Viru maakonnas pakutavate tugiteenuste üldist kvaliteeti skaalal 1-5 kus 1 tähistab väga madalat ja 5 väga kõrget kvaliteeti? (86/86)

Samuti paluti ettevõtjatel veebiküsitluses tuua välja tugiteenused, mille järgi tuntakse suurimat vajadust. Pea pooled vastajatest (40) pidas oluliseks üldise nõustamise ja koolituse vajadust tegutsevatele ettevõtetele. Veidi üle kolmandiku vastajatest (32) tõi vajalikuna välja võrdset tugiteenused toetuste taotlemisel ja ettevõtjate ümarlaudadel osalemise. Intervjueeritud ettevõtjad tõdesid samas, et piisab, kui nt VIROL vahendab ettevõtjatele nõustamisteenuseid ja koolitusvõimalusi, st teenusepakkuja ei pea alaliselt Lääne-Virumaal paiknema. Samuti tõid intervjueeritud olulisena välja ettevõtjate ümarlaudade korraldamise (millest esimene toimub käesoleva aasta novembrikuus).

Joonis 19 Milliste tugiteenuste järgi tunnete vajadust? Palun valige kuni 3 vastusevarianti. (85/86)

Intervjueeritud ettevõtjate sõnul on **suuremad ettevõtted on vähem valmis toetuste taotlemiseks**. Peamised toetusmeetmed on seotud riiklike programmidega (EAS, KIK), mida kasutatakse näiteks ressursi- energiatõhususe projektide jaoks. Ettevõtjate hinnangul ei jõua info toetustest alati õigel ajal või üldse kohale, mis pärsib teenuste kasutamist. **On ka ettevõtteid, kes eelistavad oma ressursse ja ei soovi sõltuda välisest toetusest või**

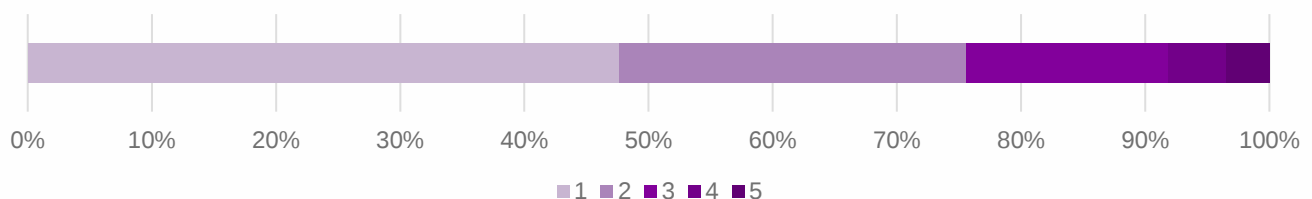
teenustest. Tulevikus nähakse vajadust paremate toetusmeetmete järele energiatõhususe, tervise edendamise ja ühise transpordi (ettevõtetevaheline transport töötajate vedamiseks) valdkondades. Samuti rõhutati, et **info kättesaadavus toetuste kohta vajab parendamist**, et ettevõtted saaksid toetuseid kasutada. Näiteks toodi intervjuudel välja seda, et info toetuste kohta on VIROLi kodulehel sageli olemas, kuid ettevõtjad märkavad seda liiga hilja.

5.3.2.9. Koostöö

Intervjueeritute hinnangul takistavad ühistegevust ettevõtete vahel üldised väljakutsed - **vähene süsteemne koostöö ja infovahetus ettevõtjate vahel**. Koostööd tehakse sageli isiklike kontaktide põhjal, aga puudub laiem ühisprojektide ja -hangete praktika, mis aitaks tugevdada piirkondlikku ettevõtlusvõrgustikku. Kuigi materjalide ringluses ja sektoritevahelises koostöös (nt puidusektoris) võiks olla intervjueeritud ettevõtjate hinnangul rohkem võimalusi, on sageli takistuseks ettevõtete soov maksimeerida kasumit. Seetõttu ei leita tihtipeale usaldusväärset partnerit, kellega koostööd teha. **Ettevõtjatele mõeldud ühendusi on piirkonnas väga vähe**, mistõttu jääb paljudel juhtudel koostöö mõtete tasandile ega realiseeru praktikas. Koostöö olulisust KOVide, haridusasutuste ja ettevõtete vahel rõhutas ka intervjuus ka Töötukassa ning nende hinnangul on see oluliseks teguriks ettevõtluskeskkonna arendamise seisukohalt.

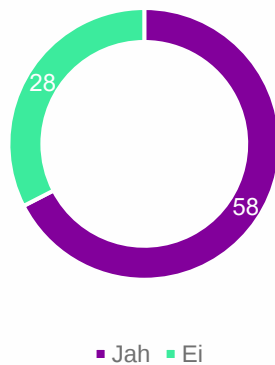
Kohalikud omavalitsused teevad ettevõtetega koostööd erinevalt – mõne KOVi puhul on koostöö ettevõtetega tihedam, näiteks korraldatakse ettevõtjatele regulaarseid kohtumisi. Samas on omavalitsusi, kus koostöö on pigem vajaduspõhine ja regulaarseid kohtumisi ei toimu. Siiski töid nii KOV esindajad kui ettevõtjad intervjuudel välja hea omavahelise koostöö. Enamasti on KOV töötajatele kohalikud ettevõtjad hästi teada ning ettevõtjad saavad nendega vahetult või telefoni teel ühendust võtta.

Hetkeolukorra analüüsi raames läbiviidud veebiküsitluse tulemused näitavad samuti, et piirkondlik koostöö ettevõtete vahel on madal (Joonis 20). Vastajatel paluti hinnata oma aktiivsust piirkondlikus koostöös või ettevõtjate võrgustikes osalemisel. Ligi pooled (41 vastajat) vastajad märkisid, et ei osale üldse piirkondlikus koostöös ja alla 10% vastajatest märkisid, et osalevad piirkondlikus koostöös aktiivselt (4) või väga aktiivselt (3).

Joonis 20 Kui aktiivselt osalete piirkondlikus koostöös või ettevõtjate võrgustikes skaalal 1-5, kus 1 tähistab "ei osale üldse" ja 5 "osalen väga aktiivselt"? (86/86)

Samas paluti veebiküsitluses hinnata vastajatel ka seda, kas and oleksid huvitatud osalemisest piirkondlikes või rahvusvahelistes koostööprojektides. 2/3 vastajatest vastasid küsimusele jaatavalt ja 1/3 eitavalt (Joonis 21).

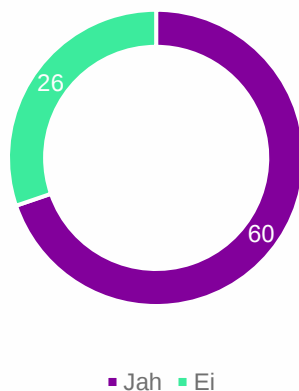
Joonis 21 Kas olete huvitatud osalemisest piirkondlikes või rahvusvahelistes koostööprojektides? (86/86)

Sellest võib järeldada, et potentsiaal ja tahe suuremaks koostööks piirkonnas on olemas, kuid **ettevõtjatel ei ole olnud piisavalt initsiatiivi senise omavahelise koostöö suurendamiseks või ei ole maakonna tasemel olnud eestvedajat, kes oleks ettevõtetele soovitud mahus koostöövorme ja -võimalusi pakkunud**. Analüüsi läbiviijale teadaolevalt on VIROL aga aktiivselt ettevõtjatele koostöövõimalusi otsimas. Näiteks hakatakse ettevõtjatele korraldama ümarlaudasid.

5.3.2.10. Kestlikkus

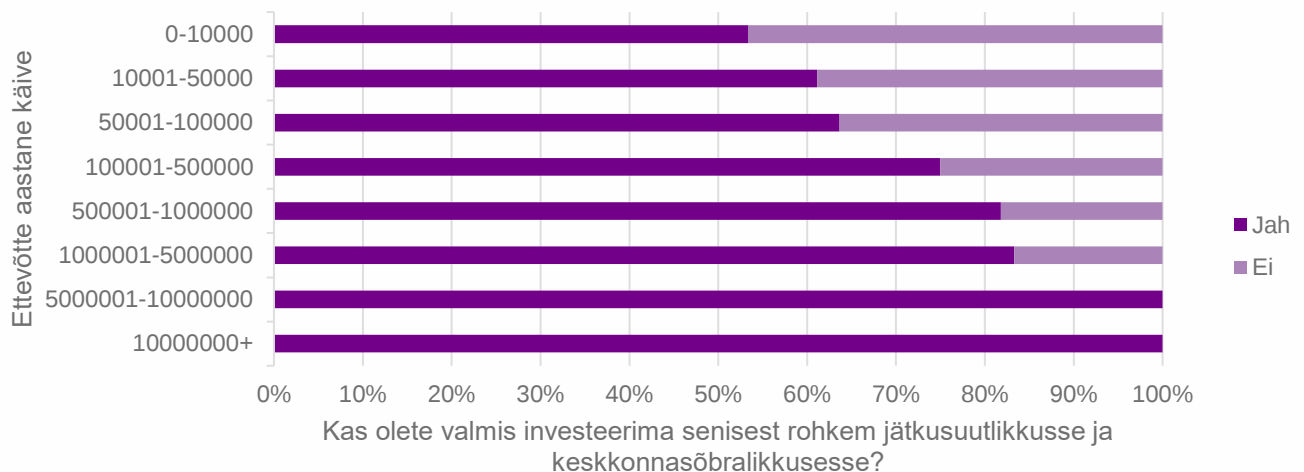
Lääne-Virumaal kasutatakse intervjueeritud ettevõtjate ja kohalike omavalitsuste esindajate sõnul tööstus- ja ehitusjäätmete taaskasutuseks mitmesuguseid lahendusi, kuid võimalused on piiratud. Suuremad ettevõtted taaskasutavad oma tootmisjääke kohapeal või saadavad need väärindamiseks edasi koostööpartneritele. Samas napib piirkonnas partnereid, kes suudaksid väärindada näiteks kilet, pappi ja ehitusprahti ja seetõttu on ringmajanduse levik piiratud.

Hetkeolukorra analüüsi raames läbiviidud küsitluses paluti ettevõtjatel vastata, kas nad oleksid valmis investeerima senisest enam jätkusuutlikkusse ja keskkonnasõbralikkusesse (Joonis 22). Pea kolmveerand (60 vastajat) vastas küsimusele jaatavalt ning veidi üle veerandi (26) eitavalt.

Joonis 22 Kas olete valmis investeerima senisest rohkem jätkusuutlikkusse ja keskkonnasõbralikkusesse? (86/86)

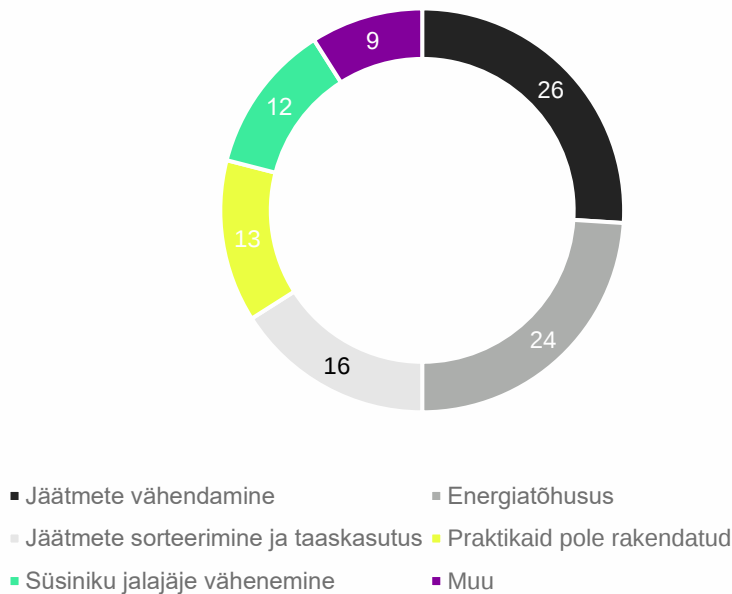
Küsitluse tulemuste analüüsist selgus ka see, et väiksema käibega ettevõtjate valmisolek jätkusuutlikkusse ja keskkonnasõbralikkusesse investeerida on madalam (Joonis 23). Teisisõnu, **mida suurem käive, seda suurem valmisolek on Lääne-Viru ettevõtjatel kestlikkusesse investeerimiseks**. Seejuures näitavad küsitluse tulemused, et käibe suurenedes kasvab valmisolek kestlikkusesse investeerida küllaltki lineaarselt. See on ka mõistetav, kuna väiksematel ettevõtetel on vähem ressursse tegelemaks initsiatiividega, mis kalduvad kõrvale ettevõtte põhifunktsioonist, ehk kasumi tootmisest.

Joonis 23 Lääne-Viru ettevõtjate käive kõrvutatuna valmisolekuga investeerida senisest enam jätkusuutlikkusesse ja keskkonnasõbralikkusesse (86/86)

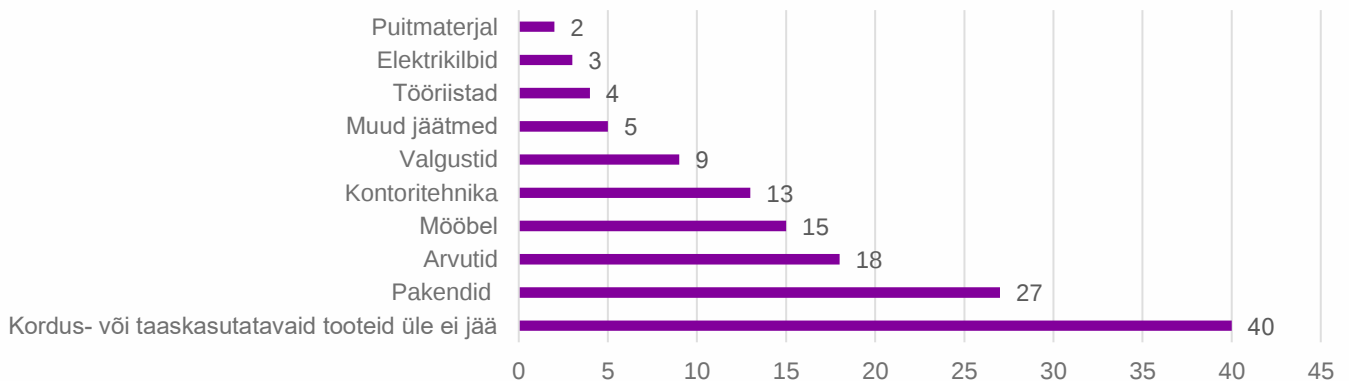
Keskkonnasõbralike lahenduste kasutuselevõtt nõuab sageli märkimisväärsed alginvesteeringuid, mida paljud ettevõtjad näevad liiga kulukana. Lisaks kardetakse, et investeeringud ei pruugi tuua lühiajalist kasu, mis on eriti oluline väiksematele ettevõtetele. Samuti võivad keskkonnasõbralikud tehnoloogiad ja uuendused tunduda keerulised ja ebaselged, mistõttu on ettevõtted ettevaatlikud nende omaksvõtmisel.

Samuti paluti vastajatel märkida, milliseid keskkonnasäästlikke praktikaid on nende ettevõttes rakendatud (Joonis 24). 17% (13 vastajat) küsimusele vastanud ettevõtjatest ei ole oma ettevõttes ühtegi keskkonnasäästlikku praktikat rakendanud. Ligikaudu veerand vastajatest on tegelenud jäätmete vähendamise (26) või energiatõhususe (24) meetmetega.

Joonis 24 Milliseid keskkonnasäästlikke praktikaid on Teie ettevõttes rakendatud? Näiteks energiaõhusus, jäätmete vähendamine, süsiniku jalajäje vähendamine 75/86

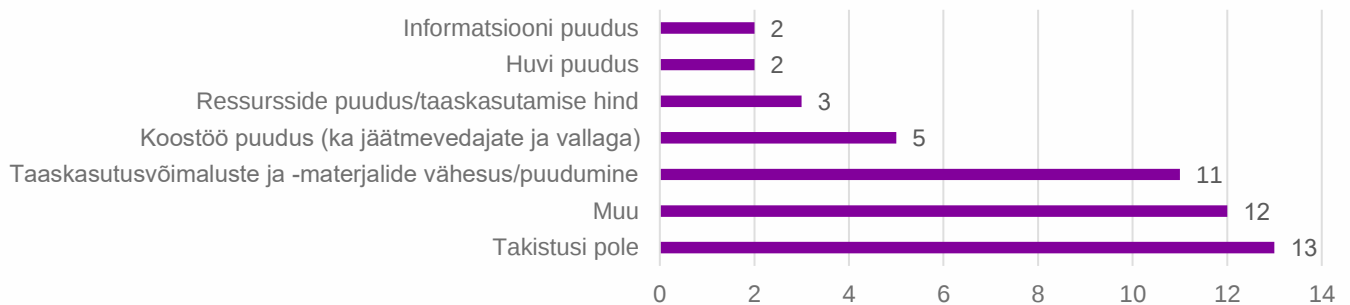
Ühtlasi paluti ettevõtjatel küsitluse raames tuua välja, kas ja milliseid kasutatud tooteid jääb nende ettevõttes üle, mida saaks suunata korduvkasutusse (Joonis 25). Pea pooled (40 vastust) vastasid, et kordus- või taaskasutatavaid tooteid üle ei jää. Ligi kolmandik vastanutest (27) tõi välja, et ettevõtte tegevuse tulemusena jääb üle korduvkasutatavaid pakendeid. Veidi vähem jääb ettevõtetes üle arvuteid (18), mööblit (15) ja muud kontoritehnikat (13), mida oleks samuti võimalik vastajate hinnangul korduvkasutusse suunata.

Joonis 25 Kas Teie ettevõttes jääb üle kasutatud tooteid, mida saaks korduskasutusse suunata? Kui jah, siis milliseid? (84/86)

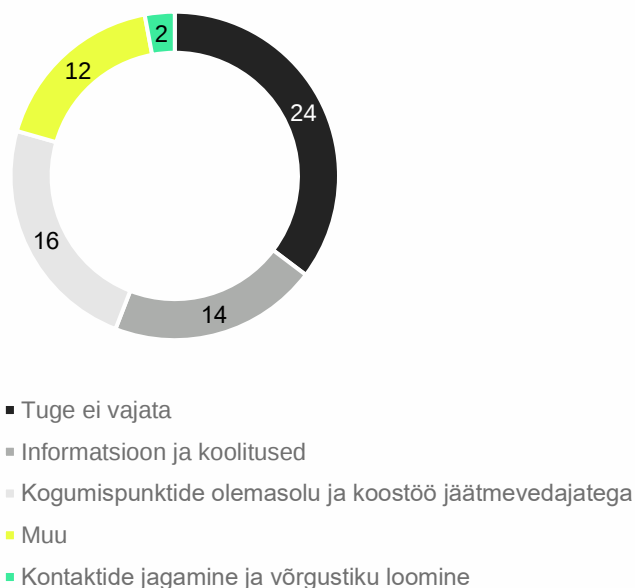
Ühtlasi paluti ettevõtjatel välja tuua takistusi, mis raskendavad nende jaoks materjalide ringset kasutamist (Joonis 26). Ligikaudu veerand (13 vastajat) küsimusele vastajatest märkis, et takistused puuduvad. Levinumate vastustena toodi välja taaskasutusvõimaluste ja -materjalide vähesus või nende puudumine (11), koostöö puudumine erinevate osapooltega (nt jäätmevedajate või KOViga) (5), aga ka ressursside puudus või liialt kõrge taaskasutamise

hind (3). “Muu” vastusevariandi all toodi veel esile näiteks jäätmemajandusega seotud toetusskeemide puudumist, informatsiooni puudumist (kus ja kuidas saaks materjale ringseks kasutuseks eraldada) ja vajaduspõhiste jäätmekogumispunktide puudumist.

Joonis 26 Mis on hetkel suurimad takistused materjalide ringseks kasutamiseks? 48/86

Viimaks paluti ettevõtjatel tuua välja, millist tuge vajatakse avalikult sektorilt, et materjalide ringset kasutamist suurendada (Joonis 27). Ligikaudu kolmandik vastajatest (24 vastajat) märkis, et tuge ei vajata. Peamise avaliku sektori poolt vajatava toena toodi välja kogumispunktide olemasolu ja koostöö jäätmevedajatega (16). Samuti toodi esile ringmajandusega seotud informatsioon ja koolitused (14). “Muu” vastusevariandi hulgas toodi veel välja näiteks see, et valik sektor võiks survestada jäätmekäitlejaid organiseerimaks ka olmeväliste jäätmete kokkukorje. Lisaks vastasid mõned ettevõtjad, et kogumispunkte ja konteinereid võiks olla rohkem või võiks nende äravedu toimuda tihedamini.

Joonis 27 Millist tuge vajaksite avalikult sektorilt, et materjalide ringselt kasutamist suurendada? 67/86

Intervjueeritud ettevõtjad tõid esile ka selle, et probleemiks on **omavalitsuste vähene tugi ja inimeste madal teadlikkus taaskasutusvõimalustest**. Lisaks on takistusteks piirkonna kaugus suurematest keskustest, mis muudab jäätmemajandusega seotud logistika keerukaks ja kalliks. Samuti üldine huvipuudus jäätmete sorteerimise vastu. Lahenduste

leidmiseks vajatakse senisest paremat koostööd (omavalitsuse, jäätmevedajate ja ettevõtjate vahel), ladustamisvõimalusi ning avaliku sektori tuge, et pakkuda juhiseid ja tugevdada jäätmekäitluse järelevalvet.

5.4. Lääne-Viru ettevõtete tulevikusuundumused

Lääne-Virumaa ettevõtluskeskkond on mitmekesine. Maakonna tööstuseettevõtted ettevõtjate hinnangul mehhaniseeritud, maakonna logistiline asukoht on soodne ning suhtlus kohalike omavalitsustega on kiire. Samas esineb olulisi kitsaskohti, mis võivad takistada Lääne-Virumaa ettevõtluse arendamist tulevikus. Üheks peamiseks probleemiks on tööjõupuudus ja olemasoleva tööjõu kvaliteet, mis on tingitud tööealise elanikkonna vähenemisest ja piirkonna haridussüsteemi ebapiisavast vastavusest ettevõtete vajadustele. Elamispindade vähesus Rakvere linnast väljaspool ja kõrged hinnad, samuti ühistranspordi piiratus pärsivad spetsialistide ja noorte jäämist või kolimist piirkonda. Osa ettevõtetest on tugevalt sõltuvad välisturgudest, kaasaarvatud Venemaast, mis ettevõtluskeskkonna tuleviku seisukohalt võib pärssida arengut.

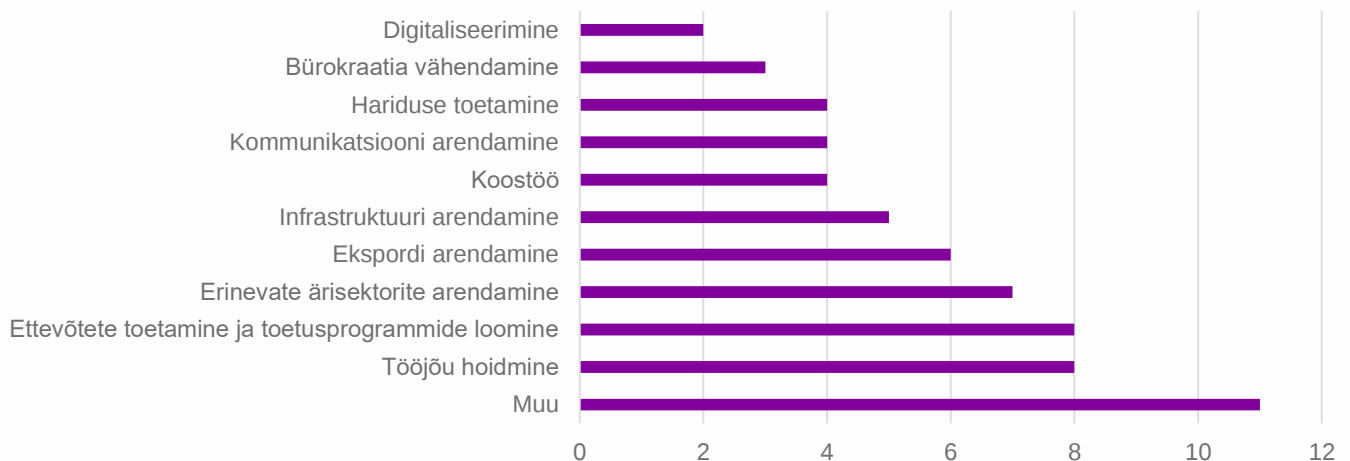
Koostöö Lääne-Virumaa ettevõtete vahel on piiratud. Üks peamisi põhjuseid on kokkulepitud koostöövormide puudumine ja vähene infovahetus. Kohalikud omavalitsused saavad anda panuse, luues platvorme koostööks ning pakkudes tuge ettevõtjate-vahelistes suhetes.

5.4.1. Ettevõtluskeskkonna arendamine

Lääne-Virumaa ettevõtluskeskkonna peamised prioriteedid peaksid intervjueritud ettevõtjate sõnul keskenduma välismuutustele vastuvõtlikkuse loomisele, et ettevõtted saaksid pidevalt arendada oma tegevust ja vastata turu nõudmistele. Oluline on piirkonda meelitada rasketööstust ja **kasutada parimal võimalikul moel kohalikke maavarasid**, sealhulgas fosforiiti. Enamik intervjueritud olid arvamisel, et **fosforiit on piirkonna ettevõtluse seisukohalt hetkel kasutamata potentsiaal**, kuid selle kaevandamise ja väärindamise võimalusi on vaja põhjalikumalt uurida. Siiski on ka praegusel hetkel kohalikke omavalitsusi, kes fosforiidi kaevandamisel ja kohapealsel väärindamisel tulevikku ei näe. Samuti peavad ettevõtjad oluliseks **tuumajaama arendusega edasiliikumist, et elavdada piirkonna ettevõtlust ja tagada pikas perspektiivis energiahindade stabiilsus**.

Kuigi kohalikku taristut peavad nii omavalitsuste esindajad kui ka ettevõtjad üldjoontes heaks ja ettevõtlust soodustavaks, toodi esile **kiire interneti tagamise vajadust**, eriti hajaasustusega piirkondades. Mitmed ettevõtjad tähtsustasid kaugtöö võimaluse pakkumist kui töötajate silmis olulist töötingimust. Samas on kaugtöö võimalus tihtipeale raskendatud just kiire interneti puudumise tõttu. Ühtlasi rõhutasid nii ettevõtjad kui kohalike omavalitsuste esindajad intervjuudel uute ja **kvaliteetse elamispindade arendamise vajadust** väljaspool Rakvere linna, mis võiks piirkonda meelitada täiendavat tööjõudu ja millest ühtlasi suureneks kohalikele omavalitsustele laekuv maksutulu. Ettevõtjate sõnul on jätkuv taristusse investeerimine avaliku sektori poolt üha olulisem, kuna välisinvesteeringute kaasamine on praegustes majandustingimustes muutumas üha keerulisemaks. Intervjueritute sõnul on ettevõtluskeskkonna arendamisel oluline tagada, et kohalikel ettevõtetel oleksid võimalused Lääne-Virumaalt leida sobivad ruumid ja maa toote- või teenuse pakkumiseks.

Analüüsi raames läbi viidud veebiküsitluses paluti ettevõtjatel vastata küsimusele: “Millised peaksid Teie arvates olema Lääne-Viru ettevõtluskeskkonna arendamisel peamised prioriteedid?” Populaarseimate vastuste hulgas (Joonis 28) olid ettevõtete toetamine ja toetusprogrammide loomine ning tööjõu hoidmine (mõlemad 8 vastajat). Samuti tõid vastajad välja erinevate äri sektorite arendamise vajaduse (7), ekspordi (6) ja infrastruktuuri (5) arendamise. Muude vastuste hulgas toodi välja näiteks välisinvestorite piirkonda meelitamise vajadust, omavalitsuste poolset kiiret menetlust (load, detailplaneeringud), noorte kaasamist ettevõtluse arendamisse, turu analüüsi ja sellest tulenevat väljaõppe pakkumist piirkonnas (haridusprogrammide kohandamine vastavalt piirkonna vajadusele) ja väiksema bürokraatia suunas liikumise.

Joonis 28 Ettevõtluskeskkonna arendamise peamised prioriteedid (44/86)

Väheneva tööealise elanikkonna ja ettevõtete piiratud võimaluste tingimustes ei ole tööjõupuuduse lahendamiseks kiireid võimalusi. Tööjõu piirkonnas hoidmiseks ja selle suurendamiseks on vajalik **kohaliku elukeskkonna pidev arendamine**, sh elamispiindade, hariduse ja tervishoiuteenuste kättesaadavuse parandamine, et meelitada uusi elanikke. Samuti **kaug- ja paindliku töö soodustamine**: Kui tööandjad pakuvad võimalust kaugtööks või paindlikuks tööajaks, suureneb võimalus, et töötajad on valmis elama maapiirkondades, samal ajal töötades linnapõhistes ettevõtetes. Veel on oluline, et kohalikud omavalitsused koostöös haridusasutuste ja ettevõtetega pakuvad **piirkonna elanikele koolitusi ja ümberõppe võimalusi**, et arendada tööjõu oskusi vastavalt kohaliku tööjõuturu vajadustele. Oluline on ka **Transpordiühenduste parandamine**: Hästi korraldatud transpordiühendus linnade ja maapiirkondade vahel võimaldab töolistel hõlpsamini liikuda töökohtade ja kodude vahel.

5.4.2. Noorte ettevõtlusalased hoiakud

Ettevõtjate hinnangul ei näe noored enda tulevikku tootmissektoris ja eelistavad karjäärivõimalusi, mis pakuvad rohkem paindlikkust, näiteks kontoritööd. Samas leidub noori, kes on huvitatud ettevõtlusest, eriti kui seda toetavad praktilised tegevused nagu **koolide korraldatavad õpilasfirmade konkursid või ettevõtete külastused**. **Praktikavõimalused kohalike ettevõtete juures** on osutunud heaks motivatsioonivahendiks, pakkudes noortele

reaalseid kogemusi ja suunates neid oma valdkonnas edasi õppima. Noorte ettevõtlushuvi saab haridusvaldkonna esindajate hinnangul kasvatada läbi teavitustöö, külastuste, infopäevade ja nutilahenduste tutvustamise. Samuti on oluline roll **ettevõtlushuvi loomisel ja ettevõtlusoskuste õpetamisel** madalamatest alates madalamatest haridustasemetest.

Lääne-Virumaa noorte ettevõtlust toetavad peamiselt haridusasutused, mille õppekavadesse on põimitud ettevõtlusõpe või ettevõtlusalaste oskuste õpetamine kõikides koolitasemetes. Kuigi piirkonnas tegutsevad ka noorte programmid, on nende mõju ja tuntus intervjueritud haridusasutuste esindajate hinnangul vahelduv. Samuti olid intervjueritud arvamusel, et **ettevõtlus ei peaks olema noorte ainus eesmärk ning noortele tuleks pakkuda mitmekülgseid karjäärivõimalusi**, mis arvestavad erinevaid huvisid ja oskusi. Et noori piirkonna ettevõtlusesse senisest enam kaasata, peab ettevõtlusega alustamine olema intervjueritute hinnangul lihtne ning ettevõtjaks olemine võiks tulevikus olla piirkonna noorte jaoks atraktiivne valik.

5.4.3. Ettevõtete tulevikuprioriteedid

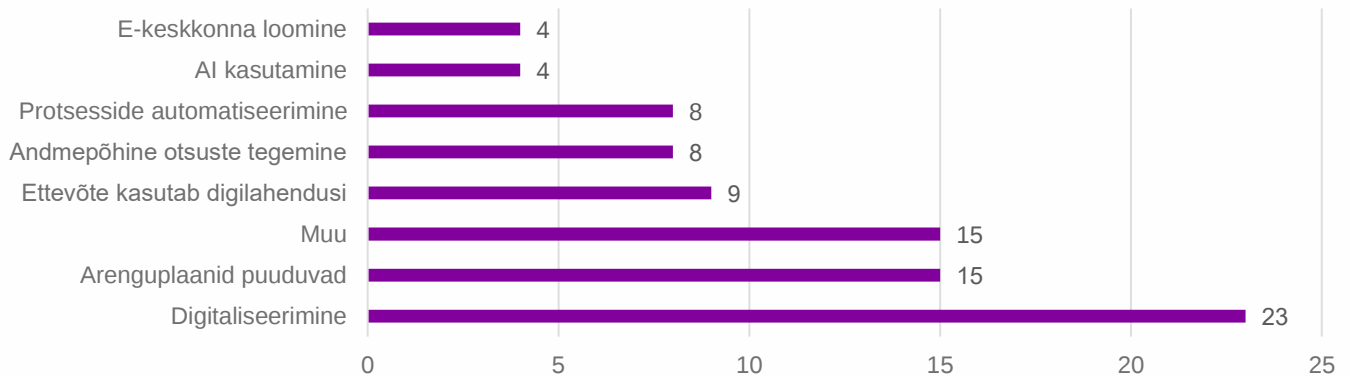
Lääne-Viru ettevõtjate sõnul on üks peamisi prioriteete, eriti praeguse tööjõupuuduse kontekstis, **vähendada sõltuvust tööjõust**. Mitmed ettevõtjad tähtsustasid intervjuudel automatiseerimise ja tehnoloogiliste lahenduste kasutamise suurenevat vajadust tulevikus. Samuti rõhutasid ettevõtjad **koostöö ja infovahetuse suurendamise olulisust**. Riskide maandamiseks on ettevõtete jaoks majanduslikult oluline olla võimalikult vähe sõltuv välistest mõjuteguritest. Samas on mitmed välised tegurid seotud riiklike mõjudega – elektri hinna ja maksudega, mida ettevõtjatel on keeruline iseseisvalt mõjutada. Üheks lahenduseks on investeerimine energialahendustesse, kuid tihtipeale ei ole eriti väikestel ettevõtetel investeringuteks piisavalt ressursse. Oluline prioriteet on ka **interneti kättesaadavuse parandamine** ning **kaasaegsete tootmistehnoloogiate arendamine**, et püsida konkurentsivõimeline ja kohanduda kiiresti muutuva turu vajadustega.

5.4.4. Nutika spetsialiseerumise lahenduste kasutamine

Kuigi paljud ettevõtted on alustanud digitaliseerimise ja protsesside automatiseerimisega, on nutikate lahenduste kasutamine seotud suurte alginvesteeringute ja partnerite leidmise vajadusega. Ettevõtjad tõid intervjuudel välja, et **nutikate lahenduste rakendamine aitab vähendada inimtööjõu vajadust**, kuid seejuures on **oluline investeeringute kasumlikkus**. Peamiseks väljakutseteks on seadmete soetamisega kaasnevad kõrged kulud ja keeruline ning bürokraatlik toetuste taotlemisprotsess. Viimase puhul tõid mitmed ettevõtjad välja, et **toetuskeemidest osavõtmine on piiratud ressursside kontekstis liialt ajamahukas** ja keeruliste tingimustega. Lisaks ei garanteeri taotlusvoorust osavõtmine investeeringu saamist. Toetuse saamise tingimused ei vasta tihtipeale ettevõtete tegelikele vajadustele ja seetõttu ei soovita ka toetust taodelda. Sellest hoolimata nähakse nutika spetsialiseerumise lahendusi (nt tootearendus, digitaliseerimine, koostöö TA asutustega) olulisena, et püsida konkurentsivõimeline ja parandada tootmise efektiivsust. Mõned intervjueritud ettevõtted on aktiivselt kasutanud erinevaid toetusvõimalusi, kuid **enamik suurettevõtetest teeb nutika spetsialiseerumise jaoks investeeringud välise toeta, et vältida liigset bürokraatiat** ja

taotlusprotsessiga kaasnevat aja- ja ressursikulu. Digitaliseerimise ja ressursside tõhususe suurendamisega seotud taotlusvoorud on ettevõtete seas kõige populaarsemad.

Analüüsi raames läbiviidud veebiküsitluses paluti ettevõtjatel kirjeldada oma ettevõtte digitaalseid arenguplaane järgmise viie aasta jooksul (Joonis 29). Digitaliseerimine on plaanis ca 1/3 vastanutest (23 vastajat). Küsimuses sõnastatud arenguplaanid puuduvad 20% vastajatest (15). 12% vastajatest (9) sõnas, et ettevõtte juba kasutab digilahendusi, mistõttu arenguplaanid samuti puuduvad.

Joonis 29 Millised on Teie ettevõtte digitaalsed arenguplaanid järgmise viie aasta jooksul? Näiteks digitaliseerimine ja automatiseerimine või andmepõhine otsuste tegemine. (73/86)

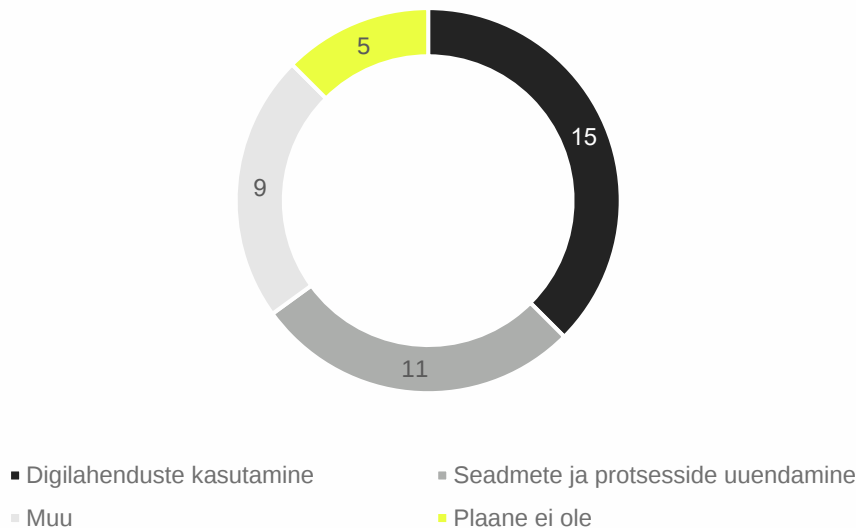
Ühtlasi paluti ettevõtjatel veebiküsitluse raames hinnata oma ettevõtte valmisolekut digitaliseerimise valdkonnas järgmise viie aasta jooksul (Joonis 30). Pooled vastajad (37 vastajat) hindasid oma valmisolekut kõrgeks, ca 15% (11) hindas valmisolekut keskmiseks ja kokku ca 12% (9) pidas valmisolekut madalaks või puuduvaks. Lisaks ca 19% (14) vastajatest ei pidanud valmisolekut vajalikuks, millest võib järeldada, et digitaliseerimise või automatiseerimisega seotud arendused ei kuulu nende ettevõtete arenguplaanidesse.

Joonis 30 Kuidas hindate oma ettevõtte valmisolekut digitaliseerimise ja automatiseerimise valdkonnas järgmise viie aasta jooksul? Näiteks digilahenduste kasutamine, äriprotsesside automatiseerimine, näiteks tootmisliinide juhtimine automatiseeritud süsteemid 74/86

Kõige olulisemateks tehnoloogilisteks uuendusteks järgmise viie aasta jooksul (Joonis 31) peavad veidi üle kolmandiku vastanutest (15 vastajat) digilahenduste kasutamist. Veidi üle

veerandi (11) vastanutest peab kõige olulisemaks seadmete ja protsesside uuendamist ning ca 12% vastanutest (5) ei plaani oma ettevõttes tehnoloogilisi uuendusi teha. Muude vastuste all toodi esile näiteks energiasäästuga seotud lahenduste kasutuselevõtmist, bioprotsesside stabiilsemat juhtimist, BIM projekteerimise rakendamist igapäevatöös ja tehnikapargi (nt põllumajandustehnika) uuendamist.

Joonis 31 Millised tehnoloogilised uuendused võiksid Teie ettevõttele järgmise 5 aasta jooksul kõige olulisemad olla? 41/86

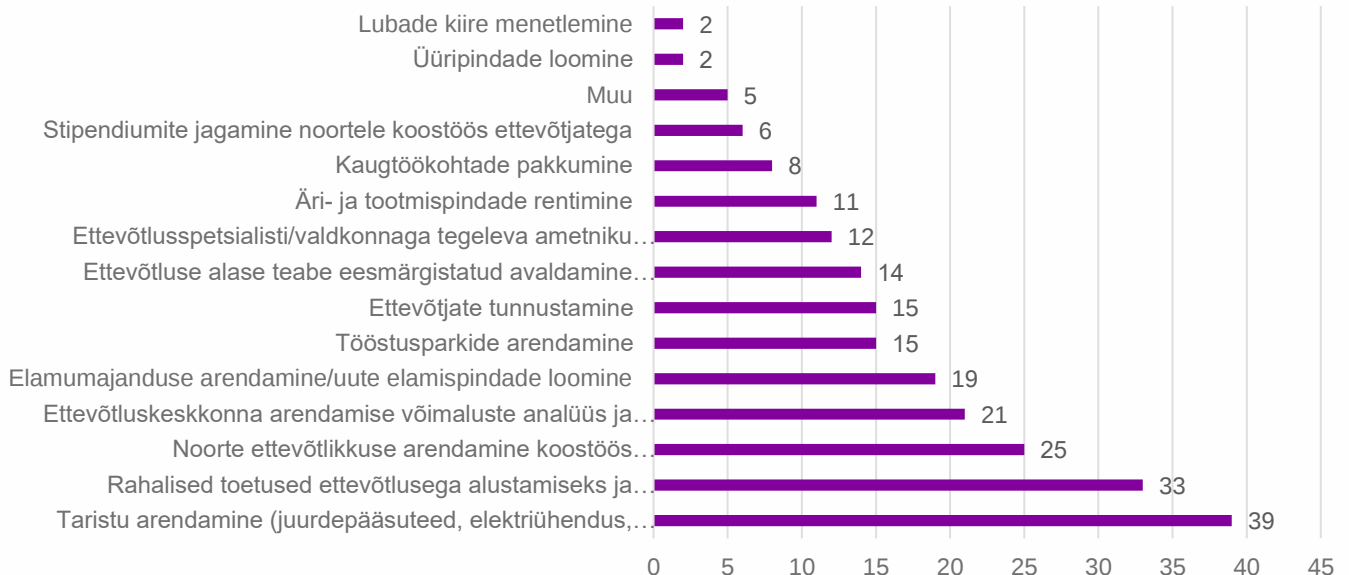
Kokkuvõttes võib öelda, et ettevõtted on erinevad, mistõttu erinevad ka nende valmisolek ja vajadus nutika spetsialiseerumise lahenduste kasutamiseks. Samuti on tõenäoliselt vastajate seas olnud ettevõtteid, kes on oma tööprotsessid juba automatiseerinud ja võtnud kasutusele digilahendusi. Kõnekas on see, et ligi **pooled vastajad hindasid oma valmisolekut digitaliseerimise ja automatiseerimise valdkonnas kõrgeks**. See võib tähendada, et need ettevõtted omavad juba vastavaid arenguplaane ja on digitaliseerimise/automatiseerimise trendidega kursis või nendel ettevõtetel ei ole piisavalt ressursse oma arenguplaanide realiseerimiseks.

5.4.5. Ettevõtjate ootused kohalikele omavalitsustele

Ettevõtete ootused kohalikele omavalitsustele on intervjueeritud ettevõtjate sõnul peamiselt seotud **tööjõu hoidmise ja uute potentsiaalsete töötajate ligimeelitamisega**. Seejuures on lasteaiakohtade ja koolide kättesaadavus kriitiline, et noori piirkonda meelitada. Samuti aitab inimesi piirkonnas hoida kogukondade aktiivsuse toetamine. KOVID peavad ettevõtjate sõnul veelgi **lihtsustama lubade menetlemist ja tootmise planeerimist**, olles samas paindlikud ja ettevõtjatele vastutulelikud. Samas tõdesid paljud ettevõtjad, et **suhtlus kohalike omavalitsustega on Lääne-Virumaal kiire ja ettevõtjate vajadustele tullakse väga suures osas vastu**. Ettevõtjate ja riigi vahelise suhtluse kiirendamine, samuti kohaliku ettevõtluskeskkonna tutvustamine riiklikul tasandil peab ettevõtjate hinnangul olema kohalike omavalitsuste peamiseks tegevuseks ettevõtluskeskkonna arendamisel.

Analüüsi raames läbiviidud veebiküsitlusel paluti ettevõtjatel valida peamisi ootusi kohaliku omavalitsuse tegevusele ettevõtluse arendamisel (Joonis 32). Pea pooled vastajad tõid

olulisima ootusena esile kohaliku taristu arendamise (39 vastajat). Veidi üle kolmandiku vastajatest (33) ootaks omavalitsuselt rahalisi toetusi ettevõtlusega alustamiseks ja ettevõtluse arendamiseks ja veidi alla kolmandiku vastajatest tõi olulise ootusena välja noorte ettevõtlikkuse arendamise koostöös haridusasutustega.

Joonis 32 Millised on Teie peamised ootused kohaliku omavalitsuse tegevusele ettevõtluse arendamisel? Palun valige kuni 3 vastusevarianti (85/86)

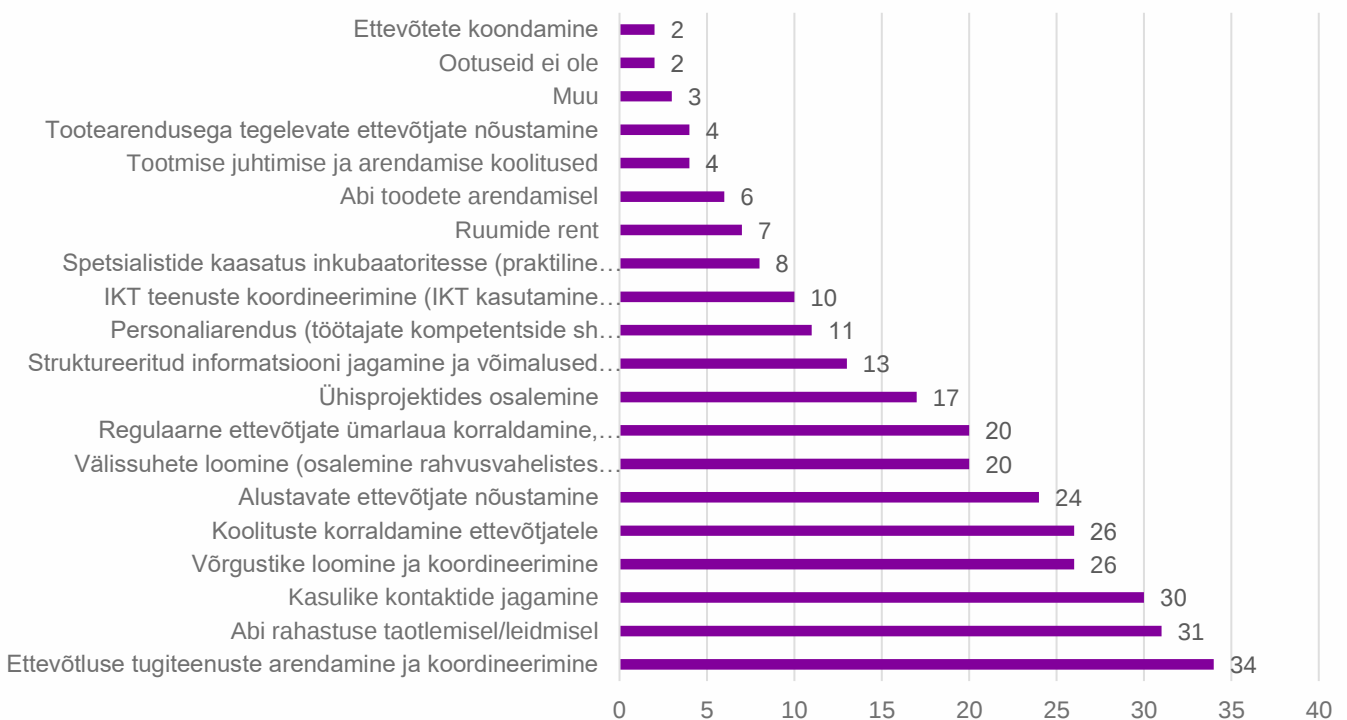
Lubade kiire menetlemise vajaduse tõid olulise ootusena esile ainult 2 vastajat, mis tõenäoliselt tähendab, et praeguse menetluskiirusega ollakse rahul (seda näitavad ka intervjuude tulemused). Samas on veidi üllatav, et äri- ja tootmispindade rendi ja kaugtöökohtade pakkumise tõid välja kokku veidi üle viiendiku vastajatest. Intervjuudel toonitati paljudel juhtudel nende teemade olulisust: kuna aga ettevõtjad said veebiküsitlusel valida ainult kolme peamise ootuse vahel, näitab see, et kaugtöökohtade pakkumine ning äri- ja tootmispindade rent ei kuulu paljude ettevõtjate jaoks kõige prioriteetsemate vajaduste hulka.

Suhtlus KOVide ja ettevõtjate vahel on maakonda tervikuna vaadates varieeruv, ulatudes tihedast ja personaalsest kontaktist minimaalse suhtluseni. Siiski tõid ettevõtjad intervjuudel esile, et suhtlus omavalitsustega on ettevõtluse arendamisel olnud konstruktiivne. Töötukassa hinnangul on oluline, et kohalikud omavalitsused tunneksid oma ettevõtteid. Ettevõtjad ootavad kiiret ja lihtsat kontakti, et probleemid saaksid lahendatud võimalikult kiiresti, näiteks telefoni teel. Enamikel juhtudel on telefoni teel suhtlemine peamine infokanal kohaliku omavalitsuse esindaja (paljudel juhtudel omavalitsusjuhi) ja ettevõtja vahel. Ettevõtjaid ja Töötukassat kaasatakse intervjuueeritute sõnul siiski liiga vähesel määral maakonna ettevõtluse arengut puudutavatesse aruteludesse, kuid sarnast koostööd peab laiemalt juurutada kogu Lääne-Virumaal.

5.4.6. Ettevõtjate ootused Lääne-Viru Omavalitsuste Liidule

Intervjueeritud ettevõtjate ootused Lääne-Viru Omavalitsuste Liidule (VIROLile) on seotud peamiselt **tõhusa infovahetuse ja koostöövõimaluste loomisega**. Alustavad ettevõtted ootavad tuge, koolitusi ja infopäevi, kus jagatakse teadmisi toetusmeetmetest ja ressursivõimalustest. VIROL võiks ettevõtjate hinnangul olla aktiivsem vahendaja ettevõtjate, KOV-ide ja riigi vahelises suhtluses. **Ettevõtjad sooviksid, et VIROL aitaks luua tugevamaid sidemeid ettevõtjate ja muude osapoolte vahel**, korraldades regulaarseid ümarlaudu ja infovahetust, mis aitaks kaasa piirkondlikule koostööle ja ettevõtluse arengule. Suurettevõtted tunnevad, et saavad paljude tegevustega ise hakkama, kuid samas näevad nad VIROLi rolli eelkõige väiksemate ettevõtete ja alustajate toetajana.

Lääne-Viru ettevõtjatele suunatud veebiküsitluse raames paluti vastajatel valida peamised ootused VIROLi tegevusele (Joonis 33). Kõige populaarsema ootusena töid 40% vastajatest (34 vastajat) välja ettevõtluse tugiteenuste arendamise ja koordineerimise. Veidi üle kolmandiku vastajatest pidas oluliseks abi pakkumist rahastusvõimaluste taotlemisel või nende leidmisel (31) ning kasulike kontaktide jagamist (30). Veidi üle veerandi vastajatest tõi peamise ootusena välja võrgustike loomise ja koordineerimise, koolituste korraldamise ettevõtjatele (mõlemad 26) ning alustavate ettevõtjate nõustamise (24).

Joonis 33 Millised on Teie peamised ootused Lääne-Viru Omavalitsuste Liidu tegevusele? Palun valige kuni 5 vastusevarianti. (85/86)

Kohalike omavalitsuste, haridusasutuste ja Töötukassa hinnangul peaks VIROL keskenduma maakonna mainekujundusele ja turundusele, aidates tugevdada Lääne-Virumaa atraktiivsust ettevõtluspiirkonnana. Samuti rõhutatakse, et VIROL võiks olla sõltumatu osapool, kes koordineerib koostööd KOVide, ettevõtjate ja riigi vahel. KOVide arvates on oluline, et VIROL toetaks ressursi jagamist ja ühisprojektide elluviimist, pakkudes tuge ettevõtlusalaste

võrgustike loomisel ja ühendades osapooli turundus- ja müügitegevustes. Töötukassa hinnangul peab VIROL aktiivsemalt korraldada kohtumisi, kus oleksid kaasatud nii ettevõtted kui ka Töötukassa esindajad, et suurendada tööjõuga seotud koostööd ning arutada tööturuvajadusi ja lahendusi piirkonna tasandil.

5.5. Ettevõtluskeskkonna tugevused, nõrkused, võimalused ja ohud

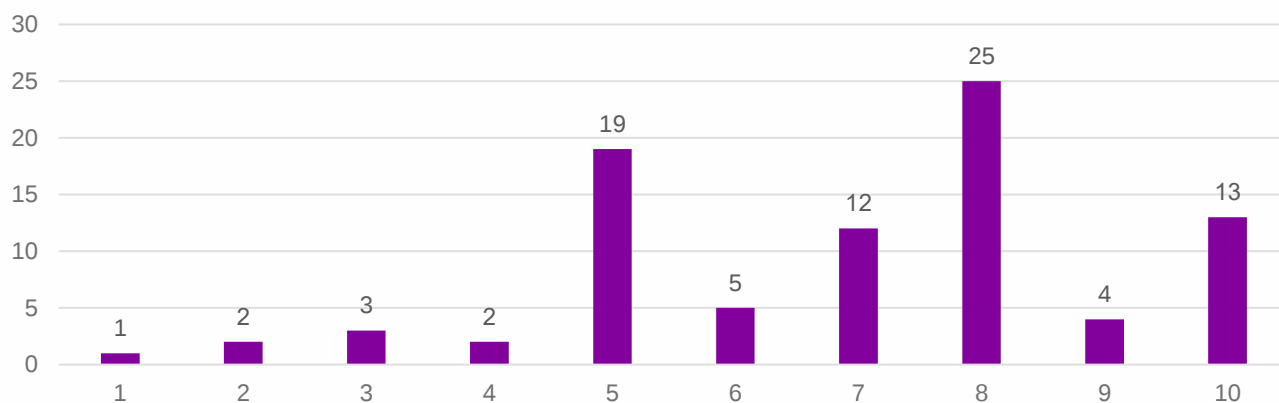
5.5.1. Ettevõtluskeskkonna tugevused

Intervjuudes töid ettevõtjad Lääne-Virumaa tugevustena esile tööstuse kõrge mehhaniseerituse taseme, hea logistilise asukoha ja tiheda koostöö omavalitsustega. Lisaks on maakonna tööstusel pikaajalised traditsioonid, eriti metalli- ja põllumajandussektoris, ning tugevad sidemed Tallinna ja teiste suuremate keskustega, mis lihtsustab kaubavedu. Ettevõtjate hinnangul on oluliseks ettevõtluse arengu aluseks kohalike omavalitsuste võimekus kiiresti lubade väljastamisega tegeleda. Samuti märgiti ära soodne elukeskkond ja infrastruktuuri kättesaadavus, mis jätkuval arendamisel võivad meelitada piirkonda uusi elanikke ja ettevõtjaid.

Kohalikud omavalitsused rõhutasid Lääne-Virumaa ettevõtluse mitmekesisust - piirkonnas on nii suuri tootmisettevõtteid, kui ka hulganisti väiksemaid teenindus- ja turismiettevõtteid. Ettevõtjad ja kohalikud omavalitsused töid välja piirkonna hea ühenduvuse läbi maantee- ja raudteevõrgu ning Kunda sadama. Samuti tõsteti esile elukeskkonna turvalisus ja soodsad äripinnad võrreldes pealinnaga. Piirkonna tugevuseks peeti ka traditsioonilist tööstuskeskkonda ja ettevõtete omavahelist koostööd, kuigi leiti, et seda tuleb veelgi tugevdada. Lisaks toodi välja Lääne-Virumaa logistilised eelised, mis võimaldavad hõlpsat ligipääsu nii Eesti-siseselt kui ka rahvusvaheliselt.

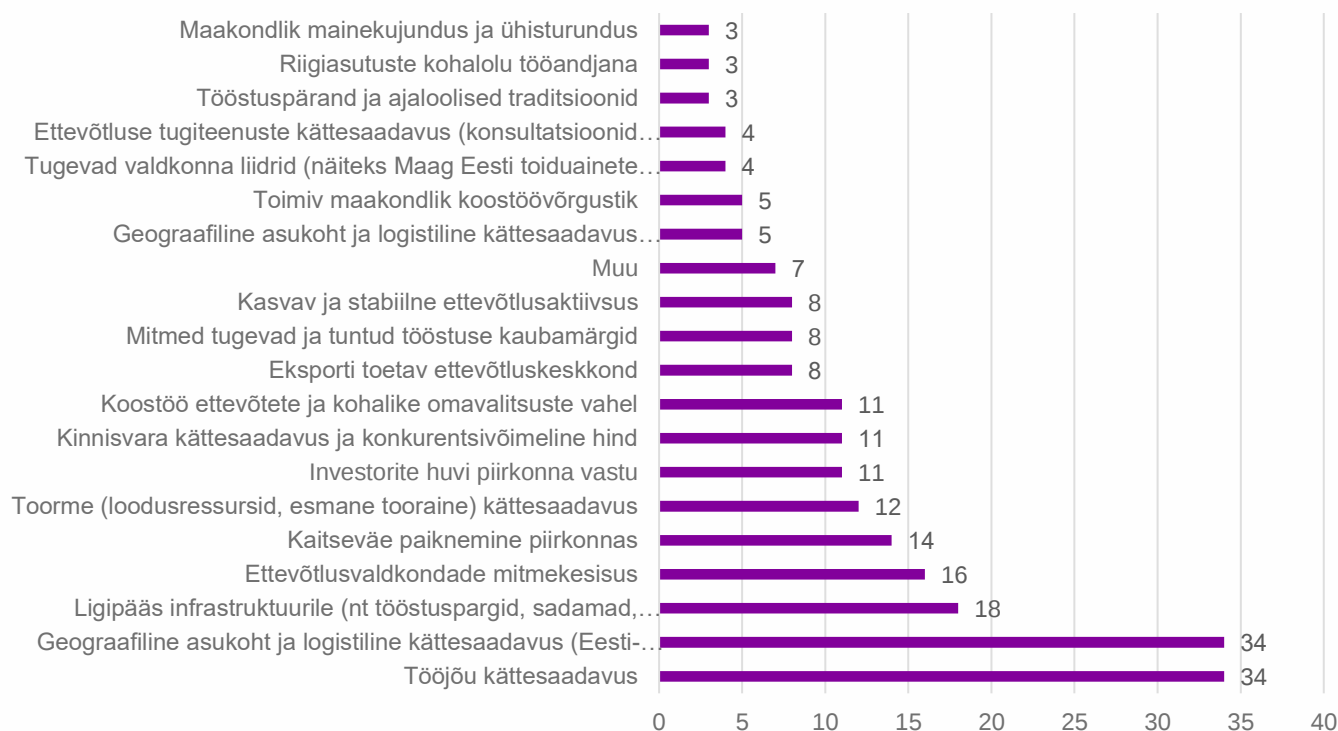
Analüüsi raames läbiviidud küsitluses paluti ettevõtjatel 10-palli skaalal hinnata, kui tõenäoliselt soovitaksid and Lääne-Viru maakonda ettevõtte asukohana teistele ettevõtjatele (Joonis 34).³³ Ligikaudu 30% vastajatest (25 vastajat) valis 10-palli skaalal vastuseks "8", 22% (19) valis vastuseks "5" ja 15% vastajatest (13) valis vastuseks "10". 86 vastaja põhjal teeb see keskmiseks vastuseks 6,94. Vastutöötajateks peetakse tavaliselt neid, kes on valinud vastuseks "6" või vähem. Seega võib vastutöötajateks pidada 37% vastanutest. Passiivseteks peetakse harilikult vastuseid "7" ja "8", mis tähendab, et passiivseid vastajaid oli antud küsimuse puhul 43%. Promootoriteks peetakse vastajaid, kes on valinud vastusevariandiks "9" või "10". Seega on küsitluse põhjal promootoriteks 20% vastanutest. Kui lahutada promootoritest vastutöötajad, same küsitluse põhjal soovitusindeksi väärtuseks (eNPS) -17.

³³ Soovitusindeks (Net Promoter Score, NPS) on turu-uuringu mõõdik, mis põhineb ühel küsitlusküsimusel, kus vastajatelt palutakse hinnata tõenäosust, et nad soovitaksid ettevõtet, toodet või teenust sõbrale või kolleegile.

Joonis 34 Kui suure tõenäosusega soovitaksite Lääne-Viru maakonda ettevõtte asukohana teistele ettevõtjatele skaalal 1-10, kus 1 tähistab „ei soovitaks üldse“ ja 10 „soovitaksin kindlasti“? (86/86)

Ka paluti ettevõtjatel anda hinnang, millised tegurid mõjutavad Lääne-Viru ettevõtluskeskkonda kõige enam (Joonis 35). 40% vastajatest (43 vastust) pidas võrdselt mõjukaimaks teguriks tööjõu kättesaadavust ning Lääne-Viru maakonna geograafilist asukohta ja logistilist kättesaadavust. Veidi üle viiendiku vastajatest (18) tõid olulise mõjutegurina välja ligipääsu infrastruktuurile, ca 18% vastajatest (16) ettevõtlusvaldkondade mitmekesisuse ning 16% vastajatest (14) pidas olulisimaks mõjuteguriks kaitseväge paiknemist piirkonnas.

Joonis 35 Millised tegurid mõjutavad Teie hinnangul Lääne-Viru ettevõtluskeskkonda kõige enam? Palun valige kuni 3 varianti. (85/86)

Kõige väiksema mõjuga teguriteks peeti maakondlikku mainekujundust ja ühisturundust, riigiasutuste kohalolu tööandjana ning tööstuspärandit ja ajaloolisi traditsioone.

5.5.2. Ettevõtluskeskkonna kitsaskohad

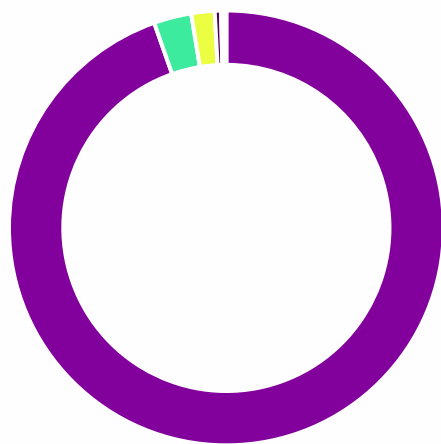
Kõige suuremaks väljakutseks on ettevõtete, kohalike omavalitsuste, Töötukassa ja haridusasutuste sõnul **tööjõu puudus ja selle kvaliteet**. Kvalifitseeritud tööjõudu on vähe, **haridusasutused ei kata ettevõtete vajadusi piisaval määral** ning tööjõu leidmine ja koolitamine jääb sageli ettevõtete enda kanda. Piirkonna **rahvaarv ja tööealine elanikkond on vähenemas** eelkõige seetõttu, et spetsialistid ja noored kolivad suurematesse keskustesse, peamiselt Tallinnasse, kus on paremad töötasud ja karjäärivõimalused. **Elamispindade vähesus Rakvere linnast väljaspool ja nende kõrged hinnad** on samuti probleemiks, eriti kui soovitakse meelitada piirkonda uusi elanikke. Lisaks vajab **maakonna ühistranspordivõrk** arendamist, sest suur hulk töötajatest (eriti hajaasustusega piirkondades) on ühistranspordist sõltuvad.

Suur osa ettevõtetest **sõltuvad välisturgudel toimuvast**, eriti puidutööstuses, kus muutlik olukord Euroopas ja mujal mõjutab otseselt nõudlust ja tootmist. **Toorme kättesaadavus** ja kõrged **transpordi- ja energiahinnad** pärsivad samuti ettevõtete kasvu. Kohalikud omavalitsused näevad vajadust parema **koostöö ja kooskõlastuse** järele nii omavahel kui ka riigiga, näiteks taristuprojektide ja planeeringute osas. Kiiremad ja sujuvamad lubade menetlusprotsessid ning valmivatesse tööstusaladesse investeerimine aitaksid maakonna ettevõtlust edasi viia. Riiklikud tegurid - ettearvamatu maksukeskkond ja kõrged elektri hinnad – on samuti üheks peamiseks murekohaks, mis mõjutab nii ettevõtete kui kohalike omavalitsuste hinnangul maakonna ettevõtluskeskkonna arengut.

Oluline on investeerida taristusse ning pakkuda ettevõtluseks sobivaid tingimusi, sealhulgas kvaliteetseid elamispindu väljaspool keskust. Riskide seas on energiahindade, tööjõu ja toorme kättesaadavuse küsimused, samuti keskkonnariskid. Üks peamisi muresid on seotud väliskapitaliga - kui riiklikud maksud jätkavad tõusmist, kaotatakse odava tööjõu eelised ja välisinvestorid ei soovi enam piirkonda tulla

5.6. Võimalused ettevõtluskeskkonna arendamiseks

5.6.1. Väikeettevõtted

■ 1-9 ■ 10-19 ■ 20-49
■ 50-99 ■ 100-249 ■ 250+

Joonis 36 Ettevõtete arv töötajate arvu järgi

Lääne-Virumaal töötab 94,4% inimestest väikeettevõtetes. Ka Eesti majandusele on iseloomulik väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete (VKE) rohkus – kõikidest ettevõtetest 99,4% olid Praxise³⁴ andmetel aastal 2012 VKE-d. Samal aastal kuulus 19% nendest ettevõtetest mõnda organisatsiooni.

2022. aastal moodustasid 94,6% kõikidest Eesti ettevõtetest 1-9 töötajaga ettevõtted (Joonis 36³⁵). 10-19 töötajaga ettevõtted moodustasid ligikaudu 2,8% ja 20-49 töötajaga ettevõtted ligikaudu 1,7% kõikidest Eesti ettevõtetest. Suuremate, alates 100 töötajaga ettevõtete, puhul on protsentuaalne osakaal marginaalne.

VKE-de võimekus teha iseseisvalt teadus- ja arendustegevust on nõrk ning seetõttu on oluline koondada ettevõtted klastritesse, millega võimaldatakse väikeste ja keskmiste suurusega ettevõtete koostöö³⁴. Lääne-Virumaal puudub aga ettevõtteid koondav organisatsioon või klaster ja koostöö on tänu sellele puudulik. Võrreldes Ida-Virumaa ettevõtetega on Lääne-Virumaa VKE-de olukord kehvem – kui Ida-Virumaal kavatakse 32% VKE-dest otsida eksporditurge, siis Lääne-Virumaal on sama näitaja kõigest 12%. Lisaks on investeringute määr Lääne-Virumaal võrreldes Ida-Virumaaga väiksem, olles vastavalt 5% ja 11%³⁶.

Oluline on VKE-de arendusagentuuride loomine: riigid peaksid looma spetsiaalsed agentuurid, mis keskenduvad VKE-de toetamisele, pakkudes kohandatud ressursse ja programme, mis põhinevad erinevate VKE-de kategooriate (nt uuenduslikud idufirmad ja keskmise suurusega ettevõtted) ainulaadsetel vajadustel. Riiklikul ja omavalitsuse tasandil on võimalik VKE-sid aidata läbi³⁷:

- Tootmistehnoloogiate tutvustamise ja toetuste jagamise;
- Toetusprogrammide loomise ja sidusrühmade vajaduste kaardistamise;

³⁴ Praxis. (2012). Väikese ja keskmise suurusega ettevõtete arengusuundumused. [Link](#).

³⁵ Statistikaamet. EM001: ettevõtete majandusnäitajad | Näitaja, Tegevusala, Tööga hõivatud isikute arv ning Vaatlusperiood. [Link](#).

³⁶ SEB. (2019). Ida-Virumaa VKE-d Lääne-Virumaa naabritest optimistlikumad ja ambitsioonikamad. [Link](#).

³⁷ McKinsey & Company. (2020). Unlocking growth in small and medium-size enterprises. [Link](#).

- Ettevõtjate toetamise ja ettevõtlusõppe arendamise koolides;
- Arenduskeskuste, millega seatakse alus ettevõtete omavaheliseks koostööks, ressursside jagamiseks, praktikate jagamiseks ja rahastusvõimaluste otsimiseks;
- Arendusprogrammid väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele, mis keskenduvad ettevõtte arendamisele.

5.6.2. Kaitsetööstus

Kaitsetööstuspoliitikat kujundavad Eestis Kaitseministeerium, Siseministeerium, Kaitsevägi ja kaitsetöötus (Eesti Kaitsetööstuse Liit, 100 liiget+).

Olukord Eestis (Kaitsetööstuspoliitika 2021):

- **Majandusharu käive 400mln**, pool toodangust eksporditakse
- Peamine tulemusmõõdik: **2030. aastaks on sektor kasvanud 1 mld euroni, millest eksport moodustab 70%**.
 - 6-7 riigi poolt rahastatud tootearendusprojekti aastas (konkurss);
 - 1-2 innovatsioonivõistlust/kiirendiprogrammi kaasrahastus;
 - Võimendusprogrammid Eesti ettevõtetele integratsioonitööde ja elutsükliteenuste pakkumiseks.

Kaitsetööstuse valdkonnad tegeletakse Eestis järgmiste valdkondadega:

- elektroonika- ja kommunikatsioonilahendused (nt küberkaitse, kaitsevõimekuse juhtimise süsteemid, andmeanalüütika ja tehisintellekti lahendused, seiresüsteemid);
- Drooni- ja mehitamata süsteemid;
- Laskemoona ja relvasüsteemide tootmine (kõrgtehnoloogilistele ja spetsialiseeritud tooted nagu sihtmärgistamise süsteemid ja erinevad laskemoonalahendused);
- Maismaa- ja soomussõidukid (sõidukite ja soomukite varuosade tootmine, hooldus ja remont).

Kaitsetööstuse tugiteenuste vajadustena on tuvastatud järgmised teenused:

- Hooldus ja remont (masinad, sõidukid, elektroonikaseadmed, relvasüsteemid);
- Küberkaitse ja infotehnoloogia tugi (süsteemide töökindlus, andmebaaside hooldus, kommunikatsioonisüsteemide hooldus);
- Logistika ja varuosade tarnimine;
- Personali väljaõpe ja koolitus (nt droonioperaatorid, küberkaitse, hooldustehnikud).

Tapa valla ja linna fookus on suunatud kaitsesektorile. Tapa linna ettevõtlusala II ja ettevõtlusala III sihtgrupiks on kaitsetööstus, lisaks on nende kaitsetööstus nende alade eelistatud tegevusvaldkonnaks³⁸. Valitsuse 2023-2027 koalitsioonileppes toodi välja, et kaitsetööstus peab osa saama riigikaitseinvesteeringutest. Samuti öeldakse, et³⁹: „Selleks toetame Eesti kaitsetööstust ning arendame välja laskemoona-, relva- ja droonitootmist

³⁸ OÜ Geomedia. (2023). Lääne-Virumaa tööstus- ja ettevõtlusalade analüüs. [Link](#).

³⁹ Vabariigi valitsus. Koalitsioonilepe 2023-2027. [Link](#).

võimaldava tööstuspargi. Lisaks tihendame arenduskoostööd Kaitseväge ja kaitsetööstuse vahel ning parandame kaitsetööstuse krediidi- ja kapitalikaasamise võimalusi.“ Tapa omab kaitsetööstuse arendamiseks suurt potentsiaali.

Tapa valla arengukavas⁴⁰ on öeldud, et Tapal asub Eesti Kaitseväge 1. Jalaväebrigad ning vald piirneb Kuusalu valla territooriumil asuva Kaitseväge keskpõlvüga. Enamik Eestis paiknevatest liitlasvägedest on samuti baseerunud Tapa sõjaväelinnakus. Lisaks pakub Tapa sõjaväelinnak tööd sadadele kohalikele elanikele, kusjuures ligikaudu 90% töötajatest on kohalikust piirkonnast. Eesti Kaitseväge ja riigikaitsektor on ka Tapa valla enamike üheks suurimaks tööandjaks. Linnaku laienemisega kaasneks töökohtade arvu kasv. Lisaks soovatakse Tapa valla ja kaitseväge omavahelist koostööd suurendada.

Kaitsetööstust on kaalutud ka Viru-Nigula ja Rakvere piirkonda, sest seal asub ka tsiviillõhkeladu, kuid fosforiidi tõttu on praeguseks need omavalitsused valikust välja jäetud⁴¹.

5.6.3. Sadama arendus

Lääne-Virumaa asub Tallinna-Peterburi ühendusteel ning omab võimalust Kunda ja Aseri sadamate kaudu meretranspordiks. Sadamate arendamine Lääne-Virumaal tooks piirkonnale mitmeid eeliseid, näiteks majanduse elavdamine läbi uute töökohtade loomise nii ehituse kui ka sadama tegevuse käigus. Uute töökohtade loomine aitab omakorda vähendada tööpuudust ja toetada kohalikku majandust. Sadamate arendamisega kasvavad potentsiaalselt kaubavood, muutes Lääne-Virumaa oluliseks logistikakeskuseks ning soodustades uute ettevõtete ja tööstuste rajamist, mis kasutaksid ära sadama kaudu toimuvat transporti. Sadamate arendamine pakuks kiiremaid ja tõhusamaid transpordivõimalusi üle Soome lahe ja teistele turgudele, mis tõstaks piirkonna konkurentsivõimet ja eksportivate ettevõtete tulusid. Lisaks võiks sadamate areng toetada turismi, eriti kruisiturismi, tuues piirkonda rohkem külastajaid. Sadama arenguga kaasneks ka infrastruktuuri - teede, raudteede ja logistikakeskuste - arendamine, mis parandaks kogu piirkonna ühenduvust ja ligipääsetavust. Kokkuvõtvalt tõstaks sadamate arendamine Lääne-Virumaa strateegilist tähtsust nii riiklikul kui ka rahvusvahelisel tasandil, muutes selle oluliseks sõlmpunktiks Baltikumi ja Põhjamaade vahelises kaubanduses.⁴²

5.6.4. Maavarad

Lääne-Viru maakonnas on rikkalikult maavarasid. Leidub nii fosforiiti, põlevkivi, kõrgemargilist ehituslubjakivi, tsemenditootmiseks sobivat lubjakivi kui ka savi ja keraamilist savi. Kohalikke maavarasid väärimdavad peamiselt ehitusmaterjalide tootmisega tegelevad suured ettevõtted, nagu AS Kunda Nordic Tsement, Nordkalk AS ja Wienerberger AS.

Eestis leiduvad teadaolevalt ühed Euroopa suurimad fosforiidivarud. Lisaks fosforile sisaldab Eesti fosforiit ka haruldasi muldmetalle. Fosforiidiga seonduvad ka teised potentsiaalsed

⁴⁰ Tapa valla arengukava 2023-2035 ja eelarvestrateegia 2023-2026. [Link](#).

⁴¹ Virumaa Teataja. (2024). Fosforiidi tõttu Lääne-Virumaale kaitsetööstuslinnakut ei tule. [Link](#).

⁴² OÜ Geomedia. (2023). Lääne-Virumaa tööstus- ja ettevõtlusalade analüüs. [Link](#).

maavarad, nagu graptoliitargilliit, mis on rikastunud vanaadiumi, molübdeeni ja uraaniga. Lääne-Virumaal on oluline roll energiapöörde elluviimisel ja kohalikel maavaradel põhineva teadusmahuka tööstuse arendamisel. Selleks on vajalikud teaduspõhised andmed, mis aitavad otsustada, kas ja kuidas tasub edasi liikuda fosforiidi ja kaasnevate ressursside väärindamisega, sealhulgas hinnata kaevandamise võimalikku keskkonnamõju. Kaevanduse rajamine võtab koos uuringutega aega keskmiselt 10-20 aastat, seega peab tulusust hindama pika perioodi jaoks.⁴³

5.6.5. Ringmajandus

Ringmajandus on majandusmudel, mis seab esikohale ressursside jätkusuutliku kasutamise ning mille eesmärk on siduda majanduskasv lahti taastumatu toorme kasutamisest⁴⁴. Ringmajanduse eesmärk toodete disaini ja materjali kontekstis on vähendada kasutatava materjali kogust läbi tootmisprotsessi ümberkujundamise ning suurendada ringlusse võetava materjali osakaalu. Tarneahela koostöövõime peaeesmärk on disainida tarneahelat selliselt, et nii tarbijad kui sektor tervikuna on teadlikud ning eelistavad ringmajandust soodustavaid lahendusi. Ringmajandusliku tootmise eesmärk on muuta vältimatu tootmisprotsess efektiivseks ja vähendada selle keskkonnamõju.

Ringmajanduse edendamisel on kõigil ühiskonnaliikmetel ja osapooltel erinev roll ja vastutus. Avalik sektor vastutab selle eest, et ringmajanduse toimimiseks oleks olemas vajalik õigusraamistik koos sotsiaalsete, majanduslike ja keskkonnahoidlike eeltingimustega. Kohalik omavalitsus loob eeldused nende rakendamiseks ning suunab tegevusi kohalikus kogukonnas. Ettevõtjate rolliks on luua tooteid ja teenuseid vastutustundlikult, tagades oma tegevustes minimaalse keskkonnamõju. Üksikisikute vastutus on tarbida teadlikult ja vastutustundlikult ning oma tegevusega mitte kahjustada keskkonda.⁴⁵

Soovitused ringmajanduse põhimõtete rakendamise toetamiseks maakonnas:

- **Parima võimaliku lähenemise kasutamine, mis aitab vähendada ressursikasutust:**
 - Kaardistada *brownfield* alad ja mahajäetud hooned tootmisvõimaluste rakendamiseks;
 - Taastuvatest allikatest pärineva energia kasutamine, sh oma energiatarbe rahuldamiseks taastuvenergeetika toomisseadmete paigaldamine, heitsoojuse kasutuselevõtt jms;
 - Säästlike veekasutuslahenduste rakendamine (kraanivee korduvkasutus jms).
- **Transpordivajaduse vähendamine:**

⁴³ OÜ Geomedia. (2023). Lääne-Virumaa tööstus- ja ettevõtlusalade analüüs. [Link](#).

⁴⁴ Ringmajanduse valge raamat (2022) Keskkonnaministeerium, Keskkonnaagentuur, Keskkonna Investeeringute Keskus

⁴⁵ Ringmajanduse valge raamat (2022) Keskkonnaministeerium, Keskkonnaagentuur, Keskkonna Investeeringute Keskus

- Ettevõtted ja ametiasutused loovad kergliikuritele parkimisvõimalused hoonete juurde;
- Soodustatakse kergliiklusteede ehitamist;
- Kiire internetiühenduse arendamine hajaasustatud piirkondades kaugtöövõimaluste pakkumiseks;
- Ühistranspordivõrgu sidumine nn „pargi ja sõida“ lahendustega;
- Arendada elektriautode laadimispunkte.
- **Keskkonnahoidlike riigihangete läbiviimine:**
 - Eelistada kohalikult toodetud ehitusmaterjale transpordi vähendamiseks;
 - Arvestada paindliku hoonete muudetavusega ja modulaarsusega (juurdeehituste rajamise võimalusega), energiatõhususe ja lihtsasti renoveeritavusega;
 - Ringmajanduslike põhimõtete rakendamine heakorra- ja haljastuspraktikates, sh halli vee (puhastatud vesi) taaskasutamine haljastuses ja tänavapuhastuses, ringsed hanked haljastuses, haljastuse hoolduse jäätmete taaskasutus kompostis.
- **Korduskasutuskeskuste loomine:**
 - Koostöös era-, avaliku ja kolmanda sektoriga uuskasutuskeskuste loomine, sh olemasoleva infrastruktuuri kasutamine keskuse rajamiseks;
 - Luua koostöömudelid uuskasutuskeskuse, huvihariduse ja ettevõtluse vahel (toodete parandamine või uuel kujul kasutamise oskuste täiendamine).
- **Toidujäätmete tekke vähendamine:**
 - Arendada koostööd ettevõtetega, kes saavad toidujäätmeid kasutada nt loomasöödaks.
- **Suurendatakse võimalusi jäätmete liigiti kogumiseks ja liigiti üleandmiseks:**
 - Omavalitsuse territooriumil suurendatakse avalikke jäätmekogumiskohti. Nt jäätmejaamade võrgustiku laiendamine väiksemate tugijäätmejaamade näol (nt võimalikult mitmekesiste jäätmete üleandmisvõimalustega jäätmemaja);
 - Korraldatud jäätmeveo raames rohkemate jäätmeliikide haaramine korraldatud jäätmeveo süsteemi.
- **Ettevõtete ärimudelite jätkusuutlikkuse tõstmine (vt täpsemalt ringmajanduse valgest raamatust):**
 - Tarneahelate koostöövõimekuse suurendamine;
 - Tootmisahelate efektiivsuse tõstmine, sh ressursitõhususe hindamised või auditid, et tuvastada probleemid tarneahelas. Tootmisahela efektiivsuse tõstmine logistikaoperatsioonides, sh laovarud ja nende logistika;
 - Teaduse kaasamine ringmajanduslike lahenduste loomisesse;
 - Ettevõtete ning ettevõtete ja teadusasutuste partnerluste ergutamine;
 - Ettevõtjate ja riigi koostöö soodustamine.
- **Ettevõtte jalajälje arvutamise meetodika pakkumine ja kasutamine.**
- **Teadlaste ja väliste ekspertide kaasamine ringmajanduslike lahenduste loomisesse:**
 - Koolituste korraldamine ettevõtetele erinevate ringmajanduslike lahenduste osas;
 - Teadlaste ja ettevõtete kokkuviiimine (koostöökogud, ühised ajurünnakud jmt);
 - Ettevõtete koostöö teadusasutustega toodete ja teenuste väljatöötamisel ja arendamisel. Teadlaste ja väliste ekspertide kaasamine ringmajanduslike

lahenduste kavandamisse. Nt koostöö bioressursside kasutamise arendamisel. Koostöö tulemusel tootmise ressursitõhusemaks muutmine, automatiseerimine ja digitaliseerimine.

- **Lühikeste tarneahelate soodustamine:**

- Ringmajanduslike tarneahelate koostöö praktikanäidete tutvustamine;
- **Kohalike arenduste soodustamine** ja seeläbi lühikeste tarneahelate võimaldamine, sh NYMBY küsimuste lahendamine, kaasamise toetamine (kohalikud karjäärid, jäätmekäitlus- või ümbertöötlemise rajatised, taastuvenergiarajatised, tootmis-ettevõtete arendused, metsamajandustegevused, põllumajanduslikud tootmishooned, ruumi tihendamine (maa-alade taaskasutus).

- **Ettevõtetevaheline koostöö:**

- Väiketootjate omavahelise koostöö ning koostöö turismiettevõtjatega edendamine;
- Ühistoodete loomine ja turundamine (nt mitme väiketootja tooted ühise kinkepakina jms);
- Materjaliringsuse võrgustike loomine, sh tootmiseks vajalike toormete valikul sekundaarse toorme kasutamise kaalumine ja koostöö sekundaarse toorme pakkujatega (pakkujate kaardistamine, kokkulepped jm). Oma jääkide võimalusel teistele ettevõtetele toormena pakkumine.

- **Ettevõtete toetamine ringmajanduse põhimõtete rakendamisel**

- Juhendmaterjali koostamine/riiklike juhendmaterjalide kohandamine piirkondlikest eripäradest lähtuvalt. Kaasata selleks ka ettevõtteid, et paremini vastata nende ootustele;
- Koolituste ja nõustamiste läbiviimine juhendmaterjali rakendamisele kaasaaitamiseks.

- **Kompetentsid:**

- Keskkonnajuhtimise kompetentside suurendamine, sh keskkonnajuhtimise alaseid koolitused keskkonnaaspektide määratlemiseks (keskkonnaaspektid on ettevõtte tegevuste, toodete või teenuste erinevad tahud, mis mõjutavad keskkonda – õhku, vett, pinnast, loodusvarade kasutust, taimestikku, loomastikku, kogukonda. Nt ettevõtte tegevuses tekkinud tava- ja ohtlikud jäätmed, heitmed õhku, saasteained vette, tarbitud elekter, tarbitud vesi, tarbitud soojus, jm);
- Avaliku sektori ametnike ja töötajate koolitamine keskkonnahoidlike riigihangete läbiviimise osas;
- Koolitada hankespetsialiste olelusringi(elutsükli)põhiste kulude hindamisel;
- Spetsiifilised koolitused keskkonnahoidlike hangete läbiviimiseks tootegruppide kaupa;
- Pakkujate koolitamine, kuidas nad saavad hangetel esitada keskkonnahoidlikele hankekriteeriumitele vastavaid tõendusmaterjale.

- **Info jagamine**

- Infokiri seadusandlike muudatuste jm ringmajanduse algatuste osas ettevõtjatele;
- Tunnustada ettevõtete ringmajanduslikku ja keskkonnahoidlikku tegevust – vastava kategooria loomine ettevõtluskonkursil.

5.7. Kasutatud allikate loetelu

1. E-krediidiinfo. Lääne-Viru Omavalitsuste Liit. [Link](#).
2. E-krediidiinfo. Rakvere ametikool. [Link](#).
3. Lääne-Viru Omavalitsuste Liidu põhikiri. [Link](#).
4. Lääne-Viru Omavalitsuste Liit. (2022). Lääne-Viru Omavalitsuste Liidu 2022. a eelarve. [Link](#).
5. Maksu- ja Tolliamet. (2024). Ettevõtluse statistika kohalike omavalitsuste kaupa.
6. McKinsey & Company. (2020). Unlocking growth in small and medium-size enterprises. [Link](#).
7. OÜ Geomedia. (2023). Lääne-Virumaa tööstus ja ettevõtlusalade analüüs. [Link](#).
8. Praxis. (2012). Väikese ja keskmise suurusega ettevõtete arengusuundumused. [Link](#).
9. Rakvere Ametikool. (2022). Ametikooli tutvustus. [Link](#).
10. Rakvere Ametikooli põhimäärus. RT I, 16.08.2019, 14. [Link](#).
11. Regionaal- ja Põllumajandusministeerium. Lääne-Virumaa. [Link](#)
12. SEB. (2019). Ida-Virumaa VKE-d Lääne-Virumaa naabritest optimistlikumad ja ambitsioonikamad. [Link](#).
13. Statistikaamet. EM001: ettevõtete majandusnäitajad | Näitaja, Tegevusala, Tööga hõivatud isikute arv ning Vaatlusperiood. [Link](#).
14. Statistikaamet. ER0270: Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtted maakonna ja tegevusala (emtak 2008) järgi. [Link](#).
15. Statistikaamet. Piirkondlik statistika. [Link](#).
16. Statistikaamet. Tööjõupoliitika näitajad. [Link](#).
17. Statistikaamet. RAA0050: Sisemajanduse koguprodukt maakonna järgi (ESA 2010). [Link](#).
18. Statistikaamet. RAA0051: Sisemajanduse koguprodukt maakonna ja majandussektori järgi (ESA 2010) | Aasta, Maakond, Komponent/Majandussektor ning Näitaja. [Link](#).
19. Statistikaamet. Rahvaarv 2015-2024. [Link](#).
20. Statistikaamet. Rahvamajanduse arvepidamine. [Link](#).
21. Statistikaamet. RV069U: Rahvastik, 1.jaanuar | Maakond, Vanusrühm, Sünniriik/Kodakondsus, Riik, Sugu ning Aasta. [Link](#).
22. Statistikaamet. RV085: Rahvastikuproгноos 2025-2085: rahvastikunäitajad | Aasta, Maakond, Stsenarium ning Näitaja. [Link](#).
23. Statistikaamet. Töötajate ränne omavalitsustes. [Link](#).
24. Statistikaamet. rv085: rahvastikuproгноos 2025-2085: rahvastikunäitajad soo ja maakonna järgi. [Link](#).
25. Statistikaamet. TT065: Registreeritud töötud | Aasta, Kuu, Piirkond/Haldusüksus, Sugu ning Vanuserühm. [Link](#).
26. Statistikaamet. (2023). Majandusüksused töötajate arvu järgi. [Link](#).
27. Tapa valla arengukava 2023-2035 ja eelarvestrateegia 2023-2026. [Link](#).
28. Vabariigi valitsus. Koalitsioonilepe 2023-2027. [Link](#).

29. Virumaa Teataja. (2024). Fosforiidi tõttu Lääne-Virumaale kaitsetööstuslinnakut ei tule. [Link](#).

5.8. Intervjuudel ja seminaridel osalenud

Uuringu käigus viidi läbi 18 intervjuud. **Kohalike omavalitsustega** viidi läbi 8 intervjuud, kus osalesid

- Haljala vald,
- Kadrina vald,
- Rakvere vald,
- Rakvere linn,
- Tapa vald,
- Väike-Maarja vald,
- Vinni vald
- Viru-Nigula vald.

Ettevõtetega viidi läbi 8 intervjuud, kus osalesid:

- Baltic Log Cabins OÜ,
- LV Mehhatroonika OÜ,
- AS OG Elektra,
- Rebecca Liis Armus OÜ,
- Aqva Hotels OÜ,
- Heidelberg Materials Kunda AS,
- AS Palmako,
- Bauroc Eesti AS.

Lisaks viidi läbi intervjuu **Töötukassaga** ja **haridusasutustega**. Haridusasutustega peetud grüpiintervjuule olid kaasatud:

- Tallinna Tehnikakõrgkool,
- Rakvere ametikool,
- Tapa Valla Gümnaasium,
- Kadrina Keskkool,
- Rakvere Riigigümnaasium.

5.8.1. Ettevõtetega läbi viidud intervjuu kava

Ettevõtluskeskkonna hetkeolukorra kaardistamine

1. Millised on Lääne-Viru ettevõtluskeskkonna tugevused?
 - a. Millised on kitsaskohad?
 - b. Millised on suurimad mõjutegurid (asukoht, tööjõu kättesaadavus, toorme kättesaadavus jms)?
 - c. Millised on ettevõtjate suurimad vajadused?
 - d. Millised on suurimad piirangud?
2. Milliseks hindate Lääne-Virumaa tööturu olukorda täna sel päeval?
 - a. Millist liiki tööjõust on enim puudus?
 - b. Millised on lahendused tööjõu puuduse ületamiseks?
3. Kuidas hindate Lääne-Virumaa taristu (nt. teed, ühendused, internetiühendus) kvaliteeti ja selle mõju teie ettevõtte tegevusele (või ettevõtlusele üleüldiselt)?
 - a. Millised on suurimad vajadused infrastruktuuri arenduste osas (praegu/tulevikus)?
4. Milliseks hindate teie väikeettevõtete seotust Lääne-Virumaa anktuettevõtetega?

- a. Kui tihe on ettevõtete üldine koostöö?
 - b. Millised on peamised sektorid, mille puhul on omavaheline koostöö eriti oluline?
 - c. Millised võiksid olla ettevõtete omavahelised koostöövormid?
5. Millised on Lääne-Virumaa noorte hoiakud ettevõtlusega alustamisel?
- a. Millised on noortele suunatud Lääne-Virumaa tugistruktuurid ettevõtlusega alustamiseks?
 - b. Kas ja kuidas on Teie hinnangul Lääne-Viru Arenduskeskuse Noorte programm (2022) mõjutanud noorte hoiakuid ettevõtlusega alustamisel? Kas muutus on tuntav või ei oma programm suurt mõju?

Lääne-Virumaa ettevõtluskeskkonna tulevikuvajadused

6. Millised peaksid olema Lääne-Virumaa ettevõtluskeskkonna peamised prioriteedid?
- a. Millised on peamised eesmärgid, mida Lääne-Virumaal ettevõtluses saavutada soovitakse?
 - b. Milliseid on peamised tegevused, mida Teie hinnangul on vaja eesmärkide saavutamiseks teha?
 - c. Millised on teie hinnangul peamised riskid ja probleemid eesmärkide saavutamisel?
7. Millist tuge vajavate kohalikult omavalitsuselt?
- a. Kuidas toimub suhtlus ettevõtete ja kohalike omavalitsuste vahel?
8. Millised on ettevõtjate peamised ootused Lääne-Viru Omavalitsuse Liidule (VIROLile)?
- a. Kuidas peaks VIROL ettevõtjaid toetama?
 - b. Millised on olemasolevad teenused/programmid, mida VIROL ettevõtetele/ettevõtjatele pakub?
9. Milliseid tugiteenuseid kasutate/olete kasutanud?
- a. Milliseid tugiteenuseid vajaksite?
10. Millised on ettevõtete võimalused nutikaks spetsialiseerumiseks?
- a. Millist toetust ettevõtetele nutikate lahenduste kasutamiseks pakutakse?
 - b. Milliseid toetuseid olete ise kasutanud?
11. Kuidas suurendada koostööd Lääne-Viru ettevõtete vahel?
- a. Millist tuge on ettevõtetel koostöö suurendamiseks vaja?
 - b. Millised on võimalused ettevõtete klasterdumiseks?
 - c. Milliste sektorite puhul oleks klasterdumisel eriti suur potentsiaal?

Ringmajanduse võimalused Lääne-Virumaal

12. Millised on võimalused (tööstuslike ja ehituslike) jäätmete taaskasutamiseks Lääne-Viru maakonnas?
- a. Kas ja kuidas teie ettevõttes jäätmeid sorteeritakse?
13. Mis on hetkel suurimad takistused materjalide ringseks kasutamiseks?
- a. Millist tuge vajaksite, et materjalide ringselt kasutamist suurendada?

Lõpetuseks

14. Millised on ootused strateegia koostamise protsessile/strateegiale?
15. Kas oleksite valmis edasistes etappides panustama (seminarid)?

5.8.2. Kohalike omavalitsustega läbi viidud intervjuude kava

KOV roll ettevõtluse arendamisel

1. Millised on maakonna peamised tugevused ettevõtluse arendamise seisukohalt?
2. Millised on suurimad ettevõtluskeskkonna kitsaskohad ja takistused arenguks?
3. Millised on peamised prioriteedid ja eesmärgid ettevõtluse toetamisel teie piirkonnas?
 - a. Millised on need peamised riskid, mis ettevõtluskeskkonna arengut ohustavad?

Koostöö

4. Kuidas toimub suhtlus ja koostöö ettevõtjatega?
 - a. Kuidas on teie piirkonna ettevõtjad koondatud ja kuidas kogute nendelt tagasisidet?
5. Kellega teeb KOV koostööd, et ettevõtteid toetada (nt tugistruktuurid, teised KOV-id, teadusasutused)?
6. Millistes ettevõtlusalastes võrgustikes osalete?

Ettevõtluskeskkonna tugiteenused

7. Millist tuge ja teenuseid pakub teie KOV kohalikele ettevõtetele?
 - a. Kellele on need teenused suunatud ja millised on peamised sihtgrupid?
8. Millised on Teie ootused VIROLi tegevusele?
9. Millised ressursid on ettevõtluse arendamiseks kättesaadavad ja millest on puudu?
 - a. Kas on olemas ressursse, mis on alakasutatud?

Taristu ja tööstusalade arendamine

10. Kuidas hindate oma piirkonna taristu (nt teed, ühendused, internetiühendus) mõju ettevõtluse arengule?
 - a. Millised on teie piirkonna suurimad vajadused infrastruktuuri arenduste osas (nii praegused kui tulevikus)?
11. Kuidas on teie piirkonna tööstusalade areng edenenud (kui piirkonnas on tööstusalasid)?
 - a. Millised probleemid esinevad tööstusalade arendamisel ja mis ärimudeliga need toimivad?
 - b. Milline on teie hinnangul koostöö ettevõtjatega tööstusalade arendamisel?

Tuleviku-väljavaated ja arenguvajadused

12. Millised peaksid olema Lääne-Viru ettevõtluskeskkonna arendamise prioriteedid (valdkonnad)?
13. Milliseid peamisi muutusi või arenguid näete ettevõtluskeskkonna parandamiseks tulevikus?
 - a. Kuidas saaks ettevõtlust toetavaid meetmeid veelgi arendada või uusi luua?
14. Milliseid riske näete tuleviku arengus ja millised on suurimad väljakutsed?

Lõpetus

Kas on midagi, mida tahaksite veel lisada või esile tõsta?

5.8.3. Haridusasutustega läbi viidud intervjuu kava

Hetkeolukorra kaardistamine:

1. Millised on Lääne-Virumaa haridusasutuste peamised tugevused ja eripärad seoses ettevõtlusvaldkonnaga? (Erinevad ettevõtlust käsitlevad õppeained, õpilasfirmade loomine, laadad?)
 - a. Millised on haridussüsteemi suurimad kitsaskohad või väljakutsed?
 - b. Kuidas hindate oma õppeasutuse koostööd kohalike ettevõtetega?
2. Milliseid ettevõtlusega seotud oskusi ja teadmisi õpilased hetkel kõige rohkem vajavad?
 - a. Kas ja milline on puudus ettevõtlusalase hariduse pakkumisest või ettevõtlusega seotud koostöövõimalustest?
3. Millised on peamised väljakutsed ja piirangud haridusasutuste ja ettevõtlussektori koostöö edendamisel?
 - a. Millised tegurid takistavad koostöö tihendamist kohalike ettevõtjatega?

Vajadused ja ootused:

6. Millised on teie haridusasutuse peamised vajadused, et toetada kohaliku ettevõtluse arengut?
 - a. Millist tuge vajaksite kohalikelt omavalitsustelt või arendusorganisatsioonidelt?
7. Millised on teie ootused Lääne-Viru ettevõtlusstrateegiale seoses haridusasutuste rolliga?
 - a. Kas ja kuidas peaks strateegia toetama haridusasutusi ettevõtluse edendamisel?

Peamised probleemid ja arengueeldused:

8. Millised on peamised probleemid, millega haridusasutused seoses ettevõtlushariduse pakkumisega silmitsi seisavad?
 - a. Kuidas tõsta õpilaste motivatsiooni ettevõtlusoskuste arendamiseks/ettevõtlusega tegelemiseks?
9. Milliseks hindate potentsiaali Lääne-Virumaa haridusasutuste ja ettevõtjate koostöö tugevdamiseks?

Tulevikuplaanid ja võimalused:

10. Millised on teie haridusasutuse peamised arenguplaanid ja suunad seoses ettevõtlushariduse arendamisega?

- a. Milliseid uusi algatusi või programme olete plaaninud tulevikus käivitada?

11. Milliseid võimalusi näete oma haridusasutuse ja kohaliku ettevõtlussektori koostöö edendamiseks (koostöövormid)?

- a. Millised on valdkonnad/tegevused, kus koostöö ettevõtjatega võiks olla eriti kasulik?

Lõpetuseks:

12. Millised on teie ootused strateegia koostamise protsessile/tulemile?

5.8.4. Töötukassaga läbi viidud intervjuu kava

Tööturg:

1. Milline on hetkel tööturu olukord Lääne-Virumaal?
 - Milline on tööhõive tase ja töötsijate profiil? (vanus, haridus, varasem töökogemus)
 - Millised on peamised tööturu kitsaskohad ja väljakutsed?
2. Millistes valdkondades on Lääne-Virumaal suurim tööjõupuudus?
 - Millised on peamised sektoreid, kus on tööjõu leidmisega probleeme?
 - Millistest oskustest ja kvalifikatsioonidest on puudus? (näiteks spetsialistid jms)

Tugiteenused:

3. Millised on peamised Töötukassa poolt pakutavad teenused ettevõtetele ja töötsijatele?
 - Millised teenused on populaarseimad ja mida võiks rohkem arendada?
 - Milline on teenuste mõju tööturu olukorra parandamisel? (nt kas on näha, et teenuste pakkumistega leitakse rohkem töötajaid?)
 - Kas Lääne-Virumaal on piirkondlikke erisusi teenuste vajadustes võrreldes teiste piirkondadega?

Töötukassa vajadused ja ootused:

4. Millised on Töötukassa ootused kohalikele ettevõtjatele ja omavalitsustele tööturu arendamisel?
 - Kuidas saaksid kohalikud ettevõtjad ja Töötukassa teha tõhusamat koostööd, et vähendada tööpuudust ja toetada ettevõtluse arengut
5. Millist koostööd näete nt KOV-ide, haridusasutuste ja ettevõtlusorganisatsioonidega tööturu ja ettevõtluse toetamisel?
 - Milliseid koostöövorme sooviksite rohkem arendada?

Arenguvõimalused:

7. Milliseid arenguvõimalusi näete tööturu osas lähiaastatel?

- Kas on kavandatud uusi teenuseid, projekte või algatusi tööturu edendamiseks Lääne-Virumaal?
- Milliseid väljakutseid või riske näete tööturu arengus?
- Kuidas on tööturu probleemid muutunud viimase 5 aasta jooksul ja kuidas need võivad tulevikus areneda?
- Mis on teie hinnangul kõige olulisem, et tööturu ja ettevõtluskeskkonna olukorda parandada?

Lõpetuseks:

9. Kas on midagi, mida soovite veel esile tuua või lisada?

5.9. Küsitlusankeedi vorm

Küsitlus, milles sisaldus 29 küsimust, viidi läbi Google Forms'i formaati kasutades. Seejuures kasutati nii avatud kui valikvastustega küsimusi. Kokku vastas küsitlusele 86 inimest.

Üldised küsimused

- 1. Kui suure tõenäosusega soovitaksite Lääne-Viru maakonda ettevõtte asukohana teistele ettevõtjatele skaalal 1-10, kus 1 tähistab „ei soovitaks üldse“ ja 10 „soovitaksin kindlasti“? (skaala 1-10)**
- 2. Milline on Teie ettevõtte tegevusvaldkond?** (võimalik valida üks vastusevariant)
 - a) Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük
 - b) Ehitus
 - c) Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont
 - d) Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus
 - e) Töötlev tööstus
 - f) Muud teenindavad tegevused
 - g) Veondus ja laondus
 - h) Kinnisvaraalne tegevus
 - i) Haldus- ja abitegevused
 - j) Kunst, meelelahutus ja vaba aeg
 - k) Majutus ja toitlustus
 - l) Info ja side
 - m) Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne
 - n) Haridus
 - o) Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine
 - p) Finants- ja kindlustustegevus
 - q) Veevarustus; kanalisatsioon; jäätme- ja saastekäitlus
 - r) Mäetööstus

- s) Muu: palun täpsustage
3. **Mitu aastat on Teie ettevõtte tegutsenud? Palun vastake täisarvudes.** (avatud vastus)
4. **Kui suur on Teie ettevõtte aastane käive? Palun vastake täisarvudes.** (avatud vastus)

Lääne-Viru ettevõtluskeskkond

5. **Millised tegurid mõjutavad Teie hinnangul Lääne-Viru ettevõtluskeskkonda kõige enam? Palun valige kuni 3 varianti.**

- a) Tööjõu kättesaadavus
- b) Ettevõtlusvaldkondade mitmekesisus
- c) Tugevad valdkonna liidrid (näiteks Maag Eesti toiduainete tootmises või OG Elektra hulgi- ja jaekaubanduses)
- d) Eksporti toetav ettevõtluskeskkond
- e) Mitmed tugevad ja tuntud tööstuse kaubamärgid
- f) Tööstuspärand ja ajaloolised traditsioonid
- g) Toorme (loodusressursid, esmane tooraine) kättesaadavus
- h) Ettevõtluse tugiteenuste kättesaadavus (konsultatsioonid ja nõustamisteenused, rahastusvõimalused, uuringud, organisatoorne tugi)
- i) Geograafiline asukoht ja logistiline kättesaadavus (Eesti-siseselt)
- j) Geograafiline asukoht ja logistiline kättesaadavus (rahvusvaheliselt)
- k) Ligipääs infrastruktuurile (nt tööstuspargid, sadamad, raudtee, parklad, laadimisalad, põhimaanteed jmt)
- l) Investorite huvi piirkonna vastu
- m) Riigiasutuste kohalolu tööandjana
- n) Kaitseväge paiknemine piirkonnas
- o) Kasvav ja stabiilne ettevõtlusaktiivsus
- p) Kinnisvara kättesaadavus ja konkurentsivõimeline hind
- q) Koostöö ettevõtete ja kohalike omavalitsuste vahel
- r) Toimiv maakondlik koostöövõrgustik
- s) Maakondlik mainekujundus ja ühisturundus
- t) Muu (avatud vastus)

6. **Millised on Teie peamised ootused kohaliku omavalitsuse tegevusele ettevõtluse arendamisel? Palun valige kuni 3 vastusevarianti.** (võimalik valida kuni 3 vastusevarianti)

- a) Ettevõtluskeskkonna arendamise võimaluste analüüs ja pikaajaline planeerimine omavalitsuse arengudokumentides
- b) Ettevõtlusspetsialisti/valdkonnaga tegeleva ametniku olemasolu
- c) Noorte ettevõtlikkuse arendamine koostöös haridusasutustega (ettevõtlik kool, õpilasfirmad jms)
- d) Taristu arendamine (juurdepääsuteed, elektriühendus, interneti kättesaadavus)
- e) Rahalised toetused ettevõtlusega alustamiseks ja ettevõtluse arendamiseks

- f) Tööstusparkide arendamine
- g) Elamumajanduse arendamine/uute elamispindade loomine
- h) Äri- ja tootmispindade rentimine
- i) Kaugtöökohtade pakkumine
- j) Stipendiumite jagamine noortele koostöös ettevõtjatega
- k) Ettevõtjate tunnustamine
- l) Ettevõtluse alase teabe eesmärgistatud avaldamine linna/valla kodulehel
- m) Muu (avatud vastus)

7. Millised on Teie peamised ootused VIROLi tegevusele? Palun valige kuni 5 vastusevarianti. (võimalik valida kuni 5 vastusevarianti)

- a) Ettevõtluse tugiteenuste arendamine ja koordineerimine
- b) Välissuhete loomine (osalemine rahvusvahelistes võrgustikes, ühisturundus)
- c) Võrgustike loomine ja koordineerimine
- d) Personaliarendus (töötajate kompetentside sh innovatsiooni, digilahenduste kasutamise, tehnoloogiate kasutamise, meeskonnatöö tõstmine läbi koolituste)
- e) Tootmise juhtimise ja arendamise koolitused
- f) IKT teenuste koordineerimine (IKT kasutamine tööstusprotsesside automatiseerimiseks, tarkvaraarendused, küberturvalisus ja IT hügieen)
- g) Regulaarne ettevõtjate ümarlaua korraldamine, kohtumised ettevõtjatega
- h) Koolituste korraldamine ettevõtjatele
- i) Alustavate ettevõtjate nõustamine
- j) Tootearendusega tegelevate ettevõtjate nõustamine
- k) Spetsialistide kaasatus inkubaatoritesse (praktiline kogemus ja praktiline lähenemine)
- l) Struktureeritud informatsiooni jagamine ja võimalused ühistegevusteks (ümarlauad, ühised koolitused)
- m) Kasulike kontaktide jagamine
- n) Abi toodete arendamisel
- o) Abi rahastuse taotlemisel/leidmisel
- p) Ühisprojektides osalemine
- q) Ruumide rent
- r) Muu (avatud vastus)

8. Milliste tugiteenuste järgi tunnete vajadust? Palun valige kuni 3 vastusevarianti. (võimalik valida kuni 3 vastusevarianti)

- a) Inkubatsioon alustavale ettevõttele
- b) Inkubatsioon tootearendusega tegelevale ettevõttele
- c) Tugi toetuste taotlemisel
- d) Teenused ekspordi toetamiseks
- e) Üldine nõustamine ja koolitused alustavale ettevõttele
- f) Üldine nõustamine ja koolitused tegutsevale ettevõttele
- g) Ruumide rent
- h) Ühisprojektides osalemine

- i) Mentorprogrammides osalemine
- j) Ettevõtjate ümarlaudadel osalemine
- k) Muu (avatud vastus)

9. Kuidas hindaksite praegu Lääne-Viru maakonnas pakutavate tugiteenuste üleüldist kvaliteeti skaalal 1-5 kus 1 tähistab väga madalat ja 5 väga kõrget kvaliteeti? (skaala 1-5)
10. Millised peaksid Teie arvates olema Lääne-Viru ettevõtluskeskkonna arendamisel peamised prioriteedid? (avatud vastus)
11. Millist liiki tööjõust tunnete enim puudust? Palun valige loetelust üks variant. (Üks vastusevariant)
- a) Juhid
 - b) Tippspetsialistid
 - c) Tehnikud ja keskastme spetsialistid
 - d) Kontoritöötajad ja klienditeenindajad
 - e) Teenindus- ja müügitöötajad
 - f) Oskus- ja käsitöölised
 - g) Seadme- ja masinaoperaatorid
 - h) Lihttöölised
 - i) Muu (avatud vastus)
12. Kui aktiivselt osalete piirkondlikus koostöös või ettevõtjate võrgustikes skaalal 1-5, kus 1 tähistab “ei osale üldse” ja 5 “osalen väga aktiivselt”? (skaala 1-5)
13. Kas olete huvitatud osalemisest piirkondlikes või rahvusvahelistes koostööprojektides? (Jah/ei)
14. Millistes valdkondades oleks Teie arvates ettevõtjatel Lääne-Virumaal kõige rohkem abi klastritest (näiteks Lääne-Viru toidutootjate Liit, Lääne-Viru töösturite Liit, Lääne-Viru ettevõtjate Liit jne.)? (avatud vastus)
15. Millist tuge vajaksid need klastrid avalikult sektorilt, et olla ettevõtjatele võimalikult kasulikud? (avatud vastus)

Tööjõud

16. Kuidas hindate oma ettevõtte töötajate rahulolu skaalal 1-5, kus 1 tähistab töötajate väga madalat rahulolu ja 5 tähistab väga kõrget rahulolu? (skaala 1-5)
17. Kuidas hindate oma ettevõtte töötajate arenguvõimalusi skaalal 1-5, kus 1 tähistab töötajate väga madalaid arenguvõimalusi ja 5 tähistab väga kõrgeid arenguvõimalusi? (skaala 1-5)
18. Millised on suurimad väljakutsed tööjõu arendamisel ja hoidmisel? (avatud vastus)

Ettevõtte tulevikuvaade

19. Millised on Teie ettevõtte digitaalsed arenguplaanid järgmise viie aasta jooksul? Näiteks digitaliseerimine ja automatiseerimine või andmepõhine otsuste tegemine. (avatud vastus)

20. Kuidas hindate oma ettevõtte valmisolekut digitaliseerimise ja automatiseerimise valdkonnas järgmise viie aasta jooksul? Näiteks digilahenduste kasutamine, äriprotsesside automatiseerimine, näiteks tootmisliinide juhtimine automatiseeritud süsteemide abil või kliendihaldustarkvara integreerimine ettevõtte tegevusse. (avatud vastus)
21. Kuidas hindate oma ettevõtte digitaliseerituse taset võrreldes konkurentidega skaalal 1-5, kus 1 tähendab konkurentidest oluliselt madalamat digitaliseeritustaset ning 5 konkurentidest märkimisväärselt kõrgemat digitaliseerituse taset? (skaala 1-5)
22. Milliseid nutika spetsialiseerumise lahendusi Te olete oma ettevõttes kasutanud? Palun hinnake oma ettevõtte hetkeseisu skaalal 1-5. Näiteks variant a) puhul tähistab 1 IKT lahenduste väga madalat/üldse mitte kasutamist ja 5 kõrget IKT lahenduste kasutamist. (skaala 1-5 iga variandi kohta).
- a) IKT lahenduste kasutamine tööstusprotsesside automatiseerimiseks või IKT lahenduste rakendamine tootlikkuse suurendamiseks.
 - b) Rakendusuringute ja tootearendusprojektide läbiviimine koostöös TA asutustega.
 - c) Toorme oluliselt kõrgem väärindamine, mille tulemusena kasvab ettevõtte tootlikkus.
 - d) Tarkade ehituslahenduste kasutamine või ehituse digitaliseerimine tootlikkuse suurendamiseks.
 - e) Toote või teenuse muutmine selliselt, mis võimaldab inimesi kaasata tervise säilitamisesse ja/või tõsta teenuste efektiivsust ning kättesaadavust.
 - f) Muu (avatud vastus)
23. Kas Teie ettevõtte on kaalunud või rakendanud tehisintellekti, plokiahela või teiste uute tehnoloogiate kasutamist?" (Jah/ei, koos lühikese selgitusega)
24. Millised tehnoloogilised uuendused võiksid Teie ettevõttele järgmise 5 aasta jooksul kõige olulisemad olla? (avatud vastus)

Kestlikkus

25. Milliseid keskkonnasäästlikke praktikaid on Teie ettevõttes rakendatud? Näiteks energiatõhusus, jäätmete vähendamine, süsiniku jalajälje vähendamine. (avatud vastus).
26. Kas olete valmis investeerima senisest rohkem jätkusuutlikkusesse ja keskkonnasõbralikkusesse? (Jah/ei, koos põhjendustega)
27. Kas Teie ettevõttes jääb üle kasutatud tooteid, mida saaks korduskasutusse suunata? Kui jah, siis milliseid? (võimalik valida mitu vastusevarianti)
- j) Mööbel
 - k) Arvutid
 - l) Kontoritehnika
 - m) Valgustid
 - n) Elektrikilbid
 - o) Lülitid või pistikud

- p) Tööriistad
- q) Pakendid
- r) Kordus- või taaskasutatavaid tooteid üle ei jää
- s) Muu (avatud vastus)

28. Mis on suurimad takistused materjalide ringseks kasutamiseks? (avatud vastus)

29. Millist tuge vajaksite avalikult sektorilt, et materjalide ringselt kasutamist suurendada? (avatud vastus)

CIVITTA International
info@civitta.com

+372 735 2802

www.civitta.com

Question the answer

civitta